

TARTU RIIKLIK ÜLIKOO

XIX-XX SAJANDI
VÄLISKIRJANIKKE
III

TARTU 1969

TARTU RIIKLIK ÜLIKOO

Lääne-Euroopa kirjanduse
ja klassikalise filoloogla kateeder

XIX - XX SAJANDI "VÄLISKIRJANIKKE
III

V a l i k l u u l e t

Kolmas, täiendatud trükk

Koostanud V. Alttoa ja L. Kaljuvee

T a r t u 1 9 6 9

ЗАРУБЕЖНЫЕ ПИСАТЕЛИ XIX-XX ВЕКОВ

II

Издание третье, дополненное

На эстонском языке

Составили В.Алтто и Л.Кальмез

Тартуский государственный университет
СССР, г. Тарту, ул. Длинношн, 18

Vastutav toimetaja O. Ojamaa

Korrektor E. Oja

=====

TRÜ rotaprint 1969. Paljundamisele antud 29. XII 1968.
Trükipoognaid 10,75. Tingtrükipoognaid 10. Arvestus-
poognaid 8,45. Trükiarv 1000. Paber 30 x 42. 1/4.

MB 11629. Tell. nr. 808.

Hind 30 kop.

S a a t e k s .

Käesoleva luulevalimiku ülesandeks on olla abivahendiks XIX - XX s. väliskirjanduse õppijaile. Selles on esitatud õppekavades mainitud autoreist neid, kelle teostest on ilmunud eestikeelseid tõlkeid. Viimastest tingimustest sõltuvalt on luule valik kaheti piiratud: esiteks puudub kogumikus rida silmapaistvaid autoreid, teiseks ei ole toodud luuletused alati kõige iseloomulikumad vastava kirjaniku loomingule. Sobivama puundumisel tuli võtta aga seda, mis oli kättesaadav. Nii tuleb suhtuda pakutud valikusse kui esialgsesse abivahendisse, mis siiski mõnevõrra hõlbustab ning konkretiseerib vastava ajajärgu luule omandamist.

Koostajad.

A M E E R I K A

L i n n m e r e s .

Näe, maal, kus vööraim, võikaime rand,
surm varjukantsi püstitand
kesk kauget läänt, kesk hämarkallast,
kus suvest, talvest, külmast, hallast
leit surnuil pagu rahuvallast.
Sääl lossel, tornel, kloostreil, majul
(tuul-hallunuil, mis sööstval rajul
ei võpatu) laad, tundmatu
me väiklasil, liig rõõmsail ajal.
Ei liigu voog, tuul hääletu,
suur, lainetu ja ääretu
pind merivee all varjund kuu.

Ei tule taevast rõõmukiiri
ööl patusel pääl linnapiiri.
Kuid süngest veest helk imelik
lõõb üles säält, kus kirik viskund -
loss lossiga end ritta kiskund -
kus paabellikke müüre halle
ja siidonlikke terasvalle -
kus lilli kivist looklevaid
ja vaskne park ja marmoraid -
kus pühakuid nii imelisi
hulk, peitev rüpes endamisi
kuldehteid, õilmeid, väänutisi.
Ja rahulik, ja valulik
vee vaikne, vaibund välistik.
Nii seginend linn, vari võik,
et hõljuvat näib õhus kõik,
ning tornilt näib, kus merel kurn,
gigandilisel palgel surm.

Nii mõni puusärk, mõni haud
säälvalla, kus valendab vesilaud,
suur, määratu, suur, lai, nii lai -
kust rohkus see, kust rikkus sai?
kust pärlid need, kus kullad need?
kust surnutel kaeluste kuldlevad keed?
kust tuldlev teemant - all muldlev korjus?
kellele, kellele küllus see korjus?
kas nad ei meelita liikuma vesi,
tantslema, kiikuma tasakesi?

Aga ei virvendav, väristav hüpe
käi üle vete vaikinud rüpe -
klaasised veed - ah, ei jutusta need,
et on olemas kaugemad, tuuljamad teed -
sumedad nood - ei neist pajata loodi,
et nii hüplevad mujal, nii rõõmlevad vood!

Aga, näe, tuules värin ja sahin,
näe, üle mere võbin ja kahin.
Otskui tornid tõuganud kõrvale
vee oleks, vaibudes lainete servale -
kui oleks käristand sirguvad tipud
taeva udused esiripud.
Lainetel punakam, hõõgavam õhe -
askuvam helk läbi aurude lõhe -
ja kui kord linna - kiljuva kõledalt -
alla maa, alla süljatab, õõgatab,
tuhandelt troonilt põrgu tall' jõledalt
tervitust rõõgatab.

U n i m a a .

Rada üksindast ja tuma,
mis täis deemonite lumma,
millel jumal, nimeks õõ,
mustal troonil määrab töö,
määrab puhkuse, ma päästund
maalt, kus õud ja julmus säästund,
maalt, mis suur ja hämar - tolpool külmi, kuumi,
säälpool aega, säälpool ruumi.

Oruloogad, jõgiroopad,
mustad taarnad, õudsed koopad,
mets, milt vaade libiseb -
udust, mis pääl ribiseb -,
mägi, toetav hiigla kanda
merde, mil ei ole randa,
merde, vihal voogavasse taevavõlvi hõõgavasse,
järvi lõpmatunud keed,
mil nii tardund, tuimund veed,
tummund veed, mil ainus ehe
lumivalge lõmmelehe ...

Sääl, kus pikad järvekeed
sirutavad tardund veed,
tummund veed, mil ainus ehe
lumivalge lõmmelehe,
mägimail ja mööda jõge,
nõristavat vetenõge,
keset soid, kus sammal kasub,
saatan asub,
pisimas nii võikas nurgas,
sääl, kus sisim patuurgas,
leiab silm kesk unelusi
mineviku viirastusi,
valgerüüdseid, viipavaid
meid, sääl käivaid rändajaid, -
sõpru, kelle pärand kadu,
länuid maa - ja taeva radu.

Meel, mil vaevu leegion,
sääl vaid, sääl vaid õnnis on,
süda, kurtev õnnehiisi
murtuid, säält saab paradiisi;
ent sääl käi või ära käi,
ilmsi sääl ei miski näi;
silm ei maad, mil imerohi,
varjamata näha tohi:
keelnud kuning rännu kestul
silmi tõstmast ilmsel tõstul.
Kurblik hing, noid kõndiv laasi,
peab vaatma läbi tahmund klaasi.

Rada üksindast ja tumma,
mis täis deemonite lumma,
millel jumal, nimeks õõ,
tõmmand maile hämarvöö,
päästusin, jalg rakku tallat,
jättes maad, need altmaa vallad.

Keset öise tunni õudu kord ma juurdlin, roidund, nõutu vana tarkusteose kallal, mis ju unund ammugi. Olin tukkumas, kui kabin kõlas just kui samme sahin või kui mingi arglik rabin vastu ust nii äkisti. Vist üks välsur, mõtlin, kabin sellest vissist' sünnibki: - see - ja muud ei midagi.

Kões siis oli range tali, väljas paukus külm nii vali, koldes küdes kustuv tuli, heites varje viiliti. Hommikut ma kangest' ootsin; - raamatuist, mil vaimu jootsin, asjata ma troosti lootsin, sest mu armsaim võeti - hurmav neid, Lenoore nimeks inglitest kel' anneti, - siin tal nime polegi.

Ukseriide siidi sahin, purpurkattede vaikne kahin äratas mus õudist hirmu, enne tunt ei ilalgi, ning mu süda põksus nõnda, et siis mina korda mõnda: "Välsur keegi", ütlin enda vaigistuseks, "vissisti", - "Välsur hiline", ma enda trööstiks ütlin, "vissisti" - See - ja muud ei midagi.

Nii end rahustada püüdsin, ukse poole minnes hüüdsin: "Vabandust, mu härra või ka proua, kes see olekski. Olin veidi väsimuses, pisut une rammestuses, et ei selles suikumuses teie kopet kuulnudki." Ja siis avasin ma ukse: "Palun sisse lahkesti!" Pime - muud ei midagi.

Kaua seisin, välja vaatsin, pilku pimedusse saatsin, unistades sellist, mida keegi polnud kunagi. Ilmunud ei ühtki hinge, vaikus aga oli sünge. Sosistin "Lenoor", see pinge lahendas mus viimati. Vastukaja kandis mulle sama sõna tagasi. See vaid - muud ei midagi.

Kangest' erutet ma olin, tagasi kui tuppa tuln. Jälle koputamist kuulin, valjemat kui ennesti. "Vist on keegi akna taga," ütlesin ma; - oota aga: kergest' leitav avamaga akent mõistatud on nii. - Vaiki, süda, hetkeks vaiki, mõistatus on leitav nii. - Tuul vist - muud ei midagi.

Tegin kähku akna lahti. Sahistades salamahti lehis tõsiselt ja pikka hiigla ronk mu ukseni. Minu loast ei tema küsi, õhuski ei kaua püsi, istus, ise must kui süsi, ukse juurde viimati Pallase sääl kuju pääle, ukse juurde vaiksesti - istus - muud ei midagi.

Ja nii uhkelt istus tema, et ma pidin muhelema,
kuigi endal süda rinnus nukker oli surmani.
Ütlin: "Ehk küll paljaspea sa, siiski argusest ei tea sa,
vana ronk, ehk üha pea sa lendma öös nii õudsesti.
Ütle, mis su nimi oli Pluuto rannal viimati?"

Kostis ronk: "Ei ialgi."

Imestades kuulsin teda selgest' lausuvat mull' seda,
kuigi vastus suuremat ei mõtet sisaldanudki.
Kes on seda enne näinud, et üks ronk on imet teinud,
tema toas võõrsil käinud, ukse kohal istuli -
laskund tema ukse kohal kaju otsa istuli
hüüdega "Ei ialgi?"

Teisi sõnu rongal polnud, neid ta õppinud ei olnud,
sesse ühte aga pani kogu hinge terven. Nii ta istus liikumata, midagi muud lausumata,
kunni peagu kuuldujata: "Homme temagi
lahkub mult just nagu lahkund Lootus, Rõõm mult jäädvasti."
Kostis Ronk: "Ei ialgi".

Tabav sõna õudselts kajas öisel ajal vaikselt majas,
et ma ütlin: "Seda ta on peremehelt kuulnud nii,
keda saatust lõõnud rangest', ahistades teda kangest',
kunni vähehaaval langes ta laul selle sõnani,
kunni lootuslaulud jõudsid selle süngelt sõnani,
sõnani: "Ei ialgi!"

Üha veel sääl istus tema, et ma pidin muhelema,
seadsin tooli vastamisi linnule siis otseti.
Padjule end nõjatades, mugavalt pääd taatsi aades
mõtiskelin unistades linnu sõnast süngesti,
mis küll karjades nii õudselts mõtles lind see ometi,
hüüdes mull': "Ei ialgi!"

Nõnda mõtlin endas ise vaikides, ja külalise
pilk kui hõõguv tulesäde põletas mul hingeni.
Kaua mõtteid mõlgutasin, toolile end vajutasin,
kuna lambi valgus kasiin paistis patju pehmesti.
Oh ei nüüd neil sammetspadjul lambivalgel vaiksesti
pukka Tema ialgi.

Tundsin umbist kuumust õhus, nagu viirukpilv mind rõhus,
mida nägematust astjast templis levib laiali.
Unajook see, Jumal seda sulle saatnud, täna teda,
et Lenoore unuks, keda meeles kannad alati.
Unusta Lenoor nüüd, keda armastand sa hellasti.
Hüüdis ronk: "Ei ialgi!"

"Prohvet!" ütlin, - "seks sind vaatan, - prohvet,
kuigi lind või saatan,
kas sind Kiusaja on saatnud või tõi torm mu aknani,
õnnetuse kuulutaja siin, kus õudust täis on maja,
sa, kel petta pole vaja, ütle mulle tõesti,
palsamit ons Gileadis? - ütle mulle - palun nii!"
Ütles ronk: "Ei ialgi!"

Walt Whitman

(31. V 1819 - 26. III 1892)

M i s s a a r v a d , m i s p ä r a s t m a
v ö t a n s u l e k ä t t e ?

Mis sa arvad, mispärast ma võtan sule kätte?

Kas ülitäiusliku, majesteetliku fregati pärast, mida
ma täna nägin täies purjes ulgumerel sõitmas?

Kas möödunud päeva toreduse või mind ümbritseva õõ
hiilguse pärast?

Või mu ümber laiuva suurlinna ülistatud kuulsuse ja
kaasvu pärast? Ei!

Ma võtan sule kätte selleks, et vaid väljendada kaht
lihtsat inimest, keda nägin täna sadamasillal
heade sõpradena

teineteisest lahkumas.

See, kes maha jääb, ripub teise kaelas ja suudleb teda
kirglikult,

see, kes lahkub, surub mahajääjat tugevasti
oma käte vahele.

V a p r a i m a d s õ d u r i d .

Vaprad, vaprad olid need sõdurid, kes ellu jäid
võitluses (kõrgesti austatud nüüd);

aga vaprainad sõõtsid rindele ja langesid
nimetutena, tundmatutena.

Ü h e l e p r e s i d e n d i l e .

Ameerikale on see kõik, mida sa teed või ütled,
õhus rippuv fatamorgaana.

Sa pole õppinud loodusest - looduse tarkusest pole
sa õppinud suurt avarust, ausust, õiglust.

Sa ei tea, et ainult avarate, ausate, õiglaste koht on
neis Riikides:

kõik, kes on madalamad, varem või hiljem kaovad.

M a i s t u n j a v a a t a n .

Ma istun ja vaatan kõigile maailma muredele,
kõigele rõhumisele ja teotusele.
Ma kuulen oma tegusid kahetsevate, ahastavate noorte
inimeste salajasi, kramplikke nuukseid.
Ma näen lastest unustatud, viletsuses virelevat ema
suremas hüljatuna, kõhnana, meeltheitvana.
Ma näen naist, keda mees kohtleb halvasti, näen noorte
neidude petlikku võrgutajat.
Ma märkan kadeduse kihvatusi ja õnnetut armastust, mis
end varjata püüab, kõike seda näen ma maa peal.
Ma näen lahingute laastamistööd, katku,
vägivallavalitsust, näen mätreid ja vange.
Ma tunnistan näljahäda merel, tunnistan madruseid, kes
liisku heidavad, keda tappa, et päästa ülejäänute elu.
Ma tunnistan halvustusi ja alandusi, mis ülbete poolt
osaks saab töölistele, vaestele, neegritele ja
nendetaolistele.
Kõige selle alatuse ja ääretu ahastuse peale
ma vaatan.
Näen, kuulen ja vaikin.

E m a j a l a p s .

Ma vaatan uinuvat last end hellalt ema rinna vastu
surumas;
ma vaatan uinuvat ema ja last - tasa, vaatlen neid
kausa ja kausa.

E l u .

Igavesti kartmatu, kindel, võitlev inimhing!
(Kas eelmised sõjaväed on nõrkenud? Siis saadame uued
ja ikka jälle uued väed!)

Igavesti maailma lahendamatu müsteerium.
Igavesti indu täis silmad, hurraa-hüüud, tervitus-
käesurved, aplausid!

Igavesti rahuldumatu, uudishimulik, kahtlev vaim,
tänapäeval samuti kui varem heideldes, samuti võideldes

M a n ä g i n u n e s .

Mulle ilmus unes üks linn - kogu maailma rünnakutest
võitmatu linn.

Ma nägin, et see oli uus Sõprade linn.

Miski polnud seal suurem kui jõulise armastuse ehtsus,
mis valitses kõike muud.

See armastus paistis selle linna inimeste igas teos -
igas nende silmavaates, igas sõnas.

S u l l e , o o d e m o k r a a t i a !

Ah, ma tahan teha selle mandri lahutamatuks,
ma tahan luua kuulsusrikkaima sugupõlve, kellele kunagi
päike on paistnud,

ma tahan luua jumalikke, kaasakiskuvaid maid
seltsimeeste armastusega,
seltsimeeste eluaegse armastusega.

Ma tahan istutada seltsimehelikkust nii tihedalt kui
puid piki kõigi Ameerika jõgede ja suurte järvede
kaldaid, ja kõigisse rohtlaisesse.

Ma tahan rajada lahutamatuid linnu,
üksteise kaela ümbert kinnihoidvaid linnu
seltsimeeste armastusega,
seltsimeeste mehise armastusega!

Sulle ma pühendan need read, oo demokraatia, et teenida
sind, minu armsaim!
Sinule, sinule hõiskan ma oma laulud!

T u l e p ö l l u l t k o j u , i s a !

Tule põllult koju, isa, meie Pete'ilt on kiri!
Tule lävele, ema, siin on kiri
sinu kallilt pojalt!

Näe, on sügis,
näe, kus Ohio külasid jahutavad ja mahendavad
sügavrohelised või
koldsed või verevad puud, lehtede väriseses
tasases tuules.

Näe, kus aedades ripuvad valminud õunad ja viinamarjad
tugedele toetuvail viinapuul.

(Tunned sa viinamarjade lõhna?

Tunned sa tatra lõhna, kus hiljuti mesilased sumisesid?)

Näe, ülal on taevas nii rahulik, nii selge pärast vihma,
imeliste pilvedega,
aga all on kõik sama rahulik, elujõuline, ilus ja
farm edeneb hästi.

All põldudel kõik edeneb hästi.

Kuid tule nüüd põllult koju, isa! Tule tütre
kutse peale.

Tule uksele, ema, tule välja
lävele!

Ja ema ruttab nii kiiresti kui suudab, paha aimates,
sammude väriseses,
pole tal mahti juukseidki siluda ega tanu kohendada.

Ava kähku ümbrik!

Oo, see ei ole meie poja käekiri? Ometi seisab seal
ta nimi!

Oo, üks võõras käsi on meie kalli poja eest kirjutanud!
Oh, rabatud emasüda!

Kõik virvendab ta silmade ees ja lööb mustaks, ta pilk
tabab vaid peamisi sõnu,
katkendlikke lauseid: "Kuulihaav rinnas ...

Ratsaväe lahing ... Viidud haiglasse ...

Praegu tervis tal halb, peatselt paremaks läheb ..."

Ah, ainult üht kuju ma näen
kesk viljakat, rikast Ohiot kõigi ta suurlinnade ja
farmidega,
kuidas ta surnukahvatu näoga, segasel meelel, nõrgana
uksepiidale toetub.

"Kallis ema, ära kurvasta nõnda," neiuks sirgunud tütar
läbi nuuksete lausub,
sõnatult, kohkunult piiravad teda väikesed õed.
"Armsaim emake, kirjas ju seisab, et Pete'il peatselt
paremaks läheb!"

Oh, vaene poiss, iialgi enam ei lähe tal paremaks (ega
nõuagi midagi paremat see vapper, lihtne hing)!
Sel ajal, kui nad kodulävel seisavad, ta on juba surnud
ainus poeg on surnud.

Kuid ema vajab, et oleks läinud paremini,
tema, kelle kõhn kogu on mustis rõivais,
päeval ei puuduta toitu ja öösel põgusalt magab,
sageli virgub,
südaööl virgub, nuttes, igatsedes -
sügavat igatsust tundes.

Oh, kui ta võiks märkamatuks kaduda, elust vaikselt
põgeneda,
et järgneda ja jälle leida ja olla ühes oma kalli
surnud pojaga!

Carl Sandburg
(6. I 1878 -)

R a h v a s e l a b e d a s i .

Ekslev ja õppiv rahvas elab edasi.

Teda petetakse ja müüakse ja müüakse taas
ja ta läheb toitva maa juurde tagasi ja korjab juurikaid,
uuenemises ja tagasiminekus nii imeline rahvas;
ei tohi naerda tema võimet seda suuta.

Mammut jääb oma geoloogilistesse draamadesse.

Rahvas, nii sageli unine, tüdinud, mõistatuslik,
on määratu kuhil, mille mõnigi osa ütleb:

"Ma teenin oma elatist.

Teen palju, et tulla toime

ja see rõõvib kogu mu aja.

Kui mul oleks rohkem aega,

võiksin teha rohkem enda heaks

ja võibolla teistegi heaks.

Ma võiksin lugeda ja õppida

ja asjade üle kõnelda

ja asju avastadagi.

See nõuab aega.

Sooviksin aega."

Rahvas on ühel hoobil nii traagiline kui koomiline:
sangar ja sulgi, viirastus ja gorilla, kes väänleb,
et oiata veesülititaolisest suust: "Nad
ostavad mind ja müüvad mind ... mängivad minuga ...
kord rebin enda valla ..."

Olles kord astunud

üle loomavajaduste piiri,

üle pelga oleluse ränga raja,

saab inimene kätte

oma keha sügavamad rituaalid,

valguse, mis on valgem igast kehast,

aja, et mõelda asjade üle,

tantsu, laulu, ajaloo

ja tunnid, mis on antud unistamiseks,

olles kord astunud selle sammu.

Viie meele kindlaksmääratud raamides

ja igaveses inimlikus ihas sealpoolse järele

on üksluiselt rühmamas rahvas, et saada tööd ja leiba,

ja haaramas seda, kui see nende kätte puutub,

haaramas valgust sealtpoolt viie meele vanglat,

haaramas kingitusi, mis asuvad sealpool nälga ja surma.

See haare elab.

Kupeldajad ja võltsijad on seda vägistanud ja tahranud.

Ent see haare valguse kingituste järele

elab ometi.-

Rahvas tunneb merede soola
ja tuulte väge,
mis piitsutab maa kolkaid.
Rahvale on maa
sääilmete hauaks ja lootuste hälliks.
Kes veel siis kaitseks Inimeste Peret?
Tema laul, tema samm
on kooskõlas kosmiliste seadustega.
Rahvas on vikerkaar,
spekter ja prisma,
ühtne oma liikumises,
orel, mis saadab muutuvaid teemasid,
värviliste värsside valgusejuga,
kuhu merelt tulvab udu
pihustudes vihmaks;
kus Labradori eha lüheneb
kirkaste tähtede nokturniks,
mis virvendab üle virmaliste
kireva kiha.

See mõöklev taevas on elav.
Valev leek murdub ja sakitseb
paiskudes malmi sulamisse.
Ammu on tulekul inimene.
Siiski jääb võitjaks inimene.
Siiski võib kord vend seista vennaga samas reas:

see vana alasi naerab paljude purunenud vasarate üle.
On inimesi, keda ei saa ära osta.
Tulest sündinutele on tuli koduks.
Tähed ei käratse.
Ei saa takistada tuult puhumast.
Aeg on suur õpetaja.
Kes saaks elada ilma lootuseta?

Pimeduses, õlgadel südamevalu taak,
sammub rahvas.

Õös, pea kohal igaveste tähtede
lade, sammub rahvas:

"Kuhu? Mis nüüd?"

N e l i p r e l ü ü d i t u u l e
m ä n g u k a n n i d e l e .

I

Naine nimega Homme Päev
istub, juuksenõel suus,
ja kasutab aega
ja seab oma soengut nagu tahab
ja kinnitab viimaks viimase palmiku ja kähara
ja pistab juuksenõela kuhu vaja
ja pöörab ümber ja venitab: "Noh, mis siis?
Mu vanaema, Eilne Päev, on läinud.
Mis siis? Jäägu surnuteks surnud."

II

Uksed olid seedrist
ja paneelide liistud olid kullast
ja neiud olid kuldsed neiud
ja paneelidel oli kiri ja neidudel laul:
 Oleme suurim linn
 ja suurim rahvus:
 meie taolist pole ialgi olnud.
Uksed on väänatud murtud hingedelt,
tuulega vuhisevad sisse vihmavalingud
sinna, kus jooksid kuldsed neiud
ja paneelid kandsid kirja:
 Oleme suurim linn,
 suurim rahvus,
 meie taolist pole ialgi olnud.

III

See sündis varem.
Tugevad mehed ehitasid linna ja liitsid
 rahvuse ühte
ja maksid lauljatele laulmise ja naistele
 lõõritamise eest: Oleme suurim linn,
 suurim rahvus,
 meie taolist pole ialgi olnud.
Ja kuna lauljad laulsid
ja tugevad mehed kuulasid
ja maksid lauljatele hästi,
 kuulasid ka rotid ja sisalikud
 ... ja nüüd on ainsaks kuulajaiks
 ... jäänud ... rotid ... ja sisalikud.
ja need on mustad varesed,
kes karjuvad "kraa, kraa",

kes kannavad pori ja oksi,
kes ehitavad pesi
kivvi raiutud sõnade kohale,
seedrist paneelidega uste kohale,
ja kuldsete liistudega paneelide kohale,
sinna, kus kuldseid neid käisid lauldes:
Oleme suurim linn,
suurim rahvus,
meie taolist pole ialgi olnud.
Ainsaiks lauljaiks on nüüd siin varesed,
kes karjuvad "kraa, kraa",
ja vihmavalingud vinguvad tuules ja ukseavades
ja ainsaiks kuulajaiks on nüüd siin ... rotid ...
ja sisalikud.

IV

Rottide jalad
kirjavad künniseid;
rotijalgade jälgede hieroglüüfid
lobisevad rottide sugupuist
ja vatravad
nende vanaisade perest
ja patravad
nende vana-vanaisade verest.
Ja tuul keerleb
ja künniste tolm keerleb
ja isegi rotijalgade jälgede kiri
ei räägi meile midagi, mitte kui midagi
suurimast linnast, suurimast rahvusest,
mille tugevad mehed kuulasid,
kuidas lõõritasid naised: Meie taolist pole
ialgi olnud.

B e l g i a

Emile Verhaeren

(21. V 1855 - 27. XI 1916)

L e i v a k ü p s e t a m i n e .

Ees teenijail on pühapäevaks leivategu
sest jahust kallimast, sest piimast parimast.
Ja seljad küürus, sõtkuvad nad astjas sitket segu,
et higi tilgub askeldusest kibedast.

On kinnipigistatud rõivais auramas neil ihud,
liig kitsais pihikutes kinni jäämas hing.
Kuid tainast mätsutavad nende jahus pihud
ja nii seal pätse kerkib kumeraid kui rind.

Ju tõuseb kuumus. Ahi miilanud on kaua.
Neid muhedaid ja paarikaupa leibu laual
ju võivad neid ahjuauku lükata.

Kuid äkki leek kui koortekari vihas
lõõb kivikurgust keerus vastu, üles kihab
ja püüab järsku neile näkku näksata.

T e h a s e d .

Ükskõik mis ilmadega
nad ikka vahivad end aknasilmadega
nii loitult kanali salpeetrilises vees,
mis sirgub, kaugub, kuni ees
kesk linnaserva viletsust ja nuttu
nad kaovad ääretusse uttu -
need mürisevad tehased.
Seal seisavad need kuubid kivikehased,
see müüririda must,
mis keset agulite viletsust
teed enesele rajand.
On üle katuste end püsti ajand
- täis piksevardaid keset udu -
kui hambad - korstnarodu.
Reas rasked korpused.
Ja askeldavad töölised.
Neist kogu tehas kihab.
Ja nende paljad pihad
on ahjukumas helkimas.
Tahm, süsi, asfalt kõikjal maas.

Ja hinged, kehad, kõik ses piinavõrgus.¹ pörgus,
neis urgastes, kus vaevatakse kui Averno¹ pörgus,
kust valgus rentalitesse virvendab.

Ja silmi hämarusse heites lä'evad
need tehased ja vabrikud
ja mürisevad läbi ööd kui päevad
kesk linnaserva ubrikuid.
Vaat, roostetanud majad, unelevad linnajaod;
ja vihm, ja naised, nende hilbud, kortsund näod,
ja skväärid, millel
kesk prügihunnikuid ja rauaprahti
on lõõnud lahti
nii armetud, nii luitund lilled!
Näed tänavatenurgal lahtist ust.
See - baar. Vask, tuhmund peeglid, puhvet must,
read pudeleid.
ja kiirgab avatlevalt neid
siit välja kõnniteele.
Suur helkiv klaasivirn seal letti ehib,
ees seisab rida mehi,
kes vaikselt, pehmel keelel,
peas juba kerged veini võlud,
kas viskit viskavad või kuldset õlut.
Kesk selle äärelinna
suurt viletsust ja vaesust,
kust pole kusagile ära minna,
kus tihti kuuleb naabri kaebust,
kus elatakse teineteise ligi,
kus tighedust ja tuska sigib, -
käib tehaste ja vabrikute õues
üks alaline tuksumine hiigelpõues.
Siin telliskivist seinte taga
näed tormitsemas tulejõudu
ja tihket ainet söövaid teraslõugu,
ja raskeid auruvasaraid,
mis taovad kuldseid kamakaid,
siin hõõgub säärane metallivalu,
et seda tuleoja silm ei talu.
Ent eemal teljed lõksatavad
ja süstikud välkkiirelt vilksatavad;
kiudpeenest, värisevast niidist,
kuid sitkest, kasvab kangas siidist.
Ja saalis ülekanderihmad vuhisevad,
et jõudu ühest nurgast teise viia.

¹ Averno (Avernus)--vulkaaniline järv Itaalias; mü-
toloogiliste pärimuste järgi manala sissekäik.

Hoorattad võre taga tuhisevad
 kui tormis hullund veskitiivad.
 Ent päevavalgusest on puudu,
 see tuleb läbi ähmund aknaruudu,
 kust ta vaid vaevalt läbi lööb,
 et puudutada tööd.
 Neil mõttlikel ja kinnistel
 ning automaatseil töölistel
 on hästi teada,
 kuis seda tuksumist
 ja kogu liikumist
 siin joonde seada,
 mis nagu tige hammas pureb, näsib,
 et inimsõna selles väsib.
 Seal kaugel pimeduse süles
 lööb raske ragin üles,
 siis aga järsku katkeb hoog,
 surmvaikus tekib ümberringi
 kui oleks kokku langend müravoog.
 Siis läbilõikav vile mingi
 ja undavad signaalid
 kõrglaternate poole,
 kust puhmastena valgus kiirgav-hele
 lööb üles pilvedele.
 Ent keset udust ööd
 näeb suurtest ehitustest võöd.
 Seal sadamad ja sillad, tuletorni sära
 ja vaksalid täis kohutavat kära,
 ja eemal teisi tehaseid üksteise kõrval
 ning ääse, paake, naftat, tõrva,
 kust valguslõike järsku üles pahvab
 ja taevast kinni kahmab.
 Ja piki kanalite lõpmatust,
 kesk häda ääretut ja viletsust,
 mis haaranud eeslinna ubrikuid,
 üksteise järgi lä'evad
 nii ööd kui päevad
 need tehased ja vabrikud,
 kus mürin kunagi ei lakka.

Koit tõuseb, puutub
 vaid vastu tahmast ruutu.
 Keskpäeva päikest näeb kui tompu
 kesk udusõmpu
 Ja alles laupäeva õhtu,
 kui videvik on valgund õhku,
 saab tõmmata kord hinge
 ses töös ja vaevas.
 Siis katkeb raske pinge,
 kui haamer jäädes alasile sinna.

Ja süttib vari kõrgel taevas
kui kuldne udu üle linna.

T u u l .

Näe, kanarbikus ääretus
november puhub hullu tuult.
Ta tormab kanarbikust otsatust
ja peksab külas õelalt maju,
siis lõheneb
ja puhanguteks rebeneb
see tuul,
novembri metsik raju.

Ja panged kaevul taludes
kõik kõlguvad
ja kaebavad ja kiunuvad,
kõik roostes panged kriuksuvad
kui appi karjudes.
Novembri metsik tuul
on lehti kahmand piki kraavi
ning laseb traavi
ja oksadesse hambad lööb,
kus vanu pesi sööb.
Kui raudne luud
maad üle pühib tuul,
see raevund talvetuul.

Näe, aknaruute, mis on lapitud
ja kaltsudega topitud,
ta kangutab ja lõngutab.
Õlgkatuseid ta tuuseldab
ja soputab ja raputab.
Kuid seal, sel pruunil kingul,
must veski, tiivad pingul,
alt üles, ülalt alla ähmib
ja nagu äikest sähvib,
must veski niidab tuult,
novembri hullund tuult.

Kõik ütikesed külas
üksteise kõrval kükitavad
ja värisedes sosistavad,
ning kellatorngi nende keskel, kõrgel ülal.
Tuul sööstab surnuaiale,

seal riste segi virutades,
need langevad kui laibad laiali,
veel käsi välja sirutades.

Jah, seda tuult,
novembri hullu tuult,
kas oled näinud seda tuult
ristteede sajakordses sõlmes,
kes uitab uljalt mööda välju
ja kes on õelund külmast?
Või näinud ööd, kus tuul
tõi taevast alla kuu
ja läbisarjatuna majaharjad
kõik kaotasid aru
ning karjusid kui loomakarjad
kesk maru?
Kas kuuled, kuidas puhub
ja kanarbikus ulub
novembri hullund tuul?

Ü l e s t ö u s .

Tänaval kiirete sammude hoos
liiguvad rägana koos
ägedas kisas ja käras
pead ja õlad ja käed.
Meeletus õhutab kullases säras
kukutamist, tasumist, lootust.
Tänav see võimas ja veretav,
loojaku tuledes eretav,
tänav täis ootust.
Hädakell ellu on hõiganud
surma.
On nagu unistus tormis -
surm, kes seal teretab
tuledes, metsikuis kisades!
Kellegi pead, mis otsast on lõigatud,
piikidel õitena kõiguvad.
Kahurid tumedalt kõmavad,
raudsetest rindadest kõhivad
mõõtes minutite ohkeid.
Tornil on valendav numbrilaud
purustatud kividerahega.
Väljak on sulgenud silmalaud.

Teistmoodi mõtudevahega
aeg las kulgeb
neile, kes kohut nüüd mõistavad julgelt!

Äkitselt on nagu õst
ägedus püsti end ajand,
nagu nii lõkendav, veri nii määratsev,
hõiskav ja käratsev
kõikvõimas sõst!
Hetk, mis korraga annab
enam kui seda, mis sajad
eneses kannab.

Kõik, millest unistand julgemad pead,
kõik, mida laulikud ennustand head,
kõik, mida inimkond uhkelt
hoidnud oma südames eona,
kõik, mis hingedes kevadeks puhkeb,
tõuseb kui teona
kitsast sest ajalõigust.
Viha ja jõuga nõutakse õigust!

Verine pidu on tõusmas tippu.
Pea kohal kantakse rõõmude lippu.
Rahvas on joobunud tulevasesst,
rahvas laipadest üle käib nüüd.
Ei need sõdurid, kiivrid kel vasest,
tea, kellel õigus või kellel or süüd.
Põravad trummid, kuid laskjad on tüdind,
sihivad hooletult, väsind neil käed.
Rahvast aga järjest kasvavat näeb.
Visalt ja südilt
ta võitlusse kipub
Uute aegade, võitude poole
kutsuvad punased lipud.

Tappes uuenda, loo!
Sihisse hambad lõõ aplalt!
Päeval, täis meeletust suurt,
kangast elule koo
või siis - ohvriks end too!
Surreski uuenda, loo!
Põlevad sillad ja hooned,
õhtu taustal on verevad jooned.
Suitsevaid maju ses tulelees
peegeldub üleni kanalivees!
Tohutud tornid, kust üle käib kiiri,
tõmbavad linnale varjudest piiri.
Majade kohale kergelt kui hebemed
lendavad leekide pihkudest sõdemed.
Murdes kõik tõkked
tõusevad pilvisse suitsused lõkked.

Kuula! Üks kogupauk!

Valides huupi endale märgi
surm seal raginal rahvast niidab,
krampides kehasid kuhja liidab.
Nendelt, kes äsja veel tardunult seisid,
verised loigud on jäänud järgi.
Tinane vaikus on tarretand teisi.
Laibad, mis räbaldund kuulide läbi,
lamavad paljana, tundmata häbi.
Tuledekuma, mis kõikjalt saand tõusta,
palged teeb lõustaks.

Tornikell tumedalt vaikuses taob,
kärseitust täis ta katkendlik voog.
Kähiseb helin, mis laiali laob.
Käiksid kui merel need kõrglainehood.
Otsekui süda, mis korratult tuksub,
hädakell lõõtsub, häirekell kutsub.
Äkki üks tõke:
helin jääb jõuetult vait.
Torni on haaranud lõke,
kätena välja lõõb loit.

Kuula! Üks kogupauk!

Süngesse lossi, kust vägivallas
rõhuti rahvast ja suruti alla
kuldseid ta unelmad paremast ajast,
murtakse sisse. Torm läbi käib majast -
langevad ukseid ja prakeuvad piidad,
lendavad riivid, lukud ja tabad.
Arvete, aktide määratud riidad
kirstudes, kappides - kõigile vabad!
Juba neid nilpsavad tõrvikuleegid,
tulle ja suitsu must minevik vaob.
Ülevalt harali kätega keegi
alla lendab ja tühjusse kaob.
Hoonetel heisatud punased lipud,
palkoneilt, akendelt, kõikjalt neid ripub.

Nüüd on uljusel voli ja mahti.
Kloostrid ja kirikud
pärani lahti.
Pühakujud on pikali tiritud.
Ristipuult kistud,
kõlkumas konksul on kõhetu Kristus.
Õli on kadunud kirikuriistust,
loikudes läigib see maas.
Plärakaid lendab ikoonide palge,
puruks madonna eest lüüakse klaas,
altarileiyad kui lumi valge

põrandale laiali kallatakse,
saabastega põrmu seal tallatakse.

Tapmiste, tasumise hõõguvaid ehteid
näha kui kaugustest säravaid tähti.
Linn kannab soengut eredalt punast
leekide kumast.

Tõuseb ja laiub see tuline pärg
sinna, kus pimedas ootab veel järg!
Nurmed ja asulad vaikuse pinges
jälgivad pidades hinge,
kuidas see hiigelretordis keegi
valmistab segu elust ja raevust,
suits aga rahva põlemisleegist
pühib seal külma ja tumma taevast.

Tappa, et uuendada, luua!
Või siis - langeda, surra!
Uksed kõik lahti! Või rusikad murra!
Sina, see säde, kui heleneb koit!
Mida ka iganes saatust võib tuua,
jõule, mis pehkinu minema pühib,
jõule, mis lõõtsudes edasi rühib,
jääb võit!

S e p p .

Väljas maanteel, põlde ligi,
Ammust aega suitseb ääs.
Teras alasil ja otsal higi,
tuleviku aated
kuumas pääs,
taob imelikult leegi ligi
hiiglasuur ja jändrik mees
täie hooga enda ees
visaduse otsatumaid plaate.

Elanikud ümberkaudsed,
need, kes tummalt teda neavad,
teavad,
miks on sepal lõõgid raudsed,
miks nii visa
tema töö,
miks ei kuuldu vihakisa,
miks ta kõhklema ei löö.

Teised, need, kes vähem teavad,
need, kes iga kuulde
Tõeks peavad -
nende sõnad on kui haukumine
tühja tuulde.
On ka neid, kes haletsevad,
või kes ebalevad,
küsites, mis tähendab ta vaikimine.

Nõnda päev ja nädal kaob,
aga sepp see raob ja taob.

Ääsitulle tal on visat
vanad viimad, tummad raevud,
visa vastupanu kisad.
Töö ja iseenda isand
mässud, vihad, hingevaevad
ääsitule kulda visand,
et säält haljas teras selgiks,
välguvalul vastu helgiks.

Sepp ei tunne ega tea,
mis on hirm või häbi.
Kummaras ta pea
saanud kiirjaks leegi läbi.
Tulepärg ta juukseid ehib.
Suurte kätega ta aina vehib
- silmis läide -
haamreid raskeid, selgeid, vabu
tulevaste kannatuste pihta,
pingutades soonjat abu,
käsivart ja pihta,
et läeks unistused täide.

Oo, ta teab, mis tähendavad kõik need pahed:
sõnad tühised, kui hädas karjutakse appi;
pimedad, kes täis veel talutamistahet;
valeprohvetid, kel keel on hangund sappi!
õigus, mida seadustekstid tõkestanud;
hirm, mis oma sarved mõtte ette asetanud;
töökad käsivarred, aga ikka orjalikud,
olgu nurmedel või linnades, kus palavikud;
küla, mida pooleks lõikab sirpjas vari
kõdunenud kellatornilt, mis veel kõrgub;
nälginud rahvas hurtsikuist, kus katus nagu sari,
kelle põlv, kui almust aimab, looka nõrgub;
vaesus, millest enam ükski hing ei hooli,
kuni veretava relva äkki haarvad peod;
õigus elada ja tulevikku vabalt vooli,
mis on aga seadusseõlmedesse keerdu seot;
valgus, mida rõõm ja meheline õrnus toob,

aga mis moraali sõrmeotste vahel kustub;
teemantpuhas läte, millest inimteadvus joob,
aga mida mürgitakse ja mis mustub;
lõpuks - lootus, mida ikka ainult õhutakse
nendel, keda peljatakse, keda rõhutakse,
kurnav töö, mis ikka edas' lõhutakse.

Agas teab ka sepp,
kuidas virisemist, mõna
tõstab iga kokkulepp,
ei ta aamu lausu sõna.
Ei ta jonni keegi murra,
ta võib võita, või siis - surra.
Ei ta ial oma meheuhkust
tahtehambust langetand.
Tahta kõike, ainult ühtki hetke
puhkust.
See kõik teda kangendand
võtma ette seda retke
ööde kuristikku,
looma seadusi, mis jääksid igavikku.

Kui siis eemal
kuuleb ta, kuis langeb
pisar teise järgi,
kui ta aimab silmi märgi
neil, kel süda pole nõnda kange,
nõnda rahulik kui temal,
siis ta teab,
mis on miljonite raev,
keda kannab meeleheit:
saabuma kord peab
une õiglustunde päev,
kui see kuldne kang on leit,
miska asju suudetakse.
tõsta tuleviku särra, kus nad muudetakse.
Õös ses järjest pimenevas tema teab,
et vaid seda hetke varitsema peab.

Kuid et tunni löömiskaikust
kuulda, mis nii lõõtsutab,
vaja zestide ja häälte vaikust
ümber lippe, vaidlustuul mis
loksutab ja õõtsutab.
Vähem sõnu, enam kuulmist.

Tund see ilmub vaikijaile.
Pole vaja ristimärki taevast
ega jumalinimest me maile.
Rahvas ise virgub vaevast,
rahvas, kelle saatussilmi peidet

kiirgav jõud, mis kaugustesse heidet,
tõstes hoolimata käega
vastse ilma üles verest, hämarusest.
Puhkeb ennenägemata väega
õilis kord kui elu enda olemusest.

Sepp, kes ial kõrvale ei kaldu
kahtluste või hirmu sunnist,
näeb kui ilmsi unistuste valdu,
kus ju sõprus-õppetunnist
jätkub seks, et hävitada kurja,
istutada inimkonda rahu.

Pole, nagu hunte, ligimesi pahu,
kes lõõks õigust nõudes hambad turja.
Armastuse vägi ootamata selgub
abis teisele ja õrnuses kesk nukrust
sellele, kes elust pelgub.
Kuid siis puistatakse pungil kukrust.
Ühel punaõhtul sest saab puru.
Lossest, pangust, kontoreist jääb rusu.
Kõik saab lihtsaks, elu selgub,
siis kui uhkus inimest ei sura,
siis kui isekuust ei usu
keegi surematuks hingeks,
siis kui elu juhuslik
kõikidele jagatakse kingiks.
Tark mis paistnud, keerulik,
nüüd sel vastse elu kumal
tundub tarbetu ja rumal.
Nõrkki leiab ilmas elumõtte.
Ning mateeria ehk viib meid elutõtte,
milleks tänini meil olnud jumal.

See on kirgas usu ääs,
mida vahib enda ees
ükeisilmi taguv mees.
Leegimõtteid lendleb pääs
sel, kes maanteel, põlde ligi,
haamrit virutab ja raob,
nii et otsalt tilgub higi.
Nõnda, vaikimine vaates,
täie hooga sepp see taob
visaduse hiigla plaate.

Ü l e v e d a j a .

Veest ülevedaja, käed sõudest pingul
suus hoides haljast pilliroogu,
lõi aerudega vastu voogu.

Kuid naise häält, kes eemalt hõikas
ja teda ootas teispoole vett
ta kuulis järjest rangevat
ses hämaruses võikas.

Jäid aknad klaasist laugudega
ja tornid numbrilaudadega
jõekaldal silmitsema meest,
kes aerutas ja ähkis vihas
ning pingutas, et naksus lihas.

Ent äkki praksus aer tal pooleks
ja kadus vette voolu hooleks,
mis suundus merre.

Sel naisel, kes sealt eemalt hõikas,
tuul vilistades näkku lõikas.
Ta metsikumalt ringutas
meest oodates, kes udust läbi
ta poole visalt pingutas.

Üksainus aer nüüd vees veel laksus.

Mees töötas kõigest jõust.

Ta keha pingutusest naksus
ja hirmust virildus ta lõust.

Siis äkki jälle miski praksus,
jäi tüürist järele vaid pool,
muud tükid merre kandis vool.

Ent aknad palavikus laugudega

ja tornid numbrilaudadega,

mis sajandeid ju seisnud kaldas,

meest jälgisid nüüd keeletult,

meest, keda kangekaelsus valdas,

kes võitlust jätkas meeletult.

Sest naise hää, kes eemalt hõikas
kui noaga südamesse lõikas.

See rääkis ahastusevaevast,

näost, tõstetud mis vastu taevast.

Mees oli valatud kui vaske

ja paigutatud keset raju,

üks aer veel peos, ta laineid lõi

ja aplalt neist end läbi sõi.

Kuid läbimurd on õudselt raske.

Tal viirastustes kobab aju,

ta kuuleb häält külmast taevast,

mis oigaksid kui päästma vaevast.

Veel korra midagi seal praksus:

see viimne aer nüüd murdus pooleks

ja pilpana jäi vete hooleks.

Jõud nõrkes käsivarres kanges,
mees sõudepingil kokku langes.
Suur rammetus ta liikmeid valdas.
Üks pörge paadist läbi käis
Ta vaatas: kõik nii tuttav näis.
Paat seisis nagu enne - kaldas.

Ent aknad palavikus laugudega
ja tornid numbrilaudadega,
kel muuks ei olnudki vist mahti
kui vahtida, kõik silmad lahti,
nüüd, nähes mehe murtud hoogu,
veel pilkasid, et ind tal nurjus.

Kuid mees - see kangekaelsusest kui purjus,
veel hoidis hambus haljast pilliroogu.

Bul g a a r i a .

Hristo Botev
(6. I 1849 - 2. VI 1876)

K ö r t s i s .

Raske, raske! Veini kalla!
Purjus pilk ei näe ju läbi,
kuis te, lollid, kontsa alla
tallanud nii au kui häbi!¹

Nii eks kodu meelest lähe,
armsast maast ma kaotan aimu
ja ka neist, kes pole vähe
kiitnud sõnul võitlusvaimu!

Unub vaev, mis hinges asub,
taadi kääbas, memme hala,
häda, mis mu rahval lasub,
riisudes ta viimse pala:

ahle kaupmees oskab viia
kõik, mis veel on hinge taga,
ülbelt riisub tööradžija,²
vaga papp liturgiaga!

Riisuge, mis näppu hakkab!
Riisuge! Sest kes teid keelab?
Meie vastupanu lakkab,
kõri üha peekreist neelab!

Löögem, löögem laule kuumi,
ja türannid - häda teile!
Läbi kitsa kõrtsiruumi
kõmab: "Poisid, Balkaneile!"

Karjume, kuid kaine päiselt
eks kõik vanded huulil sure, -
vaikime, ja ainult jäiselt
rinda rõhub rahva mure ...

Kuid türann me kodud lõhub,
meie sünnipaigas raevleb:
teotab, riisub, tapab, rõhub,
rahvas uskumatult vaevleb!

¹ Poeet paljastab siin nõrdsinult neid bulgaaria emigrante, kes Rumeenia kõrtsides aega veetes oma ükskõiksust ja tegevusetust orjastatud kodumaa suhtes võltspatriootiliste fraasidega varjasid.

² Tõusva kodanluse esindaja, laiemalt: rikas, pere-mees.

Oo, veel juua! See on ainus,
mis teeb kergemaks mu hinge,
nii et hajuks mõttekainus,
lõtvuks käte jõud ja pinge.

Joon siin rõhujate trotsiks,
teie trotsiks, patrioodid!
Sest mis lohutust ma otsiks
teiltki ... teie, idioodid!

V a s s i l L e v s k i h u k k a m i n e .

Oh minu ema, mu kodumaa kallis,
miks nõnda väga sa kaebad ja nutad?
Kaaren, sa neetud lind, kelle hauale
sina nii koledalt kraaksudes ruttad?

Tean, sina nutad, et orjuses oled,
võõrail on voli sind müüa ja osta,
tean, minu kallis, su hää! - sinu püha,
abitu hää! - nagu kõrbes see kostab.

Ema Bulgaaria! Sofia serval
võllapuud näed ja sul valus on väga.
Jubeda koormana silmuses ripub
üks sinu poegadest. Nuuksu ja äga!

Kraaksus kaaren kurjalt ja koledalt,
uluvad koerad ja hundid kesk talve.
Laste oiged ja naiste pisarad,
raukade ahastav palve.

Laulab talv oma tigatedat laulu,
väljadel ohakaid tuul sasib vinge.
Põletav pakane, trööstitu kaebus
kurvaks teevad su hinge.

¹ Vassil Levski (1837 - 1873) - silmapaistev bulgaaria vabadusvõitleja ning revolutsionäär, vangistati türklaste poolt 1872. ja hukati 1873. a.

H a d ž i D i m i t r .¹

Ta veelgi elab. Veel mägestikus
maas lamab mullal, mis verest punab,
noor vägilane, auväärne nooruk,
ja oigab surmavalt haavatuna.

Ta maha pilland on murtud mõõga,
käed püssi jäädavalt jätma peavad;
ju vereudu ta silmis hõõgab,
ta kuivad huuled maailma neavad.

Maas sangar lamab. Päev lõõmab ülal
ja tulisemaks ta kiired saavad.
Laul kaugelt kajab - on lõikus külal.
Verd immitsevad noormehe haavad.

On lõikus külal. Laul kurvalt kõlab,
ja rahvas orjust ei suuda murda.
Ja päike leegib! Ja sureb sangar!
Oh ei, mu süda! Ei, ära kurda!

Kes langes võitluses priiust kaitstes,
ei, see ei sure: ta pärast ohkab
nii maa kui taevas, nii loom kui loodus,
ja rahvas laule loob tema kohta ...

Hunt öösel hellalt ta haavu noolib,
kust veri aina veel valgub liiva,
ja kotkas, julgete seltsiline,
ta üle päeval on laotand tiivad.

Kui tähed süttivad taevavõlvil
ja tammeladvus on õhtutuuled,
ja mägestikust haidukilaule,
nii julgeid, rõõmsaid, sa kostmas kuuled,

siis valges riides, nii haprad, kaunid,
mähaldjad udu seest tõusvat näivad.
Seal pehmel murul õhkkelgel sammul
noormehe ümber nad lauldes käivad.

Üks rohtudega ta haavu võiab,
üks joodab teda, ta aset laotab,
üks aga, armas ja hell kui õde,
suu naeratades ta suule vaotab.

Kus, õeke, ütle, on Karadžata,
oh, õeke, ütle, mis sai mu salgast?
Las elutuna jääb siia keha,
mu rinnast hinge saad vaevapalgaks.

¹ Hadži Dimitr (1837-1868) - bulgaaria vabadus-
võitluse juhtivaid tegelasi, langes lahingus 1868.a.

Üksteisel kätest nad võtsid lauldes
ja kerged tiivad löid lennuks valla,
ja lauldes lendab parv pealpool pilvi
ja ülalt otsides vaatab alla.

Kuid õõ saab mööda ja mägestikus
noor sangar lamab ja voolab veri,
hunt tema kohal ta haavu lakub
ja taevast lõõmab kui tulemeri.

T a t u n t s o .

Tatuntso, haidukk see vägev,
vaatama läks oma ema.

Ema paitas-hoidis teda
ja hakkas siis halisema:

"Tule nüüd, pojake, koju!
Kas tühjas mäestikus roita
ei tüüta, pojake, juba?
Haidukk ei ema saa toita.

Sa püssile otsi ostja
ja ostja mõõgale-maole,
ise osta sahk ja härjad
ja tule nendega vaole,

vaole, mis söödis on ammu!
Siis isa ja ema kaitsesid
ja teiste kristlaste kombel
head kodupõlvegi maitse."

Vahetas saabli siis sahkaks
poeg emale kuulekana.
Künnab ja külvab Tatuntso
ja imestab noor ja vana:

"Kus enne on põllutöödel
haidukkidest olnud nahka?"
Haidukilaulusid lauldes
Tatuntso vagusid sahkab.

Teelt türklaste väesalk ratsa
laiale põllule põikab,
jääb seisma Tatuntso ette
ja nõnda pärib ja hõikab:

"Kündja, oi lihtne sa kündja
Stambulist tulime sõitu,
et leida pealik Tatuntso
ja saada sangarist võitu.

Ütle, kus künnab Tatuntso,
ütle, mis nägu ta mees on!"
Rahumeeles vastab kündja:
"Tatuntso ise te ees on."

Türklased panevad imeks
ja kahtlust hauduvad peades,

siidnööre sadulatastust
võtavad, korda neid seades.

"Eks tule kaasa, Tatuntso!
Kuningas saatis meid siia,
sind siduda käskis kinni
või kaasa su pea siis viia."

Ei lausu sõna Tatuntso,
oma raske astla kahmab,
virutab türklaste sekka,
peksab neid, tallab ja pahmab.

Kes linnuparvena hajub,
kes surnuna maha vajub.
Võist nende, kes lõõdud maha,
Tatuntso saab palju raha.

Ema kätte kõik viib kähku.
"Võta vastu", ütleb tema.
"Sul, emake, oli õigus:
haidukk ei toita saa ema."

1884.

M i n u l ü ü r a l e .

Ihkasin laulda ma kodumaa aule
lõbusaid, väärikaid, teistmoodi laule, -
aega nii igav on ulgudes viita,
lootsin, et tund tulnud kuulsust kord kiita.

Lootsin, mu lüüra, kuid mõru on tunne!
Avarad lootused suikunud unne,
asjatult valatud vendade veri,
Balkaneil mustendab murede vari.

Vaimustuspalanguis meeled ei põle,
orjus türannide küüsis on jõle,
kuhu ka vaatad, näed igal pool haudu,
elavad randmetel kannavad raudu.

Orjus, mis orjus! Ent vabadus tummub ...
Haavatud rahva pea kohal kummub
tumenev taevas, kus pilved ei rutta, -
oo, minu lüüra, meil koos tuleks nutta!

Koos tuleks nutta, et vaibuks me valu!
Kas meie sinuga seltsis ei talu?

Kõrbevad Balkanid, põllupind pahtub,
Jantra on kuivanud, Maritsa ahtub.¹

.
Ei! ärgu raagegu viimne kui lootus!
Püsi su südameis kärsitu ootus!
Eal ärgu loidugu tormakad meeled,
lõomaku raevuselt, lüüra, su keeled!

Usume, usume - jälle näed koitu
sa, minu kodumaa, saatusest hoitu, -
murduvad ahelad, orjus ja õelus,
vabadus puhkeb kui püha tõelus!

Süütute ohvrite viha ja vanne
kõrgustest maha kord paiskab türanne, -
tormid ja leegid ja raev paisub valla,
mattes nad veriste voogude alla!

Täähkide otsas me naisi nad tapsid,
kiiniga surnuks raisusid lapsi, -
noorukeil nägu piinadest mustus,
vanglasis või võllastes elu neil kustus ...

Neitsi, kes ülevam inglitest taevas,
lõõmavas põrgus, metsikus vaevas
palgetel rahva silmavett kannab -
priiusele kord elu ta annab.

Juuli 1876.

¹ Jantra, Maritsa - jõed Bulgaarias.

"Bulgaarlasi nad tapavad -
 nii ajaleht meil räägib visalt
 ja janitsare süüdistab.
 Ma eitan seda ja veel lisan,
 et see on laim, mis kummitab -
 eks, teadagi, leht teenib kisalt.
 Bulgaarlastest käib kuulduki
 neid türklaste poolt tapetakse,
 ja kolme kuu eest ölnud siin
 julm tapatalgu - väidetakse.
 Kuid Elliotilt² teate sain,
 et türke lihtsalt laimatakse.

Jah, ma ei salga teie ees,
 et külasid seal põles maha,
 kuid türke laimata see-eest
 on patt, mis kahjulik ja paha.
 Ma täpselt tean bulgaaridest -
 nad ise süütasid need majad.

Ah naiste kohta? Mingil moel
 ses suhtes türklased on keevad.
 Kuid meie ajalehe moed
 just laimujutust äri teevad.
 Kui lehes surnud naistest loed,
 siis tegelikult on nad elus.

Külm osavõtmatu see mees,
 ministrina kes häbematuult
 nii küünilise jutu sees
 meid mustaks lausa hoolimatult,
 ja kogu ilma silme ees
 me rahvast solvas, laimas autult.

Jah, häbi talle! Pahameelt
 Protestid kõikjalt avaldavad.
 Need rabavad kui piksekeel,
 ta häbiposti naelutavad.
 Oo, Inglismaa! Kui kaua veel
 Siin võimul Juudad-närukaelad?

¹ Disraeli, krahv Beaconsfield (1804 - 1881) -
 inglise reaktsooniline riigimees, toetas peaministri-
 na (1874 - 1880) Türgi poliitikat ning õigustas türk-
 laste metsikusi Bulgaarias.

² Elliot - aastail 1867 - 1877 inglise saadik
 Türgis.

Hristo Smirenski
(30. IX 1898 - 18. VI 1923)

K ö r g u s t e s s e .

Kinni needitud maa külge on meie tiivad,
meie saatuse on troostitu, rõhuv ja must,
aga janused mõtted meid võitma viivad
ilu, kõrgust ja avarust.

Meile tolmuiste linnade tänavakära,
elu patune, arutult julm,
külavaikus või nurmede kaastene sära
pole pentsik ja joobnustav ulm.

See on ühvardav häirekell vali ja virge,
iidse stiimia kõmisev kõu,
mis meis õhutab igavest vabaduskirge,
lendutõusmiseks annab jõu.

Ainsa hetkega tiivad me paiskame valla,
muutub lennuks me põline püüd, -
nagu muusika heliseb taeva alla:
"Lenda nüüd! Lenda nüüd! Lenda nüüd!"

Noortes miilavad jätkmatult varjatud lõkkes,
noorus, tuleb kord sinugi tund
suuri tegusid teha ja lõhkuda tõkkes,
silmist tõrjuda ulmade und.

Ning kui vaba ja paremat elu sa rajad
tulvil tegude vaimustust,
kogu maailm su hõigetest vastu kajab:
"Ilus! Avarust! Lennukust!"

Juuni 1922.

Nikola Vaptsarov
(1909 - 1942)

M e i l o n k o d u m a a .

Meil on kodumaa ja tema kohal
päeval sooja, sinist taevast näed.
Õhtul süttivad siin täheparved,
kuni kustutab nad saabuv päev.

Ent kui tulen öösel kaugelt rajalt,
ümberringi ainult vaiksed mäed,
tunnen vaenlast - ümber minu maja
seal ta hiilib, parabellum käes.

Õpetad mind piibli järgi, ema,
et kui sind ma armastaksin neid.
Ema, küll ma hakkaks armastama,
kuid mul puudub vabadus ja leib.

(Surmaeelsed luuletused)

H ü v a s t i j ä t t .

Minu naisele.

Veel mõnikord su juurde unes tulen,
käin kauge, ootamatu külalise teed.
Mind ära jäta välja teele seisma,
uks lahti tee.

Ma tulen tasa. Mõne hetke istun,
sind püüan hämaruses veel kord näha.
Kui olen küllalt vaadanud su silmi,
veel suudlen sind ja igaveseks lähen.

O n v ö i t l u s a r m u h e i t m a t u
j a v a l i .

On võitlus armuheitmatu ja vali,
on võitlus, tuleks öelda, eepiline.
Ma langen. Sõber astub asemele -
mis tähtsust ühel inimesel, nimel!

Vaid kogupauk ja pärast seda - ussid.
See kõik võib lihtsalt, loogiliselt minna.
Kuid tormis taas ma sinuga, mu rahvas,
sest armastus su vastu jäi mu rinds.

Kell 14 - 23. VII 1942. a.

U s k .

Nõnda ma elan,
hingan
ja töötan
ja värssagi kirjutan
jõudumööda.
Mornile elule vaatan ma vastu,
temaga võitlen
ja teelt ma ei astu.

Ma eluga võitlen,
kuid ära sa arva,
et elu ma põlgan,
vihkan või kardani!
Ei! Karedakäpalist elu
mina ei vihka -
surmani teda
ma armastan ikka.
Ma armastan ikka!

Kui, ütleme, visataks kaela mul
silmus
ja küsitaks:
"Tahad sa elu veel viivuks?"
Siis hüüan ma:
"Timukad, võtke,
kiiresti võtke
kaelast mul silmus!"

Tema eest - elu eest
teeksin ma kõike,
taevasse tõstaks mind katsetusmasin,
roniksin üksinda lõhkeraketti,
otsiksin Linnuteel
kauget planeeti.

Kuid ikka ja jälle
ma tunneksain õnne,
et näen, kuidas leegitseb
sinine taevas.

Ikka ja jälle
tunneksain õnne,
et olen veel elus,
et elan ja tunnen.

Kuid võetaks mult ainult
mu usust - kuipalju? -
üksainuke tera ...
Siis pöörasest valust,
mis iial ei möödu,
ma valjusti karjun
kui panter, kel surmahaav
rindu on lõõdud.

Mis saab siis küll minust,
mis jääb mulle kõigest?
Ma kaotan kõik kalli,
mis hoida veel suutnud.
Kuid see on küll selge,
kuid see on küll õige,
et rüüstatult, teotatult
kerjuseks muutun.

Võib-olla te tahate
tappa mu usku,
mis soojendab rinda
ja iial ei kustu,
mis alati mulle
on ütelda suutnud,
et elu kord paremaks,
kaunimaks muutub?

Ent millega sihite?
Kuuliga?

Ei! Pole mõtet!
Jätke! Ei taba!

Soomuse taga ta rinnas on peidus
ja teadke:

maailmas tema jaoks
kuuli ei leidu.
Kuuli ei leidu!

Krum Kuljavkov.
(1893 - 1955)

K ä t t e m a k s .

Ei õitse minu kalmul eal
siidpehme, punav roos,
vaid kättemaks on mullas seal
mu põrmuga kord koos.

Ma ihkan: mida torm ka tooks,
kui ränk ka poleks vaev,
et minu kääpalt jõudu jookse
karm, õiglust mõistev raev.

Kui mingi jõud mind ärataks
kaasmaalastele veel,
siis kirk ma oleks, kättemaks
ja lahvav tulekeel!

Vaid südameses süttiv tarm
on ilu õige tuum,
mis oma vihkamises karm,
ja armastuses kuum.

1944.

H i s p a a n i a .

Frederico Garcia Lorca.

R o m a n s s k u u s t , k u u s t .

Conchita Garcia Lorcale.

Nardidest krinoliin ümber,
kuu sepipajasse astus.
Ja poiss teda vaatab, vaatab,
teda vaatab lakkamatult.
Seal seistes sirutab käsi
kuu vaikselt poisile vastu,
rind, valla tutjuvas tuules,
tinaselts tõuseb ja laskub.
Page, kuuke, kuuke, kuuke,
mustlaste eest mine pakku.
Su südame keeks nad taovad,
kui sa siit kohe ei lahku.
Saabugu mustlased aga.
Ära keela, poiss, mu tantsu.
Peagi sa alasil puhkad,
laukesed kinnigi lastud.
Page, kuuke, kuuke, kuuke,
juba kuulen hooste kapju.
Ära varja, poiss, nüüd enam
mu kiirte vaelevat kalkust.

Ju legendikkude trummi
põristab liginev ratsur.
Poiss sepipajas on aga
laukesed kinnigi lasknud.

Ju läbib oliivipuusalu
mustlaste pronksine askus.
Nad vaatavad otse ette,
silmaades kartus ja kahtlus.

Kui õsorr lööb oma laulu,
kuis puudelt kaigub see vastu!
Kuu ülal laotuses kõnnib,
käsi poisi kätte antud.

Mustlased valjusti nuttes
vaatavad alasipakku.
Ja tuuluke valvab, valvab,
seda valvab lakkamatult.

I n d i a .

Rabindranath Tagore
(7. V 1861 - 7. VIII 1941)

Kus vaim on hirmuta ja pead hoitakse püsti,
kus teadmine on vaba,
kus maailma pole kitsaste koduste seintega lõhutud
raasukesiks,
kus sõnad tulevad välja tõe sügavusest,
kus väsimatu püüd sirutab oma käsivarred täiuslikkuse
poole,
kus mõistuse selge oja pole kaotanud oma teed surnud
harjumuse õudsesse kõrveliiva,
kus vaimu SINA juhid üha avarduvasse mõttesse ja
teosse -
sellesse vabaduse taevasse, mu Isa, lase ärgata mu maa.

x x x

Taltsas lind oli puuris, vaba lind oli laanes.
Nad kohtusid, kui aeg tuli, nii oli määratud saatuse.
Vaba lind hüüab: "Oi, mu armsaim, lennakem metsa!"
Puurilind sosistab: "Tule siia, elagem mõlemad puuris."
Ütleb vaba lind: "Varbade vahel, kus on seal ruumi
laotada tiibu?"
"Paraku," hüüab puurilind, "ma ei teaks, kus istuda
taevas õrrel."
Vaba lind hüüab: "Mu lemmik, laula laasikute laule."
Puurilind ütleb: "Istu mu kõrvale, ma õpetan sulle
haritute kõnet."
Laanelind hüüab: "Ei, oh ei, laule ei saa ialgi õpetada."
Puurilind ütleb: "Paraku mind, ma ei oska laasikute
laule."

Nende armastus on pinevil igatsusest, aga nad ei saa
kunagi lennata tiib tiiva kõrval.
Puurivarbade läbi nad vaatavad ja asjatu on nende
soov tunda teineteist.
Nad lehvitavad tiibu igatsuses ja laulavad: "Tule
ligemale, mu armsaim!"
Vaba lind hüüab: "See on võimatu, kardan puuri
suletud uksi."
Puurilind sosistab: "Paraku, mu tiivad on jõuetud ja
surnud."

x x x

Kes sa oled, lugeja, kes loed mu laule saja aasta
pärast?
Ma ei saa sulle läkitada ainustki lille sellest kevade
küllusest, ainust kuldvõõti noist pilvist taevas.
Ava oma ukсед ja vaata välja.
Oma õilmendavast aiast korja saja aasta eest hääbunud
lillede lõhnavaid mälestusi.
Tunne enda südame rõõmus elavat rõõmu, mis laulis ühel
kevadehommikul, läkitades oma lõbusa hääle üle
saja aasta.

x x x

Ära hoi a endale oma südame saladust, mu sõber!
Ütle ta mulle, ainult mulle, salaja.
Sina, kes naerata d nii pehmelt, hellalt sosista, mu
süda kuuleb seda, mitte mu kõrvad.
Õõ on sügav, maja on vaikne, linnupesad on mässitud
unne.
Kõnele ära mulle oma südame saladus läbi kõhklevate
pisarate, läbi komistavate naeratuste, läbi
magusa häbi ja valu.

x x x -

Armastan sind, mu armsaim. Anna mulle andeks mu armastus.
Nagu lind, kes eksib teelt, olen püütud.
Kui mu südant raputati, ta kaotas oma loori ja oli alasti.
Kata ta kaastundega, mu armsaim, ja anna mulle
andeks mu armastus.
Kui sa ei suuda armastada mind, mu armsaim, anna mulle
andeks mu valu. Ära vaata mulle viltu kaugelt.
Hiilin tagasi oma nurka ja istun pimedas.
Mõlema käega tahan katta oma alasti häbi.
Pööra oma nägu mult, mu armsaim, ja anna mulle andeks
mu valu.

x x x

Ei, mu sõbrad, minust ei saa kunagi lihasuretajat,
õelge mistahes.

Minust ei saa kunagi lihasuretajat, kui tema ei anna
töötust ühes minuga.

See on mu kindel nõu, et kui ma ei leia varjulist
ulualust ega seltsilist oma patukahetsusele,
ma kunagi ei hakka lihasuretajaks.

Ei, mu sõbrad, ma ei jäta kunagi oma kollet ja kodu
ega tõmbu tagasi laane üksindusse, kui ei helise
lustakat naeru ta lajatavas varjus ja kui ühegi
safranmantli veer ei lehvi tuules, kui ta vaikust
ei tee sügavaks hellad sosistused.

Minust ei saa kunagi lihasuretajat.

Naraijan Menon Vallathol
(1879 - 1958)

I n d i a l a u l .

(katkend)

Oo India!
Sa vaesuse,
sa kannatuste
ja murede
ja minu õnne maa,
eal teisilt rahvailt
pisaraid
ju sa
ei vaja,
et oma rõõmsaid aedu
kasta vaid.
Ja ialgi
mu kodupind,
türanni nimega
ei hüüta sind.
sest ialgi ei talla
sa väikerahvaid
enda alla.
Vaim - see on sinu võim:
sind aastad õpetasid
kandma vaeva
ja ialgi su hõim
ei hakka ehitama
küll surnuluudest redeleid
taeva.
Auväärne maa,
ja nüüd
sa orjapõlve õudu
ju oled jätmas seljataha,
su ainus püüd
on koguda vaid jõudu,
et heita maha
kõik ketid endalt.
Ent mitte seks
ei tee sa seda,
et rõhuda
ja võimutseda,

vaid seks,
et kannatajaid
ühendada,
et julgustada
neid võitluseks!
Sa nagu elevant
teed lõpu
vägivallale
ja ketid puruks kisud,
ent mitte seks,
et määratsedes
inimeste kallale
siis söösta,
vaid seks,
et nendes mägedes,
kus orjab veel su vend,
toeks olla talle
ja päästa õöst ja
orjatõöst ta.

Eks aastakümneid
ja sajandeid
kui kallist eliksiiri
veepiisku Indus
on kogunud -
ei selleks neid
küll vaja ta,
et üle kallaste
end ajada
ja sogasesse voogu
maailma uputada,
vaid seks,
et kuumuses
ja janus
kodumaale
tuua
juua.

K u u b a .

S õ n a d t r o o p i k a s .

Troopika,
sinu karm lõke
põletab kõrgeid pilvi
ja sügavat taevast,
mis on ekvaatoriga võõtatud.
Sa kuivatad puude nahasse
sisalikupragusid.
Sa määrid tuulevankri rattaid,
et kohutada palme.
Sa läbistad
suure punase noolega
metsade südame
ja jõgede ihu.

Näen, kuidas sa tuled piki hõõguvaid radu,
Troopika,
oma mangoviljade puntraga,
oma heldete suhkruroogudega
ja oma tähtõuntega,
mis on rusked kui neegritari rüpp.
Näen, kuidas su karedad käed
metsikult lõhuvad seemneid
ja veavad neist välja loksava puu,
äsjasündinud puu, mis juba on valmis
algama jooksu läbi rõkkava võsa.

Siin
keset merd,
voogudes vallatledes on alasti Antillidega,
tervitan ma sind, Troopika.
Lustikas,
kevadine tervitus
lipsab mu lõbusast kopsust
läbi nende saarte, su lärmakate tütarde.

(Ütleb Jamaika,
et ta on meeleldi neegritar,
ja Kuuba juba teab, et ta on mulatt!)

Ah kuidas janutab,
kui hingata su palangu suitsu
ja tunda kaenalde all kaht kibedat kaevu!
Kaenalde all, oo Troopika,
kus karvad on krussis ja keerdus su leekidest!

Andsid mulle rusikad,
et purustaksin kookospähkleid
kui pisikesi ägedaid jumalaid;
andsid mulle silmad,
et näeksin läbi oma kiskjate varju;
andsid mulle kuulmise,
et kuuleksin kaugeid sõrgu, kõrv ligi maad.

Sain sult tumeda keha,
nobedad jalad ja villaka pea;
mu armastus viljastab naisi
ja põlistab seda verd.

Sain sult toredaid päevi,
kus sinisele kangale oli tikitud
ümmargusi ja naervaid päikesi;
sain sult niisked huuled,
jaaguari kaela ja madude sülje;
sain sult lombi, kus joovad janused loomad;
sain sult, Troopika,
selle lapsevaimustuse
järele joosta su tumedale vööle,
mis on tulvil kollaseid roose,
naerdes kihutada üle mägede ja pilvede,
kuna taevas kui meri
puruneb lõpmatuiks tähtedelaineiks mu jalus.

B a l l a a d k a h e s t v a a r i s t

Vaid mina näen seda paari:
kaht varju, kaht esivaari.

Piik, mille teravik luust,
trumm, tehtud nahast ja puust:
minu neegrist vaar.
Raudturvis ja jäme kael,
mille ümber uhke krae:
minu valge vaar.

Oi niiskete laante Aafrikat
ja ta suuri tummi trumme...
"Ma suren!"
(See on neegrist vaar, kes sureb.)
Oi kookoshommikuid haljaid,
jõge, mis kaimaneist umbes...
"Ma väsin!"
(See on valge vaar, kes väsib.)
Oi purjesid karmis tuules
ja galeoonisid kuldseid...
"Ma suren!"
(See on neegrist vaar, kes sureb.)
Oi neitsikaelaseid randu,
klaashelmeil petetud tundeid...
"Ma väsin!"
(See on valge vaar, kes väsib.)
Oi troopika keesse taotud
päikest, mis lõõmab ja tuldleb!
Oi ümarat, selget kuud,
mis paistab ahvide unne!

Oh laevad, oh kõik need laevad!
Oh neegrid, oh kõik need neegrid!
Oh suhkruroogude sära!
Oh kupjad ja piitsateenrid!
Pisarad kuivavad silma,
veretilk kivistub veeni,
orjusehommik on tühi
ja õhtu virgutab meeli,
öös vägev hää! aga tõuseb
ja lõhub vaikuse peegli.
Oh laevad, oh kõik need laevad,
oh neegrid!

Vaid mina näen seda paari:
kaht varju, kaht esivaari.

Don Federico mind hüüab,
Facundo-taat vaikib raugelt.
Kummalgi on oma uned,
nii kauged, kauged.

Ma liidan nad.

"Federico!
Facundo!" Avades lauge,
nad üksüht embavad, andes
au võrdselt kummagi aule,
tõusevad, võrdselt sirged,
ja neegri ja valge kirge
jagavad, võrdselt sirged,
ja unesid, nuttu, laule.
Nuttu, laule.
Laule!

M õ i s t a t u s e d .

Hambad nagu päikese sära,
nahk kui pimeduse peegel:
mõista, mõista, mis see on!
- Neeger.

Kamandab kaks eite sind,
võimatu on vastupanu:
mõista, mõista, mis see on!
- Nälg ja janu.

Isand üle isandate,
orjade ees maas kui loog:
mõista, mõista, mis see on!
- Suhkruroog.

Osa saab ka teine käsi
hõbist sest, mis ühte pandi:
mõista, mõista, mis see on!
- Kui saad armuandi.

Mees, kes nutab, aga näo
ette manab naerulise:
mõista, mõista, mis see on!
- Mina ise.

P r a n t s u s e .

Eugène Pottier
(4. X 1816 - 6. XI 1887)

I n t e r n a t s i o n a a l .

Nüüd üles, needus keda rõhub,
nälg, orjus ikkes hoiavad,
keeb mässul rind ja võitlus lõhub
me orjakütke, ahelad.
Me vägivalla hävitame,
uus parem maailm on me püüd,
maailm, kus võidul ülendame
neid, keda orjus rõhub nüüd.

Viimse võitluse maale
lahing otsustav toob
võim Internatsionaali
maailma uueks loob.

Ei vabadust saa taeva väega,
ei aita tsaar, ei hiiglane,
vaid oma võimsa, julge käega
me vägivalla võidame.
Et ülekohut heita hauda
ja õigust võita endile,
seks tõmba lõõtsa tao rauda,
veel kuni raud on tuline.

Viimse võitluse maale
lahing otsustav toob,
võim Internatsionaali
maailma uueks loob.

Ei õigust ilma valitseda
või olla kurnajate sool
vaid meil, töörahval, sest et teda
peab üleval me töö ja hool.
Kui paiskab tasumise äike
kõik ahned koerad laiali,
ei sellepärast kustu päike,
vaid paistab nii kui ennegi.

Viimse võitluse maale
lahing otsustav toob,
võim Internatsionaali
maailma uueks loob.

1871.

J e a n - K e h v i k .

Vaid luu ja nahk, kimp räbalaid
ja vaev: ei ela ega sure;
Jean-Kehvik nõrkeb, lausub vaid:
"Sul veel ei ole küllalt, Mure?"

Ah, mis?

Oo, lõpp, miks sa ei tule siis?

Ei tähti ülal, sõpru siin -
bulvar on mattund musta ähma.
Kui oleks kuiv siin, uinuksin -
ent lakkamatult valab vihma.

Ah, mis?

Oo, lõpp, miks sa ei tule siis?

Nii siis - kas surm mind tabab teel?
Ei leiba, hilpu, ulualust.
Ma sureksin, kuid saatus veel
mind kannab rajal raskel valust!

Ah, mis?

Oo, lõpp, miks sa ei tule siis?

Kord rätsep olin, tööle sain.
Töö koidust ööni oli silmas.
Kui narts siis ukse taha jäin -
nii on see ikka selles ilmas.

Ah, mis?

Oo, lõpp, miks sa ei tule siis?

Ent kui sa vastu hakkad, vend,
nõrk näljast, oma õigust tahad,
siis sõjaväe eest hoia end,
sind maha lasta ähvardavad.

Ah, mis?

Oo, lõpp, miks sa ei tule siis?

Nad olgu neetud! Nende võim
on ristiks mul', mu perel' hauaks.
Poeg neil' end sõjas ohvriks tõi,
ei tütrele elu jätkund kauaks.

Ah, mis?

Oo, lõpp, miks sa ei tule siis?

Kõik kuld ja vask on kasuks neil'!
meid röövib kirik, kõige kõrgem;
ja jumal käed on köitnud meil,
et riisuda meid oleks kergem.

Ah, mis?

Oo, lõpp, miks sa ei tule siis?

Kuid saabus päev - ka meie eel
täht kuldne helendas kord vastu;
ma föderaat!¹ Käin võitlusteel,
ja punalipu järel astun.

Ah, mis;

Oo, lõpp, miks sa ei tule siis?

Seal hukkamiseks viidi mind -
siis oli õõ, õõ täie kuuga;
veel laipade alt tõusis rind
ma hüüdsin: "Elagu Kommuuna!"

Ah, mis?

Oo, lõpp, miks sa ei tule siis?

Head aega, ohvrid Satory's!²
Hei, neetud ilm, et hukk sind tabaks!
Head aega, unistused! Siis
surm sunnitöölt mind päästab vabaks.

Ah, mis?

Oo, lõpp, miks sa ei tule siis?

Nüüd leban kivipõrandal
külm laip; end siia heitsid
kõik need, kes vaevakoorma all
ning näljapiinas surma leidsid.

Ah, mis?

Oo, lõpp, miks sa ei tule siis?

1880.

¹ Föderaat - kommunaar. Kuna Pariisi Kommuun tekkis 1871. a. Pariisi rajoonide liidu ehk föderatsioonina, siis kutsuti tema võitlejaid, sõdureid ja ohvitseri, föderaatideks. Sama nime kandsid ka 1789. a. revolutsiooni päevil vabariiklased - revolutsionäärid.

² Satory - kindlus Versailles' lähedal, kus 1871. a. hoiti kinni vangistatud kommunaare ning hukati sõjakohtute poolt hukkamõistetuid.

K o m m u n a a r i d e m ä l e s t u s -
s a m m a s .

Siin mõllas kord tapmise õud ja langenud maapinda
katsid,
kes hukka said seina man siin, need kugistas
haigutav kraav ...
Sest timukad võitlejad kõik nüüd nimetu massina matsid.
Ei seda siis teadnud veel nad, - uut vahetust
matta ei saa.
Pariis igal aastal siin käib, kuis harjunud käima
sest saadik,
ja kallite surnute haud siin eretab pürgadest maas ...
Las kerkivast kord barrikaadist
kommunaaride ausammas saab!...

Ja mälestussammaski siin nüüd kivide kuhjana kõrgu,
sest on Akadeemia stiil meil võõras ja võõras ta püüd.
Las seisab siin kivide pääl ja metsiku eefeu võrgus
üks langenud kartmatu mees - läeb võitlusse taas
Delescluze!¹

Ta ümber on võitlejad maas, kel südamed enam ei tuksu,
viis naisi ja lapsi siit surm ning tasumist nõuavad nad.
Seepärast kommuunile kutsub
kommunaaride ausammas taas!...

Las teatada kõigile nüüd see samm, kuis kodanlus elab,
ta valitseb rõõvides meid, nii kasvab ta rikkus ja jõud.
Ta petab ja varjates siis ta kõiki neid jälgesid segab,
neid roimades peidab; ta käed on rahvaste verede jões!
Kui rahva, kes viletsust näinud, jalg viib ülestõusu teile
ja võitjate sammuga käib, on timukad põlvili maas, -
siis las kohtuotsuseks neile
kommunaaride ausammas saab! ...

Oh rahvas, las raiuda raud siin igasse sillutiskivvi,
mis võitleja nimi ja kus ta langes ja millal see sündis,
ja tõusku need pealkirjad siit kord püsima ajaloo rivvi
su orjuses elust ja sest, kuis jäädavalt väärata sündi.
Ning otsegu kajab signaal suurt äratust rahvale jättes,
küll neile, kes kehvikud on, või kerjajad, haiged on maas,-
nii kutseks, et tasuda kätte,
kommunaaride ausammas saab! ...

1883.

¹ Charles Delescluze (1809 - 1871) - Pariisi Kommuuni juhtivaid tegelasi, kes langes barrikaadidel võideldes.

T a p o l e s u r n u d .
Neile, kes läbi elasid verise nädala¹

Ta tapsid julmad sõdurid
tuld andes tänaval;
ta kuulsat lippu sõtkusid
nad mutta jalge all.
Siis iga mõrvar, iga kaak
end uhkeldades üles kiitis

Kuid olgu! Fakt,
mu armas Nicolas, -
Kommuun - see ellu jääb meil siiski!

Kui vilja rahvast niitis mai -
jääb meelde igavest'.
Versailased siis saagiks said
üks sada tuhat meest.

Jah, sada tuhat! Õudne saak,
mis kodanlased maha niitsid!

Kuid olgu! Fakt,
mu armas Nicolas, -
Kommuun - see ellu jääb meil siiski!

Duval, Flourens, Rigault, Varlin
koos julmalt hakati;

Ferré, Milliére ja Moilin!²
nail päevil tapeti ...

Vaen käsi võtta tahtis talt;
ta talus surma, piinamisi.

Kuid olgu! Fakt,
mu armas Nicolas, -
Kommuun - see ellu jääb meil siiski!

Nad sooritasid veretööd -
ja teadku kõik, et siis
nad peksid raskelt haavatuid,
kes haiglas lamasid;
et veri kõiki uputaks
ja voolaks ohtralt ojaviisi.

Kuid olgu! Fakt,
mu armas Nicolas, -
Kommuun - see ellu jääb meil siiski!

¹ Verine nädal - nii nimetatakse Pariisi Kommuuni purustamisele 21. mail 1871. a. järgnenud nädalat, kui versailased õiendasid kommunaaridega metsikult arveid.

² Duval, Flourens, Rigault, Varlin, Ferré, Mil- linre, Moilie - aktiivsed kommuuni tegelased, tapeti verisel nädalal.

Siis politseinik-sulemees
 artikli kirjutas,
 ta ajalehes rahva ees
 mu sõpru rüvetas:
 Dumas, du Camp,¹ see jultund kaak,
 kes räpast laimu, pori kiitis.
 Kuid olgu! Fakt,
 mu armas Nicolas, -
 Kommuun - see ellu jääb meil siiski!
 Eks rippuv Damoklese mõõk
 kord pähe lange neil.
 Vallès'i² matusel see tõik
 eks selgeks saanud meil.
 Reas astusime, sammus takt,
 me hulki ühtne tahe liitis.
 Kas pole fakt,
 mu armas Nicolas, -
 Kommuun - see ellu jääb meil siiski!
 Marianne'il³ valatakse verd -
 "Hei, elagu Kommuun!"
 nüüd rütem keset inimmerd
 taas hüüdku rahva huul.
 Las tundku meie rusikat:
 lõõ reetur-koeri mehe viisi:
 On kindel fakt,
 kaob kiskja kamp -
 Kommuun on ellu jäänud siiski!

1886.

¹ Alexandre Dumas (poeg) ja Maxime du Camp - kodanlikud kirjanikud, kes oma laimavates sõnavõttudes Kommuuni ründasid.

² Jules Vallès (1832 - 1885) - kirjanik-revolutsionäär, Pariisi Kommuuni tegelane.

³ Marianne - Prantsuse revolutsioonilist vabariiki sümboliseeriv naiskuju.

Charles Leconte de Lisle
(22. X 1818 - 18. VII 1894)

K e s k p ä e v .

Üle lageda maa hõbekirmena laotab
end keskpäev, võimas vürst, suve vaikiv despoot.
Kõik suigub. Magab nurm, mille hingetuks vaotab
õhu sonduva vaip, mis leegiõilmest koot.

Põllu ääretu pind piirab ääretust sinast,
oja kuivas, kust vett jõi põuast vaevat veis;
kaugel salu näeb und surmõhuvat ja tinast,
puie vari on must ja sünk neil tardund seis.

Aga põlates und veereb merena nisu,
kuldvärelev ja lai läbib lainetus tast;
põleb päikesel käes kuum peeker, mille sisu
joob miljon janust kõrt, püha maamulla last.

Pole sumbund neil hää, pole sosinad soigus;
vahel värahtab pää, mis raskest koormast vaob,
nagu kihvataks hing, neist kui aeglane oigus
tõuseb kuninglik voog ning vaateveerul kaob.

Rahus mäletseb maas kesk niitu valgeid härgi,
vajub kaelale suust neil sülje särav tilk,
pagev sisefantoom paelub meelt, mille järgi
pöörat endasse neil täis üllust ihkav pilk.

Sa, kel pakitsev rõõm või rõhuv nukrus sage,
siit, kus õhetab tuld taeva lai baldahhiin,
hoia eemale, hing! Kogu loodus on lage,
elu põleb siin sõeks, sureb õndsus ja piin.

Ent kui surmani meel tüdib kirgede reedust,
kui lähged nutt ja naer, kui ilge maine puur,
kui ei kannata vaim enam armu, ei needust,
otsi iharust siit, mis sünge, karm ja suur.

Tule! armutu lõõm leiab tõvele rohu!
Kuule, ülevat keelt räägib leegitsev ring.
Alles siis mine taas inimülgaste sohu,
kui sul puhastust saand pühas tühjuses hing.

K o n d o r i u i n a k .

Teispool Andide suurt ning äkilist terrassi,
üle udude vöö, kus kotkas tiire teeb,
üle tippude rea, mille lehtrites keeb
järv punahõõguvat ja tihket laavamassi,
tiivad harali aet ja kaelal verev viir,
vägev lind, kelle rüht on morn, täis tüdind raugust,
näeb Ameerikat ees, näeb tummalt sünget kaugust,
külmist silmadest kaob päeva sureva piir.
Idast läheneb õõ - juba pampadest hiilis,
ja kus ääretut maad riivab mägede kand,
sinna roomas: täis und on kaldad, külad Täiilis
ja Vaikne ookean ja lummas taeverand.
Tema võidukas retk on ju vallutand mandri,
müelt mäele veereb matk, orust künkale ründ;
toimub võimas ja sünk mere määratu sünd -
valgub kallastest õõ üle vaikiva tandri.
Nõnda voogab ta vool - ent kaljul kõrgeimal
kesk veripunast lund kui raiend ebamaine
ootab tardunult lind, et saabuks tormav laine,
ja siis tervenil kaob tema rünnaku all.
Kesk õõd, mil iga viiv aina põhjatust lisab,
nüüd süttib Lõunariist kui majak taevalael.
Ajab laiali lind oma suled ja kisab,
lõõb sirgu pingudes ta võimas, paljas kael,
ja ta piitsutab lund ja ta kilje on kähe;
kus jääb rammetuks tuul, sinna uinuma viib
keset avarust jäist teda tohutu tiib
üle mustava maa, üle elava tähe.

L õ v i s u r m .

Kui jõi härgade verd see kütt täis tapatahet,
rinnas mägede õhk ning vürstlik päähakk,
rahus mõirates säält, kus kaljul kõrgeim sakk,
uuris kaugust ta pilk, ees lagendik ja lahed.
Siis kui pörgus, kus leek tasub pattu ja pahet,
naljaks jõugule, sünk, täis raevu iga rakk,
mööda puuri ta käis ja laialt lehvis lakk,
vastu trelle ta pää rabas hoopide rahet.

Knt kui saatuse vimm häbil muutust ei toond,
oli otsus tal järsk - ta ei sõõnd ega joond,
kuni surmas sai priiks ta hing, too uljas hulgas.

Süda, metsik su mäss ja su vahkude võpp,
ja nii umbne maailma kui puur - kas puudub julgus
sinul nagu see loom teha kõigele lõpp?

E l e v a n d i d .

Nagu meri, mis tumm ja mil tardumus lasub,
kõrve ääretu liiv punab, lõõskavalt kuum.
Täis hangund lainetust ja vaskseid leitseid ruum:
kaob uttu vaateveer, kus inimene asub.

Ei elu ega häält. Üliküllaselt maas
kaugel koopas nüüd und näeb lõvi, murdnud looma.
Sinist allikavett läheb kaelkirjak jooma,
kus tuttav pan.ritel on varjutav oas.

Nõnda raske on õhk, nõnda tohtu kiirgus,
tiirlev päike nii kuum, et linnul raugab lend.
Unes püütoni selg vahel liigutab end,
mööda soomuseid käib tal siis lainena viirgus.

Põleb leegina kõrb, rusuv uinakuloor
mähib lohutat maad, kuid matkajate rodu,
pikk elevandijõuk, kes otsib kaudet kodu,
käib visalt tammudes kui vägev killavoor.

Tume rahnude joom tuleb aeglasel uitel -
näe, tolmas taavarand, kust liigub lenteiv samm;
ei lahku sirgelt teelt, vaid otse raiub ramm -
lai, raskelt rõhuv tald neil harja lõhub luitel.

Vana juht kõnnib ees. Kui tüve koor ta nahk,
kuhu pragusid aeg sõõnd palju inimpõlvi;
kui kaljurünk ta pää, nagu kaarduvat võlvi
näed selga kerkivat, mis kiigub, pruunjalt-hahk.

Teda kärsitus eal ega raugus ei riiva,
tolmund kaaslaste ees peab suunda patriark;
kuhu pääliku samm juhüb tampiv ja tark,
järgneb hiiglaste reng, sügav vagu jääb liiva.

Piirat kihvadest lont, nagu lehvik neil kõrv,
surut liibudes laug pilusilmade ligi,
aurab vappudes kõht, ümber suitseva higi
kihab sääskede parv, kelle meeles on mõrv.

Kuid mis tähendab nälg, ja mis putukajõugu
ja mis päikese kiim, haava pakitsus julm?
Nende sihiks on maa, mida kangastab ulm,
maa täis viigipuid, maa, mis varjas nende tõugu.

Võimas metsade riik, suurte jõgede vald,
kus kastub mõirates jõehobu raskelt vette,
kus, heites laintesse kuupaistel siluette,
nad jooma laskuvad ja kõrkjaid trambib tald.

Nii julgelt, põlates nii kõhklemist kui ruttu,
läbi tühjuse rong venib mustavas reas.
Jälle elutuks kõik vajub luidete seas,
kui rändurite voor kaob vaatepiiri uttu.

T u l e t o r n i d .

Jõgi, unustust täis, padi lekkavat liha,
Rubens, lämmatav aed, mis jahutust ei too -
eal ei mujal maailm nõnda lopsakalt kiha:
sinus tuul ajab tuult, sinus voog tõrjub voo.

Da Vinci, peegel morn ja põhjatu ja tume,
kus kaunid inglid koos, imeõrnad ja hääd,
kel täis mõistatust naer ja hapralt hurmav jume
ning taustaks männikud ja kauged, kõrged jääd.

Oo Rembrandt, masendav ja kurblik haigehoone,
kus ristipoodu pilt nagu sirutub maast
ja tuppa talve kiir tõmbab ereda joone
ning aurab palvehäält ja oigeid lehkav saast.

Michelangelo - paik, kus Herakles ja Kristus
nagu segunev somp; kus ujub udujoom
ja kus hämaral õöl peos jäigalt krampi kistus
rebib palakat suur ja ringutav fantoom.

Jõle poksija raev, himud kiimleva fauni -
nõrk, uhke, palgelt kõhn, sul viib mülkaisse tee,
ent ka mülkais su silm näeb kangeastuse kauni,
kõigi roistude vürst, melankoolne Puget!¹

Watteau,² sa maskeraad täis distingeerit hingi,
kelle liblikatiir nagu tuligirland
hõljub lühtrite all kesk kirjut kiirgust ringi,
õhus narruse uim, täis kergust lendlev kand.

Oo Goya - painaja, kus mõistus valib hukka
ja kus imiku laip tuleleekides praeb;
kus peeglit uurib eit ja kus kohendab sukka
noor, alasti kokett, keda põrguvürst kaeb.

Delacroix,³ oo järv täis verd, kus luurab mardus:
piiriks kuuskede sõõr - igihaljendav hiis;

¹ Puget, Pierre (1622 - 1694) - silmapaistev prantsuse kujur.

² Watteau, Antoine (1684 - 1721) - kuulsamaid prantsuse rokokoo maalikunstnikke.

³ Delacroix, Eugène (1786 - 1863) - prantsuse silmapaistvaim romantiline maalikunstnik.

aga taevas on sünk ja fanfaaride hardus
kaebab vereval veel nagu Weberi¹ viis.

See nutt, see need, see hüüd, need hümnid ja koraalid,
ekstaas ja teotused ja vanded raevuhoos
on, kui läbistaks kõik suurte koobaste saalid -
on südant joovastav ja jumalik narkoos!

On kui hõik, mille hääli kajab tuhandel vahil,
on tuhatkordne käsk, mida rökkab trompeet;
on kui tuhandel mäel põlev leek, on kui jahil
romav küttide sarv, kes laanes ekssi veeti!

Selles, Issand, on and, mis jagat ohtra vaega -
ülev jõud, mida täis meie süda ja neer:
sellest tunnistab nutt, mis voogab ajast aega
ja mille mõõna näeb su igaviku veer!

S p l i i n .

Kui taevs madal kumm surub tinase kaane
üle mõtte ja maa ning lämbub viimne trööst,
ja kui pilvede all, kohal linna ja laane,
lasub mustjana päev, mis veel kurblikum ööst;

kui saab keldriks maailm, kus külma niiskust nirgub,
ja Lootust lendlevat kui nahkhiirt, vangi vaest,
tõrjub müüri graniit, kuni hirm temas virgub,
kuna pekseldes pää tal pörkab pehkind laest;

kui vöötidena vett tuleb määratus ajus
ja tal moonduvad joad nagu trellide reaks,
ning ämblikkude parv minu sumbuvas ajus -
jääkülmas, sünges toas - kui ilgeid niite veaks,

siis kella järgi kell on kui hullusest nõelat
ja laotusesse lööb nende saatanlik siun
kui deemonite rökk, kes kodutud ja õelad -
kui kangekaelselt kurb on see kirin ja kiun!

- Ning orkestrita käib mu hinges surnuvoore
nii pikk ja veniv rong; kadund Lootusel jõud

¹ Weber, Carl Maria von (1786 - 1826) - saksa va-
raromantismi suurim dramaatiline helilooja.

ja ta kurgus on nutt; ning lipu ülbe, toore
ja mustendava säeb minu kolbale Ōud.

H a r d u m u s .

Talu leebelt, mu Lein, oma paratamatus!
Sina palusid Ōöd - ta hõljub taeva all:
tast ju hämaraks jäänd iga mustendav katus,
kaasas trööstivat und, ent ka muresid tal.

Kuna pilgari hoos, kuna priiskavas patus
Lõbu piitsa all sünk on naudingu vasall,
kelle himude pulm on ta rõõmude matus,
anna kätt mulle, Lein - me tee on kaugemal,
noist eemal. Vaata, sääl, läbi taevaste vidu,
sõuab pleekivas rüüs kadund Aastate ridu,
ja nii naeratust täis näib Kahetsus all vee,
surev päike näeb und, jäänd vaikseks lainte uha,
ja kui palakas pikk üle koidiku tee -
kuule, Lein, minu Lein! - hõljub Ōö üle luha.

Ü l e n e m i n e .

Üle tiikide vee, üle orgude ääre,
üle mere ja maa, üle laane ja mäe,
üle pilvede vöö, üle harjade jää,
teispool päikese teed, teispool tähtede sfääre,
läbi laotuse viib sind hõljuv hoog, mu hing:
nagu ujuja vees, kes lõõb laiali vahu,
sõuad ääretut merd, tunned sõnatut rahu,
rinnas mehine rõõm ja ihar, õnnis ping.

Page kaugele siit sellest sompude luhast,
jäta kirkamal maal oma mürgine lein:
sääl sind karastab leek, mis kui jumalik vein,
leek täis leevendust suurt ja nii lõpmatult puhast.

Ära murede mailt, välja sünguse soist,
millest uimades vaim nõnda jõuetuks hangus!
Kui õnnelik on see, kelle tiibade kangus
lubab joobuda tal igikiirgusist noist,
kelle mõtete hoog tunneb koidiku lummust,
kel taeva poole meel tõuseb rõõmsalt kui lõo -
kelle vabastet vaim sääl, kõrgel üle nõo,
kuuleb lilled keelt, mõistab asjade tumeust!

S ü g i s l a u l I .

Varsti matab meid taas külma sünguse sõue.
Suvi, kiiresti kaob sinu helendav palgi!
Juba kuulen, kuis puid jälle laotakse õue,
kus, kõmisev ja võik, kukub kivele halg.

Pea hing mul talve täis: jälle raevub ja tuskab,
ees õud ja piinav töö ja hirmu kääriv somp;
nagu päikese sõõr polaarses põrgus ruskab,
on mu süda siis veel vaid jäätund, verev tomp.

Kuis iga kõmav halg saab mu südames võppeks!
Nii kerkib tapapaik, ja haamer taob ja taob.
Minu hing on kui torn, mis taarub, langeb lõppeks,
kui müüri lõhkuja ta külgi raskelt raob.

Vajund suikuma meel sest monotoonsest kaigust:
nagu kirstu veel lõõks keegi naela - ent kel?
Keda maetakse? Näe, suvi hääbund neist paigust:
kaja tume ja sünk nagu lahkumiskell.

I l u .

Ma ilus nagu kivist unelm ebamaine.
Mu rinda vastu vahetpidamata surund
poeede vaimustunud süda, mis sääl purund
täis armu, igavest ja tume nagu aine.

Mu süda külm kui lumi, nagu luik ta valge.
Ma mõistmatu kui sfinks kesk taevast trooni.

Ma vihkan liikumist, mis segi ajab jooni.
Ei naeru, nuttu tule ial minu palge.

Poeedid võivad suurest saladusest paenat
nii päevad läbi uurida ja armastada
mu kehaseisu, mis kui kunstitöödelt laenat,

Mul selleks on, et armunuid veel hämmastada
kaks selget peeglit, mida ähm ei suuda rikku,
kaks silma avarat ja pöördud igavikku.

V a s t a v u s e d .

On Loodus tempel elavate sammastega,
kust sõnu vahel poetub ebanääraseid.
Käib inimene hiien keset sümboloid,
mis vaatvad teda tuttavate pilkudega.

Kui ühineksid kaugel pikad vastuhelid
ja sulaksid kõik sügavusen üksuseks,
mis suur kui õõ, kuid ometi liig selge seks,
nii vastavad üksteisi lõhnad, värvid, helid.

On lõhnu värskaid nagu väikse lapse ihu,
oboemahedaid või haljaid nagu niidud,
ja teisi, mädanevaid, peeni nagu kihu,
kui asjad, mille piirid otsatusse viidud:
ning laulab ambra, muskus, viiruk ja bensee,
et meeltel vaimuga on ühte laadi koe.

Paul Verlaine
(30. III 1844 - 8. I 1896)

M i n u t e e .

Sopp ümberringi kõnniteedel, kõrtsi kära,
plataanid, musta õhku lehti poetavad,
siis põriseva omnibuse poris pära,
ta neli ratast õudset kriuksu soetavad,
ees laternate mitmevärvilised triibud,
mis pikkamisi käändes valgustavad läkku,
siis kluppi kiirustavad töölised, suus piibud,
kust suitsu lendab politseiagente näkku,
müür nõgine ja märjad räästad, tänav libe,
siis asfalt katkine ja vihmatorud rippu,
täis vett ja saasta rentslid - säherdune kibe
mu tee. Kuid paradiis on asetet ta tippu.

S e r e n a a d .

See hääl, mis kõmab haua sügavusest
su poole, naine kõrk,
on sinu ette minu igavusest
hääl tõusev, võlts ja mõrk.

Sa ava hing ja ava kõrv ning kuule:
siin minu mandoliin.
On sulle, sulle valmistet mu luule,
need mõrkjad sõnad siin.

Su silmist laulan kullast ja oonüksist,
täis helkjat valgustust,
su rinna Leetest ja su juuste Stüksist,
täis sünget uimastust.

See hääl, mis kõmab haua sügavusest
su poole, naine kõrk,
on sinu ette minu igavusest
hääl tõusev, võlts ja mõrk.

Veel, nagu mõistan, ülistan su keha,
mis õnnistet ja kõhn,
kust õil, mil unetuses ootan eha,
mu hinge imbub lõhn.

Veel lõpuks laulan, kui su huulteviinast
mul joobub iga poor.
Ah naudinguid, mis tunnend minu piinast,
mu Ingel ja mu Hoor!
Sa ava hing ja ava kõrv ning kuule:
siin minu mandoliin.
On sulle, sulle valmistet mu luule,
need mõrkjad sõnad siin.

V a l g e k u u .

On üle metsa
nüüd valge kuu
ja okstes sosin
kääb ääretu
lehtede varjus ...
Mu armas, ainus!

Kui sügav peegel
soosilm täis vett,
kus paistab paju
must siluett;
tuuluke nutab ...
Nüüd unistagem!

On nii kui valguks
suurt vaigistust
ja õrnust alla
kõrgustest, kust
siravad tähed ...
Oh õndsad tunnid!

A o t ä h e l e .

Enne kui tähed kõik puhat,
valgeks lööb idasein,
- sädistab tuhat
vutti, kus ristikhein -
Küsi sa luuletajalt,
silmis kel armuloit,
- lõo juba ajalt
taevas, kus lahti lööb koit -

Enne kui pole hilja,
enne kui kustub su lõõm,
- valminud vilja
keskel milline rõõm! -
Mõtteid mul kiirata lastes,
juhi nad kaugele siit!
- Vaata, kuid kastes
üleni sätendab niit! -
Luues neist muinasjuttu
keset mu armsama und ...
- Ruttu, ah ruttu,
varsti, näe, päikese tundi! -

S ü g i s e l a u l .

Sügise sumbund,
kurbusse umbund
see viiuli vinge
ringleb ja raskub,
kuni ta laskub
mu haigesse hinge.

Kahvatu, nõnda
mäletan mõnda
ma päeva, mis tuttav.
Lämbun, on mingi
raskus mu ringi.
Ah, tahaksin nutta!

Pögenen välja,
taga mu selja
on tunda vaid tuult.
See las mind viia,
sinna või siia
kui lehekest puult.

Sõn a d e t a r o m a n s s .

Üle otsatuma
tüütu-tühja laane
näha lumikaane
liivaläikest kuma.

Pole vasksest taevast
näha ainust valgust.
Kuu ei saa veel algust,
kui ju sureb vaevast.

Nagu pilvi uju
udus metsa serval
ühe tamme kõrval
tamme teise kuju.

Pole vasksest taevast
näha ainust valgust.
Kuu ei saa veel algust,
Kui ju sureb vaevast.

Läbi tuule kuuled
sutt ja varest näljast.
Mida kaasa väljast
toovad karmid tuuled?

Üle otsatuma
tüütu-tühja laane
näha lumikaane
liivaläikest kuma.

L u u l e k u n s t .

Muusikat, muusikat enne muud!
Eelista seda, mil puudub vaste,
kõike, mis hajub, mil hõljuv aste,
eelista kõnele sosinal suud.

Sedagi tahaks, et sõnade lend
põlguse kannaks helki. Sest kallis
laul on see, mis on üloni hallis,
selgus kus uduga paarib end.

See on loori all silmapaar,
see on keskpäeva värisev valgus,
see on siniste tähtede talgus,
soojunud sügises taevakaar.

Meie soov on varjundeid parvi!
Mitte värv, vaid alati varjund!
Varjundi varal on ühte harjund
ulmaga ulm ja flöödiga sarv.

Eemale teravmeel, vaimu pett,
labane naer ja haledussibul:
pole mõtet kõigil sel kribul
muud kui silmadest meelita vett.

Ilukõne, murra tal tiibi!
Talitad hästi, kui riimigi kisud
pjedestaalilt ja tuuseldad pisut,
muidu kes teab veel, kuhu sind viib.

Milliseid piinu valmistab riim!
Keeletu laps või neeger ta olgu,
meeletu see, kes lõi selle kolgu,
mille võltsiks teeks vähingi kriim.

Alati muusikat, muusikat veel!
Kandku su värssi lennupinge,
olgu ta toode tungleva hinge,
teised taevad ja armud kel eel.

Olgu su värss kui seiklus suur,
külitud tuulde hommikul, kuna
õitsevad mündid ja jaanipuna ...
Kõik aga muu on - literatuur.

Arthur Rimbaud.

(20. X 1854 - 10. XI 1891)

M e e l e o l u .

Suiõhtuil siniseil läen käima põllumaal;
mind pistvad viljapääd, kui astun kitsast rada;
kui unes tunnen siis ma värskust jalge all,
ja tuulel paljast pääd ma lasen kaisutada.

Ei tahtmist rääkida, ei miskit mõtelda,
kuid tume igatsus mul tõuseb hingesse,
ja kaugel', kaugel' siis ma läen kui mustlane,
kesk Loodust, - õnnelik kui ühe naisega.

M u b o h e e m .

Ma kõnnisklen, käed põhjatuman taskun.
Mu seljan ideaalseks kulund palit.
Käin taeva all ma, Muusa väljavalit,
ja toredaisse aimuunedesse laskun.

Mu ainsa püksi põhja tekkind lõhed.
Veel põialpoiss, pean käien riimest aru.
Mu eluasemeks hotell "Suur Karu".
Ma aiman taeva tähte kergelt õhet.

Ja istuden neid kuulan kraavi pervelt
septembri ööl, mil kastest niiskub palg,
mil kosutavat veini tunneb tervelt
maailmalt, riimin keset varje tummi
ja kisun ise lagund saapa kummi
kui kannelt, vastu südant tõstet jalg.

V o k a a l i d .

A - must, E - valge, I - karmin, Ü - roheline,
O - sinine. Tean kõik te salajased helgid.
A - sametmust korsett üll kärbsel, keda kelgib
sääli sumiseda just, kus tõuseb lehkav vine,

laht varjusid; E - aur ja valendavad telgid,
liustiku uhke lipp, jäälille hingamine;
I - veresülg ja naer, mis joobumusest tine,
ja raev ja kahetsus ja huulte purpurnelgid;

Ü - rohelised veed ja kauge lainekahu
ja rahu karjamail ja kummaline rahu
alkeemikute suil ja targas kortsuräos;

O - kõrge sarvehääl, kust kajab velder tärin,
tumm taeva ääretus ja ingli tiivavärin.

O - lilla imekiir, kiir silmist Tema näos.

Guillaume Apollinaire
(26. VIII 1880 - 9. XI 1918)

V ö ö n d

Vanast maailmast tüdimus kallal on sul
Paimen Eiffeli torn sildade kari määgib hommikul
Sul villand on elamast kesk kreeka-roomsa antiikset rägu
Siin on isegi autodel vana ja kulunud nägu
Usk üksi on uueks jäänud usk üksi on ikka klaar
ja lihtne niisama kui lennuväljal angaar ...

Ilusat tänavat nägi täna puhtel mu silmapaar
Uus oli see ja puhas kui päikese enda fanfaar
Direktorid töölisel kaunid masinakirjutajannad
Neli korda päevas nädal otsa siit mööda käivad
Kolm korda hommikul üürgab vile et kõrv on hell
Lõunati klähvib vihane kell

Siltide kirjad saavad müürilehtedelt lisa
Ja kuulutustega koos teevad papagoikisa
Sellel tehaste-tänaval mul on armas ja lahe
Ta asub Pariisis Aumont Thiéville'i tänava ning
Avenue des Ternes'i vahel

Näe tänav on noor ja sina oled laps ja maailm on uus
Ema käest on sul seljas sinine-valge pluus ...

Nüüd üksi Pariisis sa käid keset rahvahulga müha
Autobusside kari sind möirates seirab üha
Su kõris on äng ja see rängalt pitsitab seal
Nagu keegi sind armastada ei võiks enam eal
Kui sa elaksid vanal ajal sa kloostriksse lähaksid samas
Teil on häbi ju siis kui te vahest end tabate palvetamas
Sa pilkad end ja su naer särtsub kui põrgutuli
Naeru sädemeist kullahelk su elu taustale tuli
See on pimesas muuseumis pilt ja tolmukorra alt
Sa mõnikord vaatamas käid seda ligidalt
Nüüd oled sa jõudnud Vahemere randa
Kus sidrunipuudel on õnn läbi aasta õisi kanda
Oma sõprade seas teed lõbusõite paadis ...

Oled maakõrtsi aias kusagil Praha kandis
Hea olla on sul üks roos on laual vaasis
Kuid sina ei kirjuta oma juttu laua taga
Vaid vaatad sitikat kes roosi südames magab ...

Tsinkleti ees seisad su ümber on kõlvatu baar
Vaeste seas kohvi jood mis maksab sou või paar

Oled suures lokaalis on õõ
Pole kurjad need naised siin eks mured neil südant sõõ

Oma kallile neist üks ka inetuim haavu löö
Ta on kordniku tütar Jersey'st¹ ja ma pole
märganud varem
Et nahk tema kätel on lõhki ja kare
Ja ta kõhu õmblustest on mul kohutavalt kahju ...

Oled üksi hommik tuleb
Piimaämbrite kolin on tänavail ...

Jood viina tulist kui elu märkamatagi et
Oma elu sa jood niisama kui eluvett
Auteuil' poole kõnnid jala koju minna on hea
Magama puuslike seas kelle kodu Okeania või Ginea
Need on Kristused ka teised kujult ja tavalt küll sootuks
Alamad Kristused kelle varjuks on tume lootus
Hüvasti Hüvasti
Päike läbilõigatud kael

O n

On laev mis viis ära mu kallima
On taevas kuus mauku ja õõ tulles öeldakse et ka vaklu
millest sünnivad tähed
On vaenlase allveelaev mis on vihane mu armastuse peale
On tuhat väikest kuuske purustatud mürsuplahvatustest
mu ümber
On jalaväelane kes möödub pimedana lämmatavaist gaasidest
On see et me oleme kõik puruks hakkinud Nietzsche ja
Goethe ja Kölni sisikonnas
On see et igatsen kirja mis hilineb
On hulk fotosid mu kallimast mu kaarditaskus
On vangid kes annavad käest kätte lõhkemata miini
On patarei mille mehed askeldavad suurtükkide ümber
On postitooja kes saabub traavides Üksiku Puu teed mööda
On nagu räägitakse salakuulaja kes hulgub ringi siit
nähtamatult just kui silmapiir millesse ta
enda häbematult on mähkinud ja millega ta
kokku sulab
On püsti nagu liilia mu armsama rinnakuju

¹ Jersey - saar Prantsusmaa läänerannikul.

On kapten kes murelikult ootab raadiosidet Atlandilt
 On keskööl sõdureid kes saevad laudu puusärkide jaoks
 On naised kes karjudes nõuavad maisi veritseva
 Kristuse ees Mehhikos
 On Golfi hoovus nii soe ja tervendav
 On surnuaed täis riste 5 kilomeetrit kaugel
 On siin-seal riste igal pool
 On barbaarsuse viigimarjad alžiiri kaktustel
 On mu armastuse pikad nõtked käed
 On tindipott mille ma tegin 15-sentimeetrilisest
 mürsust mida ei lastud minema
 On mu sadul väljas vihma käes
 On jõed mis ei jookse vastuvoolu
 On armastus mis kisub mind kaasa pehmusega
 Oli sakslasest vang kes tassis oma kuulipildujat seljas
 On inimesi maailmas kes pole ilal olnud sõjas
 On hindusid kes vaatavad imetades lääne küli
 Nad mõtlevad kurbusega noist teistest millest nad ei
 tea kas nad näevad neid taas
 Sest selle sõja ajal on väga kaugele jõutud nägematuse
 kunstis

E s m a s p ä e v a l C h r i s t i n e ' i t ä n a v a s .

Uksehoidjanaanise ema ja uksehoidjanaanine meid ei sega
 Kui sa mees oled tuled täna õhtul kaasa
 Aitab küll kui üks tüüp holab väravat
 Sel ajal kui teine ronib
 Kolm gaasipõletit on süüdatud
 Perenaine on kopsuhaige
 Kui sa valmis saad mängime partii žaketti
 Orkestrijuht kel kõri valutab
 Kui Tuniisi tuled lasen sul vesipiipu suitsetada
 See paistab luuletavat
 Kuhjad lillelisi alustasse üks kalender
 Pimm pamm pimm
 Kurat ma olen perenaisele ligemale 300 franki võlgu
 Ma lõikaks endal pigem kõri läbi kui maksaks talle ära
 Ma lahkun kell 20.27
 Need kuus peeglit jõllitavad üksteist ühtepuhku

Ma usun et me seda enam teineteist segame
 Kallis härra
 Teie olete näljarott
 Selle daami nina on nagu paeluss
 Louise unustas oma karusnaha maha
 Minul karusnahka ei ole ja ma ei külmata ka
 Taanlane suitsetab sigaretti ja uurib sõiduplaani
 Must kass läheb läbi õllebaari
 Need pannkoogid olid oivalised
 Purskkaev jookseb
 Kleit must nagu küünedki
 See on täiesti võimatu
 Vaadake härra
 Malahhiitsõrmus
 Saepuru on maha puistatud
 Siis see on õige
 Punase peaga ettekandja läks raamatukaupmehele mehele
 Ajakirjanik keda ma muide väga põgusalt tunnen
 Kuule Jacques see on väga tõsine asi mis ma räägin
 Laevanduse segakompanii
 Tema räägib mulle härra kas tahate näha missuguseid
 oforte ja maale ma oskan teha
 Minul on minu oma väike kallike
 Pärast lõunat Luxembourgi kohvikus
 Ükskord tutvustab ta mulle seal igavest mehekolakat
 Kes mulle ütleb
 Kuulake see on võluv
 Smürnas Naapolis Tunises
 Kus kurat on see
 Kui ma viimati Hiinas olin
 Sellest on kaheksa või üheksa aastat
 Tihti tuleb Au õigel tunnil kella järgi
 Suur kvint

1913

K r o o n .

		Q		
L	R	U	M	R
es	ois	i	eu	ent
Tour		A		touR
Renaissent au coeur des poèteS.				

		K		
K	G	E	S	V
unin	ad	S	ure	ad
Üksteis		E		järeL
Sünnivad taas poeetide südameS				

L a c r a v a t e .

dou
lou
reuse
que tu
portes
et qui t'
orne o ci
vilisé
ote- tu veux
la bien
si respi
rer

K a e l a s i d e .

ehe
nii
valuS
mida sa
kannad oo
kultuuri
nimene
võta kui tahad
see tõesti
ära hinga
ta

Paul Eluard
(14. XII 1895 - 18. XI 1952).

V a p r u s .

Pariisil on nälg. Pariisil on külm.
Pariisi tänavail kastaneid enam ei süüa.
Pariisil on vana ülikond üll.
Püstijalu
magab Pariis
sumbunud õhuga metroos.
Kuhjaga viletsust vaestele jätkub.
Õnnetu linna
tarkus ja elurõõm
on ta nälginud tööliste
ilme ja südame lõõm
ja ilu ja headus.
Appi ei hüüa Pariis.
Milline küll on see elu ...
Su kahvatu palge,
su kõhnuse taga
kõik inimlik sirgub su silmades aga.
Pariis, minu kaunis linn,
peen nagu nõel ning karm nagu mõõk,
sul lihtne on meel,
on lihtne ja tark -
ebaõiglus teeb sinule valu,
sinugi sallivus seda ei talu.
Sa vabastad enda, Pariis,
Pariis, kes sa virgud kui täht,
meie lootusest iidsem.
Sa vabastad enda
väsimusest,
kurnavast tööst.
Vennad, olgem nüüd vaprad,
meie, kel kübaraid pole,
kel kingi ei ole, kel kindaid ei ole,
head kasvatust kellel ei ole ...
Meie soontes on süttimas valgus,
meile tagasi tuleb me valgus.
Meist parimad surid me eest,
ennäe: nende veri me südame leiab.
On uuesti hommik. Pariisil on hommik,
vabaks saamise algus,
sündiva kevade aeg ...

V a b a d u s

Oma õpilasvihikute peale
Oma koolipingi ja puude
Liiva ja lume peale
Kirjutan su nime

Kõigi loetud poognate peale
Kõigi valgete poognate peale
Kivi vere paberi ja tuha peale
Kirjutan su nime

Kullatud piltide peale
Sõdurite relvade peale
Kuningate kroonide peale
Kirjutan su nime

Ürgmetsa peale kõrbe peale
Linnupesade ja leetpõõsaste peale
Oma lapsepõlve kaja peale
Kirjutan su nime

Õnneõõde imede peale
Argipäeva leiva peale
Aastaaegade kihluse peale
Kirjutan su nime

Kõigi mu taevarahalate peale
Tiigi kui hallitanud päikese peale
Järve kui elava kuu peale
Kirjutan su nime

Põldude peale silmapiiri peale
Lindude tiibade peale
Ja varjude tuulikute peale
Kirjutan su nime

Iga koiduillingu peale
Mere peale paatide peale
Hullunud meestiku peale
Kirjutan su nime

Pilvede samblapinna peale
Tormide higijugade peale
Tihke ja kibeda vihma peale
Kirjutan su nime

Vilkuvate vormide peale
Värvide kellakõmina peale
Füüsilise töö peale
Kirjutan su nime

Virgunud radade peale
Kutsuvate maantee peale
Kubisevate väljakute peale
Kirjutan su nime

Lambi peale mis süttib
Lambi peale mis kustub
Kõigi oma korterite peale
Kirjutan su nime

Oma toa kui puuvilja peale
Mille teine pool on peeglis
Oma voodi kui tühja teokarbi peale
Kirjutan su nime

Oma maia ja hella koera peale
Tema kikkis kõrvade peale
Tema kohmaka käpa peale
Kirjutan su nime

Oma ukse kui hoolaua peale
kõigi koduste esemete peale
Lainetava lee õndsuse peale
Kirjutan su nime

Kõigi ühinenud ihude peale
Oma sõprade lauba peale
Iga väljasirutatud käe peale
Kirjutan su nime

Üllatuste akna peale
Ootavate huulte peale
Kõrgele üle vaikimise
Kirjutan su nime

Oma purustatud paopaikade peale
Oma muserdatud majakate peale
Oma kurbuse müüride peale
Kirjutan su nime

Soovideta lahusoleku peale
Alasti üksilduse peale
Surma sammude peale
Kirjutan su nime

Taastunud tervise peale
Kadunud riski peale
Mälestusteta lootuse peale
Kirjutan su nime

Ja üheainsa sõna jõul
Algan uuesti oma elu
Sündisin et sind tunda
Et sind hüüda
Vabadus

Louis Aragon
(3. X 1897 -)

M o s k v a r a a d i o .

Kuulata, Prantsusmaa! Sügavast metsade seest
kostab üks laul, mis südame kaasa sul viib.
Kelle see armastus, ühtmoodi seal nagu siin?
Kuulata, kuulata, hinge teeb lahti see viis!
Kuulata, Prantsusmaa! Heliseb veel marseljees!

Kauge see heli! Ja kuidas ta üles meid leidis?
Kuuldub ta vaevalt, kuid meelde kõik elavalt ärkab:
kuidas me Rolandis, mauride väge kes märkas,
kogu ta tasumisiha ja kartmatus tärkas,
kuidas ta vaenlaste kaela veel kaljusid heitis.

Tuksub nii kõvasti süda. Ja tuksega koos
kuuled sa möödunud pisarais aegasid veel.
Unenõost võppund Jeanne d'Arc leiab kangelastee,
kogu me kodumaa seisab tal silmade ees,
kogu me minevik hall, aga ikka veel noor.

Kuula, mis imelik joovastav keel see on õhus!
Kas oled koolis vast õppinud seda - kuid millal?
Need on kui trummid, mis põravad Arcole sillal;¹
hüüab Bara² ja Kléber³ nii, ja siht on neil üllas:
võitlusse vaenlase vastu! Sest maa - see on ohus!

Kuulata, Prantsusmaa! Enam sa üksi ei käi.
Heleneb varsti su taevas ja mure sul kaob.
Ärka sa, talupoeg, toeta meid, olgu sul paos
mõnigi partisan lakas või aganalaos.
Peksab su süda, kuid tulvil ta lootusi täis.

¹ Arcole - asula Itaalias Adige jõe ääres, kus
Napoleon I lõi 1796.a. novembris austerlasi.

² Joseph Bara - legendaarne poisike Prantsuse re-
volutsiooni päevilt, kes sattus kontrrevolutsionääride
kätte vangi. Kui temalt nõuti, et ta hüüaks "Elagu ku-
ningas!", siis hüüdis ta "Elagu vabariik!", mispeale
ta maha lasti.

³ Jean-Baptiste Kléber (1753 - 1800) - üks silma-
paistvamaid vabariiklikke kindraleid Prantsuse revo-
lutsiooni ajal.

Varsti Valmy'gi¹ päikene tõuseb ja särab.
Ärka, kes magama uinunud! Nüüd ole virge!
Minema nukrus ja norutus! Selg aja sirgu!
Vennalik vaprus las tõsta me võitluskirge!
Kuulata, Prantsusmaa! Valmis sa nuga sea terav!

P r a n t s u s e m a r s s .

On jõudnud kätte reetmisajad,
• küll tapmised, küll vangimajad.

On sogastunud allikad,
ja selgeks jäänd vaid pisarad.

Löönd jõhkrat kelkimist ja valet
kui rahet vastu rahva palet.

Sestsaadik ellu langend vari,
kui saabus roheliste kari.

Ja öeldi nii: "Nälg ootab teid."
Ning pihust kisti viimne leib.

Ja öeldi: "Raamat? Milleks see?
Käib härra kannul koera tee."

Ja öeldi: "Põlvili! Pea suu!
Või muidu ootab völlapuu!"

Barakkidesse ühed aeti
ja vangilaagri teised maeti.

Kuid arvestus siin oli väär,
sest unustati Jean ja Pierre,

ja noored, keda vägivald ei murra,
kes võivad püsti peaga surra.

Kui tuul, mis lokiis juustes lehvib,
kui tuleleek, mis õhus sähvib,

me pole tühjast seiklusnäljast
või mälestuste kaitseks väljas,

me lööme seks, et hoobid rabaks
me kodumaa fašistest vabaks.

¹ Valmy - küla Marne'i departemangus, kus 1792.a. prantsuse vabariiklikud väed saavutasid esimese otsustava võidu preislaste üle.

Las saada peksa kiiskja, varas
 ja reetur, nii et oleks paras!
 Las seemnest eralduda seeme!
 Las kogu maa kord puhtaks teeme!
 Umbrohi peenralt välja kisu,
 ja aia taha, neetud risu!
 On vaenlasjõugult võtta vaja
 kõik ära: keldrid, aiad, majad.
 Kõik orud, nurmenõlvad, künkad
 ja kalmistud ja kaljurünkad,
 ka kalamaimud tiikides,
 ka pähklid metsatukkades,
 mäeharjad, merepõhjad, luhad,
 kõik veres pühitsetud kohad,
 ka pea pealt neil see taevatehk,
 et selgemaks saaks selle helk.
 Mis eales kallimat ka teame,
 kõik ise vabastama peame.

Ballaad sellest, kes
 laulis piinamisel.¹

Vang sosistab: "Mis on teil vaja!
 Kõik selge on minu teel.
 Las hääl siit raudadest kajab,
 las homsele jutustab see."

Oli nii, et pimedas kongis
 aeti juttu sel pikal ööl.
 Käis sosin: " Mõni tund sul ongi
 jäänd elada järele veel.

Meid aita, me võime sind säästa,
 ja sa elad kui meiegi.

¹ Ballaad on pühendatud Prantsuse Kommunistliku Partei juhtivale tegelasele Gabriel Péri'le, kelle okupandid mõrvasid detsembris 1941.

Üks sõna lausu! See päästab,
võib elada põlvili.

See sosista kõrva, siis usu,
siit minna võid jalamaid.
Ei müürid sind enam rusu,
sa mõtle järele vaid!

Kui kerge sind puhuda ära.
Ent vale - kui kerge ka see.
Sa mõtle: päikene särab
ja hommik - nii ilus sul ees!"

Vang vastas: "Mis on teil vaja!
Kõik selge on minu teel."
Nii raudadest vastu kajas
ja homsele kõneles see.

Veel prooviti: "Lause kord kõlas:
"Üks missa Pariisi eest!"¹
Nüüd sinult üksainus sõna
pole palju just elu eest."

Läks piinaja minema viimaks,
ja arvas, et võitjaks jäi ta.
Vang sostistab: "Reeta? Ei ial,
ei ial nad seda mult saa!

Las hukkun, kuid sõbrad, te teate,
mis nimel ma hukka saan.
Läen surma, kuid teie peate
meil vabaks võitlema maa!"

Nad tulid, et teda viia,
nad rääkisid saksa keelt.
Üks tõlkis: "Võid jääda veel siia,
kui praegu parandad meelt."

Kuid õelgu nad veel mis tahes,
ta vaikib, tal selge on tee,
Ei ütle ka raudses rahes.
Ja homsele kõnelgu see.

Laul vägev ta suust siis kajas,
kui seisis ta püsside ees.
Üht kogupauku seal vajas
ta südamest marseljees.

¹ Prantsuse kuningas Henri IV Bourbon (1553 - 1610) kes tuli troonile ususõdade perioodil, oli endine protestantide (hugenottide) juht. Selleks et kodusõda lõpetada ja Pariisi sisse sõita, pidi ta tähtsamate linnakodanike nõudel minema katoliku usku. Temale omistatav irooniline lause - Pariis väärib missat - väljendab täielikku ükskõiksust usuküsimustes.

Veel teisegi laulu algus
ta palgesse vaimustust toob,
ta tunneb ses säravat valgust,
mis maailma uueks loob.

S i r e l i d j a r o o s i d .

O, juubelduse aeg, täis muundumiste ruttu,
veel mõistatuslik mai, siis juuni - veri, põrm!
Ei unusta ma roose, sirelite juttu,
sind, kevad külluslik, täis õisi iga sõrm.

See endapette aeg ei sarnle millegagi,
ei eales unune see tunglev inimsumm,
õhk kuum ja värelev, ja masinate ragin,
ja kingid Belgiast, ja võõra pilgu lumm,
ning võidujuubeldus, mis lahingute kajas,
ja puna naisesuul, mil vere laad ja maik, -
ja surmaminejad just sirelite ajal,
tankistid-noorukid, kel kaitsta kodupaik.

Oo, aiad Prantsusmaal, teis elav kuulsus vana,
ei eales unusta - ükskõik kus viibides -
ma virget õhtu eel vahtsalka vaikivana,
teeradu hargnevaid ja illi roosides, -
sai äkki valeks kõik: nii väljakute tühjus
kui sõdurite rutt, mil tiivustajaks õud,
ja masinate rapp, mis surmaeelseks ühtus,
ning pilge relvade ja hirmu hiigeljõud.

Ma isegi ei tea, kuis nägemuste keeris,
nii kirev, ikka mind taas ühte kohta toob.
Sainte-Marthe. Me kindral. Näen, kus tihkja metsa veeres
on üksik majake, mis pimedusse kaob.
Seal puhkab vaenlane ja peidavad end varjud.
Mei eile kuulsime - on antud käest Pariis.
Kaks kaotust valusat, lein, millega ei harju -
ei roose, sireleid saa unustada siis.

Oo, sirel Flandriast, - see surmaeelne raugus
ja lenduv lootuskiir, täis nukrat naeratus ...
Ja nagu koidupuna, millest kumab kaugus,
me kohal roosid päevil tulvil hävingut.

R a h u k a r a v a n i d

Pariisi poole rahvas liigub
ja vuliseb nüüd kõigil teil
ja tuhatkordselt õhus kiigub
ning õitseb rahu plakateil

Üks teine hulk mul püsib meeles
kui verepurse südamest
kõik rahvas põgenes ja veeres
siis õnnetuse vankrites

Ei lõpe hiiglavoorid ära
suur lahkumise vesivärav
on avatud ja voolab maa
ja peatuda need veed ei saa

Nüüd teisiti nad kihisevad
on katkend hävingu kadrill
siin õnnemängu mängib kevad
ja kuula kostab lõõtsapill

Naer kaigub kilomeetriveriisi
küll hüvale küll kurale
kesk jooksutavat lauluviisi
oo rattad rattad vurage

Ja hoidke lapsi kes säääl kõrvu
teeveeri mööda traavides
puilt noppimas on hiirekõrvu
ja koldseid lilli kraavides

Ning inimesed miskipärast
on naljakad ja taevas hell
ja rattasõitjail rõõmsas käras
on käed üksteise õlgadel

Nii selgelt mul on meeles taoti
veel sõjakära keerised
säääl ülal justkui naelu taoti
meid lennukid pikeerisid

On raske uskuda neid aegu
kesk noori naerukajasid
kui suured valged linnud praegu
meil kaunistavad majasid

K ö i k a l g a b j a a n u a r i s

Mirri ja kulda toob killavoor
Näärikuu tähtede valguses
Unesid näete kuu alguses
Paltasar Kaspar ja Melhior¹

Vaeseid talv ahistab tuisuga
Piltilus liugleja siis on säääl
Kolmesid joonistab kiilasjääl
Hõbedast jalg hõbeuisuga

Kuu lõpupäevadel leinavail
Taevaski on otse surmakurb
Lenin ja Liebknecht ja Luxemburg²
Kolm lumekellukest heinamail

¹ Paltasar, Kaspar ja Melhior - kolm idamaa tarka, kes piibli legendi järgi tulid tervitama vastsündinud Jeesust.

² Karl Liebknecht (1871 - 1919) - saksa juhtiv kommunist, mõrvati reakttsionäärade poolt 1919. a.

Rosa Luxemburg (1871 - 1919) - revolutsiooniline sotsialist, eelmise võitluskaaslane, kellega ta samaaegselt mõrvati.

R u m e e n i a

Mihail Eminescu

(15. I 1850 - 15. VI 1889)

K u i ö ö s e l p a p l i d ...

Kui öösel paplid aknale
taas koputavad mulle,
siis selleks vaid, et kuuluks veel
mu viimse mõte sulle.

Kui helgib noorkuu vaelevus
vees häbevärvusega,
siis seks, et sinust mälestus
ei tuhmuks aastatega.

Ja selleks möödub äikegi
ja päike paistab jälle,
et sinu kuju hauani
jääks südamesse mulle.

K o h t u m i n e .

Mets, sa haljas, tihe müür,
kuidas elad, kallid, nüüd?
Paljuiks aastaiks saatust mind
sundis maha jätma sind.
Palju selle aja sees
matku-teid mul oli ees.

Endine su tormihuisk,
sõber mets, su talvetuisk
jääga katab jõed, ja puul
ikka rebib oksti tuul,
undab laulu, mattes tee
sinu rüpes lumesse.

Endiselt, mu sõber siis
kõlab kõrvus rahvaviis.
Oja juurde tee viib siit,
kus mu vana armast viit
laulsid naised kevadel,
olles ämbritega teel.

- Sa mu mets, su rüppe vaob
sajandeid, - neid saabub, kaob.
Seisad, vana tuuslar sa,
haljana ja noorena.
- Mis on aastad? Sajandeid
kuldand tähed vete teid.

Vihmas, päikses lehti puul
ikka sahistamas tuul.
Vihmas, päikses merre vee
kannab Doonau sinine.
Muutuv inimene vaid,
vihmas, lumes hulgub, käib.

Mets on sajad aastad nii
seisnud, sajad talvedki.
Muutumatu mäenõlv,
päike, kuu ja taevavõlv,
sinav stepiavarus,
vana metsa rohelus.

H e a d ö ö d .

Vait jäid linnud. Vaikib kaugus.
Uni lennul silma sööstis.
Lilled niitis uneraugus -
Head ööd siis!

Kostab nagu mahe leelo
ainult oja vulin rohus.
Metski uinus. Vaibund elu.
Maga rahus!

Veel peal tarnapuhma kõrval
hällib luigekene magav ...
Tasa! Emmaku sind õrnalt
Uni sügav!

Kuu käib üle avaruse.
Varjud mustund tugevasti.
Unenäoks said unistused ...
Maga hästi!

Kõlvatud noormehed.

Et sapp teis üle kohaks, seks teile on see lugu!
Teid, pahedesse uppuv ja vilets vördjasugu,
siin minu sulg las neab!
Kui raha tulisega me märgistame härgi,
nii teie otsa ette mu värsski häbimärgi
nüüd kõrvetama peab.

Ehk-küll te uhke lüüra häält ialgi ei taju,
sest häbistavad kired on mürgistand te aju
ja vere iharus;
ehk küll te sisetunde ja tahte kaotand ammu,
ja prassinguis te mõistus on uppund õllekannu,
teil võõras armastus.

Kui vihast teie veri kord kuuma allikana
te värvuseta soontes lööks keema elavana
vaid ainsaks hetkekski!
Kas tõesti taandub prohvet ees keigarite pere,
kel kombelõtvus palgeilt on kulutanud vere,
teind raugaks nooruki?!

Hei, tõuske üles! Juba lipp uhke lehvib tuules.
Taastõusvat muistseid aastaid kohortidena kuulen,
uus Rooma tulemas.
Kui iidised jumalad siis tunglatule valgel,
teed uut ja helget astub, suurt rõõmu kandes palgel,
me rahvas võimukas.

Hei, tõuske üles! Hüüab ju vabaduse trompet.
Ja äratades rahvaid ta hüüab võimsal kombel
kui lõvi pimedas.
Maa kõigile! Ja vabaks kõik rõhutute klassid!
O vabadus! Ja õiglus! Neid sõnu viimaks massid
nüüd näevad teostumas.

Ja sööstke surmatantsu, kui otsus mõõga anda!
Tuul kandku teid niisama, kui tantsusaali kanda
teid öösel on tal rõõm.
Kui lained rivistuge te leegionis ehtsas.
Eest tõkked hävitage, kui välgust süttind metsas
kõikvõimas tulelõõm ...

On katkend orjaahel ja purunevad kroonid.
Tund tulnud! Viha meres nii skeptrid kui ka troonid
nüüd peavad kaduma.
Ja nägijaiks saand rahvad on ärgand, tõusvad üles.

Türanne roiskund hingi ent piinleb põrgutules, -
neil jäänd vaid ulguda.

Ei! Hajutab te une kord ainult vase tärin.
Poeedi hääle raevust ei häiri ükski värin
jääks muutund tundeid teis.
Ei, isamaa ei suuda teid võitlusesse hüüda,
Häädtegev Neitsi ilal vist tulukest ei süüta
te paadund südameis.

Nüüd piisab! Ärge veenge, et teis on tunderikkust,
et saladus ei vaja teil katteks häbelikkust,
ta säästvat pühitsust.
Te vaikige! Te sõnad on nutt kesk rõõmuküllust,
kui kiskja linnu kisa, mis kiidab rahu üllust,
kui naer kesk haudu just.

S a k e s .

Ernst Toller

(10. XII 1898 - 22. V 1939)

V ä r s s e " P ä ä s u r a a m a t u s t "

Minu kongis pesitsesid 1922. aastal kaks pääsukest

Üks sõber suri öös.

Üksinda.

Trellid surnut valvasid.

Varsti tuleb sügis.

Põleb, põleb vügar valu.

Mahajäetus.

Oo lõpmatu monotoonia nüristavat laulu!

Värvitult pakkuvoolavate päevade igavest ükskõiksust!

Alati

tuleb päev

nagu silne,

nagu homme,

alati.

Aeg on hall udu. See tükib su lõpmatu igatsuse pooridesse.

Tükike sinitaevast, torgatud roostes raudvarbadesse,

mis puhkesid su kongi trellmulgust,

tungisid sulle peale

peale

tungisid

peale

tungisid ...

Sa kaitsesid ennast,

aga trellid olid sinust tugevamad.

Nüüd kasvavad nad su silmis,

ja kuhu sa ka ei vaataks,

kõikjal,

kõikjal näed sa trelle.

Ka see laps, kes kaugel, lupiiniõites aasal mängib,

on surutud su silmade trellistikku.

Sinu ööd, sinu ulmaööd, meeltheitvad arlekinaadid.

Sinu küüned kribivad kurdi mahajäetuse kirstukaant.

Kuskil ei löö õitsele ime.

On muusika

On metsad

On naised

Kuskil õitseb ühe vagalt painduva kukla liigutus

Kuskil ootab üks käsi, mis on väga õrn ja tulvil üli-
sulnist soojust

Kuskil ei löö õitsele ime.

Külmaks läks raamat mu käes,
nii külmaks / nii külmaks.

Mustade tähtede mustad mäd hakkasid rändama mu südame
soonestikis.

Sabisevate lehtede lumeväljad lõpmatu jõuetuse põhja-
poolusel.

Ma külmetan.

Maailm tardub.

Peaks olema ilus praegu uinuda,
saada kristalliks vaikimise ajatus jäämeres.

Seltsimees Surm.

Seltsimees, seltsimees ...

Midli madli kudli kadli

siuts siuts siuts

sirr

Kuulda tumeda läve ligidal

Säärast meloodiat, mis nõnda joobnud maiseist hõiskeist,
kaebeist ...

Unele, mu hing, unele,

Õpi unelema igavikuunelmat.

Midli madli kudli kadli

siuts siuts siuts

sirr

Mine mine, seltsimees Surm, mine mine,

üks teine kord, hiljem, palju hiljem.

Minu kohal minu kohal,

poolavali trellakna puuraamil, mis paindub tardunud jäi-
kuses mu kongi,

istub

pääsuke

paarike,

istub,

õõtsub õõtsub!

Tantsib! tantsib! tantsib!

Taganege teie mustad mäd! Sulage teie lumeväljad!

Päike päike, särista neid! särista neid!

Oo emalik!

Mis maastik kasvab tolmustest konginurkadest?
Troopilised väljad, avanevate orhideede värviuim!
Regina noctis!

Ja selle kohal selle kohal
mu pääsupaar.

Ime saabus!

Ime!

Ime!

Tantsi mu hingav rind,
tantsige mu haiged aheldatud silmad,
tantsige! tantsige!
Ainult tantsuga purustate kütked,
ainult tantsuga kohisete tähtedeni,
ainult tantsuga puhkate jumalikkuses,
tantsige! tantsige!

Tantsudes unelge maailma püha laulu.

Senegali kaldailt, Omandaba järvelt
tulete, mu pääsukesed,
Aafrika pühast maastikust.
Mis ajas teid külma Saksamaa külma aprilli?
Peatusite Kreeka saarestikus,
Kas ei laulnud teile rõõmsad lapsed rõõmsaid tervitusi?
Miks ei ehitanud te templeid arhipelaagi
auväärseisse loki kidesse?

Mis saatust tulite otsima?

Meie kevad
pole enam Hölderlini kevad,
Saksamaa kevad sai sarnaseks ta talvele,
külmale ja kurvale,
mis ei tunne soojendavat
armastust.

Olete nagu luuletajad, mu pääsud.

Kannatades inimese pärast
armastavad nemad teda igikustumatu kirega,
nemad, kes on tähtedega, kividega, tormidega sügavamas
suguluses kui oleva inimkonnaga.

Olete nagu luuletajad, mu pääsud.

Kas tead, kuidas pääsuke lendab?

Ma nägin
sõjaväge sammuvat
läbi purustatud külade kaeblevate orgude.
Pealtvahtijate ridadest
puges läbi
üks naine.
Käed krampusid, lõtvusid,
tõusid jäigalt mustja taeva eetrisse,
tõusid, tõusid!
Hõljusid!
Hõljusid!
Ja ingellik juubeldushõik!
André!!!

See ei olnud nagu pääsukese lend.

Ma nägin
vanglas aheldatud inimesi
magavat ...
und nägevad ...
Oo tähekiirges palgeid!
Aheldatud inimesed
und nägemas!
Õndsate võitjate unelm!

See ei olnud nagu pääsukese lend.

Pääsukese lend - kuidas nimetada nimetamatut?
Pääsukese lend - kuidas kujutada kujutamamatut?

Kui oleks olemas jumal,
tema raev:
pääsukese nobelev noolevihin,
tema naer:
pääsukese salatark mäng,
tema arm:
pääsukese joobunud andumine.

Euroopa ülistab oma lennukeid,
aga mina, vang number 44,
tahan oma südame vaiksete akordidega
ülistada pääsukese lendu.

Inimesed, kui vaesed on teie peod!
Neetud aja kimedad dzässitantsud!
Teie eluhirm
võntab endastpõgenemise autosid,
illumineerib
hingi
elektrilise kiima lampionidega

ja kujutleb,
et ta on peidus.

Aga ta ei ole peidus.

Kõik teie lärm, teie kriiskamine, teie kraakslemine,
teie rõõmuplakatid Eluonlõbus -

need ei summuta
üht tasast kriibinat,
kolme roti närimist,
kolme nähtamatu roti
Tühjuse Hirmu Mahajäetuse

Aga juba näen ma sind,
muutunud noorus.

Sinu tegu: sigitamine.
Sinu vaikus: andumine.
Sinu pidu: sünd.

Ohverdamas
kangelaslike lippude surmapõlgavas võitluses,
sammumas
unelmate kevade küpsvail väljadel,
hõiskamas
vabastatud kehade ühinemistantsus,
aimamas uut
tähhise ää maagilises vaikimises.

Juba näen ma sind,
muutunud noorus.

Võrsunud 1922.
Kirjutatud 1923.
Kindlusevangla Niederschönfeld.

Erich Weinert
(4. VIII 1890 - 20. IV 1953)

L a s t e m ä n g M a d r i i d i s .

Kivil istub Mariake.

Oled üksi, Mariake?

Tule ometi aeda mu juurde sa!

Ust otsima

pead ise sa.

Lapsed hüppavad ringis, neil laulu lööb keel;
oma vallatuist hõiskeist neil rõõmus on meel.

Kuid kivil Maria on üksinda.

Üks jalg on tal ainult - ei tantsida saa.

Terve jalake sammud tal kaasa teeb
ja hüpleb ka poolik jalake.

Pedro kobades tatsutab ringi sees,
hilju puudutab nägusid enese ees.

Ta avatud silmiga areldi läeb.

Sest silmi tal pole - ta enam ei näe.

Kivil istub Mariake.

Oled üksi, Mariake?

Tule ometi aeda mu juurde sa!

Ust otsima

pead ise sa.

Kui hämarus vaevalt on aland teed,
linna kohal kõik ulub ja müriseb.

Hirm suureks teeb eilmad. Mäng katki jääb ...
lapsed lasevad lahti kuumad käed.

Seal väriseb tütarlaps jalutu.

Pime Pedro poeb nurka, on kahvatu.

Niipea kui vaikseks jäi taeva all,
olid lapsed kõik jällegi tänaval.

Kus eales surm haamriga rababki,
laulab võitmatu elu alati!

Kivil istub Mariake.

Oled üksi, Mariake?

Tule ometi aeda mu juurde sa!

Ust otsima

pead ise sa.

K r e m l i s n ä e n v e e l t u l d .

Kui suled silmad, puhkab jalg ja käsi
ja vaikselt lebab kehas iga kiud, -
jääb süda ärkvele, ei iial väsi,
ka unes jätkub soontes vere liug.

Ma vaatan välja aknast, vaatlen ööd;
siis Kremli poole pööran pilgud.
On linna silmad sidund unevöö,
kuid Kremlist valgust vastu vilgub.

Kesköises tumeduses vaatlen kaugelt
ma Kremlit. Nüüd magab kõik maailm.
Ka Kremlis tuli tule järel raueb,
kuid ikka valgeks jääb üks aknasilm.

Kui koiduvalgus pilvi kaheks jagab,
siis alles käes mul puhkama jääb sulg.
Maa vaatan Kremlit. Maa vaikselt magab.
Ta süda ärkvel. Kremlis näen veel tuld.

1940

V a n a o r j a l a u l .

Ma armetust kui haava hoides lahti
arhondi terav vaade veel mind vaevas,
kui pidasin ta vahitornil vahti -
pilk eemal, kus ööhölma sulas taevas.

Ma ootasin, kas sealt, kus udu täidab
nüüd teed, ei ilmu lipp, mis suur ja uhke
kõik surnud tähed punastuma läidab,
kas ülestõus all orgudes ei puhke,

kas sealt ei kosta laulu üle aasa
veel piinust karedat kui tormikeerist,
mis haarab orjastatud hulgad kaasa,
kui sõjalaulu, mis käib leeri leerist!

Vaid tähti nägin, tõusis neid ja vajus,
ning lõkketuld - kesköösel kustus seegi,

jäi latern väravale, kõikuv rajus.
Kuid lippu, leeki veel ei toonud keegi!

Nii aastaid oodanud ma mõistan praegu:
maas altarite ees neid seob veel ahel,
veel pimedad kesk ähvardavaid aegu
nad on, kui polekski neis enam tahet.

Ja siiski tean, et valgus minu ajus,
mu orjaajus, lakkamatult põleb,
see süütas kõigis mõtted, nagu rajus
kord tuhmid söedki süttivad kui õled.

Mu poeg neil väljul kooldunult ei tõtta,
ei koerapilku päri tema isalt.
Mu poeg, arhont, võib piigi kätte võtta,
et meie o m a lippu kaitsta visalt!

See on mu poeg, arhont! Kord mürnivannis
su vatsa vanutab ta, pilk täis karmust.
Mu vaev kaob mõtte ees, et siis, türannis,
võib elu säilida vaid tema armust.

Johannes R. Becher
(22. V 1891 - 11. X 1958)

M ä l e s t u s i ü h e s t
l u u l e t a j a s t .

On kadunud maja, kus ma tulin ilma,
on platsil, kus ma veetsin lapsea,
hotell ja restoran - nii ongi hea.
Ei torka jäljed kellelegi silma.

Mu kirjad - vähe endast panin neisse.
Mu pildid - ammu hävinud on nood.
Mul kahjuks oli metsik tegumood
ja siiski jäi must pilte: politseisse.

Ent vahel tulete te kokku sinna,
kus ümbritseb teid lehtla haljas sein,
ja saabub õhtu. Pähe tõuseb vein,
kui tähti hakkab tõusma taevasinna.

Siis olen seal. Ja sealt ei lahkuks enam.
Just vestlustest, kui saaks, ma eal ei kaoks.
Hea sõna igaühel on mu jaoks,
nad teevad värse neist, üks teisest kenam:

"Kord üksinda, ent mitte hüljatuna
ta läbi sõna võluilma käis -"
"Ta käsi praegugi, nii mulle näis,
me käsi otsib läbi ehapuna ..."

"Ja kaugemale, kaugemale üha
ta käsi küündis, tugevamalt lõi -"
"Ta nukker-rõõmsalt luuletas ja jõi,
kui istus lehtlas keset tuulemüha."

"Ta parim laul ei jõudnud rahva kõrva."
"Sest puhkes lahing inimeste seas,
üks monstrum sündis, inimnägu peas;
ka luuletaja hääle tappis mõrvar."

"Ta oli jook, kust kõigi tervist joodi."
"Ta oli unelm sellest, mis on eel."
"Ta laua hoolsalt tühjaks tegi veel;
ta minek oli laevahuku moodi."

"Mis kõik ta oma laulus mattis eales,
et hüüda ülestõusmist sedamaid!"
"Läks võõrsile, et tulla koju vaid."

"Sel suveõhtul mõtleme ta peale."

Ü h i n e t e e s i n u g a .

V

Sind armastan, sest valvab mind su jaks,
sind armastan, sest teed mu paremaks,

sind armastan, sest vihkab sinu meel
nii väga kulunut ja nõrka eluteel.

Sind armastan, sest ootad seda mult,
et sirgelt seisaksin ja kartmatult.

Sind armastan, sest ainult sinu nõu
teeb tugevamaks nõrkusest mu jõu.

Sind armastama pean, mu aluspind,
sest ellu suudelnud sa oled mind.

Sind armastama pean. Kui naerad vaid,
su naer mu näkku särab sedamaid.

Sind armastama pean kui päikest, merd,
sind armastan kui ulma liha-verd.

Sind armastan, sa olid pilveviirg
ja õielühtreis kastanite kiirg,

sa olid haljal niidul ojahelk,
sa olid sära ning mu tähetelk.

Sind armastama pean. Kõik, mis võib head
veel tulla minust, omaks võtma pead.

Sest kõik mu olemus, mu võitlusind
sind armastas, jääb armastama sind.

O n j u b a p i m e .

On juba pime seitsme aegu.

"Mis on meil suvest järel praegu?"

Nii küsin. Ütlen: "Valgust tee!"

Kuis pimedas ka päriks, päriks
ja kaebleks, vaikiks, ennast näriks,
jääb leidmata seal õige tee.

Vaid valguses end tunda annab,
mis rõõmu toob, mis valu kannab.
Ma vajan valgust. Valges just
näeb hea ja halva õiget palet,
võib eraldada tõtt ja valet
ja ülevust ja madalust.

Ma vajan valgust seks, et teada,
kuis eksimatult sammu seada.
Ei näita kõike ehapaist,
Öös kaob kõik nägemata kuhu.
Ma vajan valgust, et suust suhu
saaks läbi näha rääkijaist.

Ka käed ei tohi olla kaetud.
Veel räägib suu - n e i l jutt on aetud.
Sa sõrmist loed kõik "eid" ja "jaad".
Ükskõik kuis sõna ennast piiraks,
sa käsi siiski jäämas siiraks
või salgamaski näha saad.

Kui pimedus meid vaotab alla,
siis valgus päästab hirmust valla.
Oo selge täht! On levinend
mu tuppa läbi öö su sära -
kõik eneses ma näha ära
võin tunnetades iseend.

On juba pime seitsme aegu.
Mis on meil elust järel praegu?
Ei näe ka peegleid pimedast.
Tee valgust! Pimedus siit aja!
On palju peegleid näha vaja -
tõe peegliks saame siis me vast.

S u v e v i i s .

Kui meilt sügis suve viis,
mulle jäi see suveviis:

"Eks me pehmes põhus lesi
viljakoormal kahekesi.

Mina saan ja sina saad
näha laia karjamaad,

kust on kuulda õrnu, helli
meie suure karja kelli

üle igihalja rohu,
üle külma kaljulohu ...

Sinitaevast nagu vall
seisis ükskord sünk ja hall

koletislik hiiurodu,
kes meilt võttis maa ja kodu;

terve maa see vangiks tegi,
kuni ükspäev laulsimegi:

"Kive, kive tee pealt suru,
kuni müür on puru, puru -."

Tuli suvi, soe ja hea,
igavese suve pea

sellesama laulu kaja
kandis üle iga raja ..."

Kui meilt sügis suve viis,
mulle jäi see suveviis.

P i k k o n t e e .

"It's a long, long
way to Tipperary,
but my heart lies
there ..."
(Inglise sõdurilaul).

Pikk on tee läbi verise põrnu,
Üle roiskumismäest -
ja isegi hingamisõhu
sul teine on röövinud käest.

Pikk on tee sul päevade päri,
läbi lõputu õõ -
mida see kõik ei päri,
kuis sinu hinge ei sõõ - - -

"Kas nüüd meil unuma lahingukära
ja ikka veel ähvardav suurtükk peab?
Kas paremasse ellu läheme ära?
Millest elada seal - Jumal teab.

Vahest näppame pähkleid kuskil -
mannat ehk
sajab taevast?" Hea on ju uskki.
Meie Jumalal juures on laibalehk.

Pikk on tee üles kaevikupõhjast,
raske on ast -
mõnigi
silmad teeb lahti surmas vast.

1918.

E t t e v a l m i s t u s .

Akordikiirgust luuletaja völdib.
Ta puhub pasunat, taob räigelt trummi.
Hakklauseil kisub rahva üles maast.

x x x

Ma õpin. Ette valmistan. Ma harjutan.
Kuis töotan ma - haa ülikirglikult! -
enese veel ebaplastilise palge vastu - :
vean pinevile vaod.

Uue Maailma

(- see tähendab: vana, müstilise, Piina Maailma
hävitaja -)

ma kaeverdan sellesse võimalikult korrektsest.
Päikseline, äärmiselt liigendatud, lihvitud maastik
heljub mu ees,

õnneliku inimkonna saar.

On palju selleks vaja. (Ta ammu ülihästi seda teab.)

Oo töö kolmainsus: Elamus ja Formulatsioon ja Tegu.

Ma õpin. Ette valmistan. Ma harjutan.

... peagi saavad mu lausete rajuvood kuulmatu kuju.
Kõned. Manifestid. Parlament. Murskav poliitiline
näidend. Eksperimentaalromaan.
Laulusid ette kanda tribüünide pealt.

Inimsus! Vabadus! Armastus!

Oo uus, oo Püha Riik,
kuulutatagu sind, süstitagu sind rahvaste verre,
verre teie verest.

Vormitagu ta jäägitult valmis.

Algab paradiis.

- Levitagem äikseilma-atmosfääri meie! -

Õppige! Valmistage ette! Harjutage!

T u h a n d e a a s t a n e L e n i n .

Tuhat aastat on möödunud kord:

aga ikka veel

nimetatakse üht nime:

Lenin!

Tuhat aastat on möödunud kord:

maailma kõikidel tornidel

oh lehvimas punased lipud,

mida öösiti valgustatakse alt ...

Tuhat aastat on möödunud kord:

aga teda, Leninit, tunnevad kõik,

me nimetame ta nime kui igapäevast sõna,

me kanname seda kui punast lippu

ümber maailma.

Tuhat aastat on möödunud kord -

tema aga kasvab üle aegade ja sugupõlvede,

kasvab üha ja üha -

nagu puu, millel on lõputult oksid

ja mille juured maakamara all

küünivad igasse suunda:

tuhandeaastane Lenin!

K a d e s t a m i s v ä ä r n e i n i m p ö l v .

Kuis kade meel oli lapsena mul inimpõlvede vastu,
kes esiaegadel tõid ilmale heerosi vaid,
nii nagu mulle siis näis. Pilk tuhmund möödunu helgist,
unelesin, kaeblesin nii: "Hilja ma sündisin küll!
Kaotasin, aeg, sinu käest, sest, ah, minu aeg pole
soodne,
kunsti ei soosi ta meel, kiituseväärne on rämps -
antagu vaid üks märk, mis eesmärk võiks minul olla,
õeldagu mulle, mis suurt austada võiks minu ind!
Kuis kadedust on väärt vaba olla ja rahvale luua
rahvast endast uut, kui oled rahvaga üks!"

Mõeldes ja kurtes sel moel, taha vaadates, end lasin
neelda
aegade kaugusil noil ning oma Hellase lõin,
lõin omaenda Firenze ja vormisin gootika tippe,
värv ning toon abinõuks, vormisin tõeluse taas.
Viis minevikku mu jalg: lohetõugu ja hiiglasi peksin,
võitlesin Argose väes, puuhobu sees olin paos,
läksin Kolumbuse laeva ja vaatlesin kaljusid rannal,
kust vulkaanide tuhk lendles kui leegitsev vihm.
Tantsisin karmanjooli ja tormasin peale Bastille'le -
kuis kadedaks tegi mind see igimöödunud aeg!

Aeg tuli siis, sõjaaeg, üles ehmatas mind, ja mu
künkail,
neil, kus ulmlesin vast, kuulsin ma hõikamas verd:
"Ulmleja! Ohtlik on ulm, vaid mõrvata mõrvaril aitab!"
Ehmunud ärkvele nii, vaatasin aega ma nüüd.
Seal nägin kui imeasja, mis sest, et veel ebaselgelt,
mingit voogu: see voog, see oli rahvaste jõud.
Nüüd nägin heerooste sündi: nad koondasid end sõja vastu,
piiride takka nad löid ühte kui vennaga vend.
Mässitud gaaside vinna ja vaotatud kaevikupõhja,
rahvale hüüdsid nad koos: "Aeg teha mõrvale lõpp!"
Mässitud gaaside vinna ja vaotatud kaevikupõhja,
rahvale hüüdsid nad koos: "Aeg teha mõrvale lõpp!"

Nüüd tuli aeg, uus, võimukas aeg, kus virgunud rahvas
õigust nõudis ja tõi kaalule jõu igal pool ...
Ent idakaar nägi meest, kes õpetas rahvale orjust
murdma ja säärase jõu rahvale andiski, et
vallutas hiilgava riigi see: priiuse; määratud aarded,
röövitud rahvalt kord, rahvas sai endale taas.
Vaatasin ringi ma nii, oma aega ma katsusin mõõta,
kuid seda mõõta ei saand, suur oli liiga mu aeg.
Heerooste sündimisaeg! Inimsaatus muutja, kas võisin
jätta ma kiitmata sind! Önn osa saada su hoost!

Klasside heitluse tandril ma küpsesin, eesmärgi andis nüüd siis mulle see mees ning tema rahvas, ja nüüd leidsin ma küll, et hea täna sündinud olla on ilma.

Nüüd esiaegasid nii hüüdvat, kui hüüdsin ma kord, kuulsin: "On teil, osavõtjatel neist imeaegadest õnne!

Kuis on meil kade meel, sest oli meil vara veel!"

Ning tulev aegki, mis küll priiuse-, täiuserikas,

ütles: "On mul kade meel, et näha saite te meest, kes sõnumeid inimkonnale tõi, mis rõõmsamad kõigist.

Mis suur õnn oli teil lõpule viia ta töö!"

On läbi küll rahupõlv ja idülle on leida ju harva.

Kaotsi on läind lõbus uim, raskesti veel rõhub õud

mõndagi rahvast-maad; mis leidlikud piinad on leidnud

kõik inimvaim - inimvaim küll nime järgi ju vaid, sest inimsoost üks vördjas on sündinud, katkune, ohtlik:

tapjaks drillib ta last, loob kavalalt elajaid, seab sõda teenima kõik ning meelitseb saabuvat õudust.

Vaetud ja proovitud, ent uus inimpõlv juba on sirgumas priiuse poole ja loodetud päev pole kaugel, päev tuleb peagi, ja meid valmina leiab ta eest.

Kuis kadedust on väärt meie selgus maailmade lahkmel,

kindlus ja teadmine, et riik tuleb meiega koos,

meiega koos tuleb riik inimestele, rõõmule lõppeks

ning rahupõlv; vabal maal silmaga näeb igaüks rohkem kui lootnudki eal ning rohkem kui aimata suutnud,

kuis kõik tööd ning teod tõestavad, et inimsoost

saab oma maailma looja, ja kuis läbi maailmaruumi

tormab ta tiivukas jõud, küünitab kuis tema vaim

haarama suurt, mida eal on soetatud aegade kestel,

ning kuis leituna taas ärkab, mis kaotatud kord:

hümnid ja värvid ja toonid, ja kaikuma hõljuvas eetris

lõõb inimhää, mil on julguse vaimustav võim.

Taevase soo kord lõi inimkond, nüüd loob iseend ta;

viljakam on kui eal maa tema hoolet; ta teeb

vastseid taimede liike ja targalt ohjeldab ilmu;

loomuse valdjana on looduse valdjas ta ka.

Armastus, sõprus ja töö, auahnus ja kuulsus ta tahtel

uueks muutuvad kõik ning mõte kõrgem on neil.

Väärt kadedust on me aeg, mida kiidavad järgnevad põlved

Saavutamatu! See aeg õnne ja priiuse löi!

1938.

O n l ö p p e n u d l a h i n g .

On lõppenud lahing ...

Ilm on jahedaks läinud.
Tume vari
tõuseb üle maailma
ja ellujäänud lõdisevad.

Tormis paindunud puu
otsib sasitud okstega
püsi lõpmatuses.
Tuul, mis lehtedes sosistab,
on laul
meie kurbusest.

On hirm
mõtelda.
On hirm
mõtet lõpuni mõtelda.
On hirm,
et selle mõttega
ei suuda enam edasi elada
endist viisi -
On hirm
olla sunnitud teiseks saama.

On lõppenud lahing!

Oo, hirm surma ees,
millesse me pole surnud -

Ja tuul,
mis lehtedes sosistab,
on laul
meie kurbusest ...

P i l t .

Ja jälle olin suures galeriis,
et käia läbi saali järel saal,
pilt pildi järel - kas ma näinud siis
neid polnud eal? - ja leida teatud maal.

Mu mälu tuntud koha leida suutis.
Ma vaatasin - pilt hoopis uus ent näis.
Kas vahest päevavalgus teda muutis?
Ma seisin, kuni päeva ring sai täis,

ja võtsin, võtsin kataloogi toeks,
et saada selgust. Taas ma lähemalt
siis pilti uurisin - näis, nagu poeks
ta mõte peitu taas, et leian talt
ma uue mõtte, kauni, värvirikka,
justkui end edasi ta maaliks ikka.

K u i ü k s p ä e v ...

Kui ükspäev, Saksamaa, su tornitipud
koos ülemlaulu lõövad kuminal
ja nagu hõisked lehvivad su lipud
ja ühislaule hõljub taeva all -

kui ükspäev kõigist saksa saatjaist kajab
suur rõõmukuulutus: "Nüüd saksa hõim
siis lõpuks ühtse Saksa riigi rajab
et ainus võim siin kehtiks - rahu võim!"

Kui see on käes, siis käsi meile andma
kõik rahvad ruttavad, siis vastse jõu
saab "Saksa" nimi, kõigi arm ja uhkus -

kui see on käes, siis kergeks saab me põu,
mis muretaaka ei pea enam kandma,
siis on ehk sulgi, minu põu, kord puhkus.

L a p s e p o r t r e e .

Fragonard'i maali järgi.¹

Liig lai on särk, liig pikk on kumbki käis,
nii et neist käsi üleski ei leita.
Kui lai maailma vaid hirmutavat näis,
end võib ta julgelt särgi sisse peita.

¹ Jean Honoré Fragonard (1732 - 1806) - prantsuse rokokoo maalikunstnik.

Liig pikk on kumbki käis, liig lai on särk -
on veidi hirmugi ses kaotsi minna
ja tundub nii: "Veel terve ajajärk
on tarvis, kuni täitsa sobin sinna."

Ent sisse-välja käivad käisest käed,
liig väiksed praegu elukoormaid kandma,
liig väiksed seks, et kättki küüniks andma -
ja ellu sisse kasvamas neid näed ...

Maailm on võõras, lai, ja aeg on pikk.
Särk jääb kord kitsaks: see on tulevik.

P i l t m ä l e s t u s e k s .

Üks võllas. Ohvitserid. Sinna koos
kõik rüüsid, et saada mälestust:
ka tema oli seal, ka tema poos.
Pilt nõnda näitab, keda leida kust.

Käed uhkelt vaheliti kui: "Me ise just!"
On surnul aga rinna peal üks silt.
Ta nagu kõiguks mingist müksakust.
Ja igaühe mahutabki pilt.

Ja ilmub kiri surnu sildi peal:
"Mu mõrvarid on koos siin pildi peal.
Nad naeravad siin võlla ümber nüüd.

Nad naeravad, et naer just tõendaks süüd.
Siin pildil hoian koos neid selle jaoks,
et ükski nendest kuhugi ei kaoks!"

Ü h e k o o l j a k ä e l e .

Ei katnud lumi vaid ühtainsat kätt,
mis viimisel veel sealt tõustes nagu neab,
sest just see needev jumalagajätt
on see, mis täie jõuga kestma peab.

Ei katnud lumi kätt, mis nagu veab
end viimasel väel veel välja lume alt,
peos hoides midagi. Ja käsi teab,
et seda tuleb hoida hoolikalt.

Kui raugab talv ja läheb kevadeks,
siis sõrmed lahti lähevad sel käel:
ta külvab seemne uueks lõikuseks.

Ta kahte kohust täidab viimsel väel:
neab neid, kes hukutasid Saksamaa,
ja hoiab uue riigi seemet ka.

U l m a d e s t .

Eks ole ulmad need, kust tihti pao
te leiate, kui kitsi tegelikkus
te soovidest vaid täidab väikse jao.
Ent see, kes ilmi häbenema tikkus,

nii mõtles: ulmades eks teojõud kao.
On ulmas kättesaadav iga rikkus
ja mõõdetav on mõõtmatugi pikkus.
Ent rüppe käed kas paljudel ei vao,

kui nii ükskõikseks nad on teinud ulm,
et mõõdub teotuski kuitahes julm?
On julgeid, mässulisi ulmi aga,

mis sulle jõudu sisendavad nii,
et enne neid ei loobu nõudmast taga
su ind, kui elu täide neid ei vii.

K a u n i s S a k s a k o d u m a a .

Kui kõneldakse
kodumaa ilust,
ei tohi jätta
mainimata,
mis seoses on sellega inimeste ilu.

Belkõige on inimesed ilusad siis,
kui nad on loonud endale inimliku korra,
kauni inimühiskonna.

Seda tuleb küsida,
sellele peab viitama.

Sest mis kasu oleks
looduse ilust,
kui selles ilusas looduses
inimese ilu on muserdatud
ja kõngus.

Oo, kui üllalt särkeles mäestikuavarus
oma liustikuhelgis
ja tumedas roheluses
liibusid alpiaasad
veerekiviväljadele -
veetlesid valendavad jäneseikäpad -
ent kogu selle ilu keskel
asus
elektrokastraadiga ümbritsetud
koonduslaager ...

Kohutav oli silmitseda
mäestikupanoraami,
mis piiras säärast õudust ...
Tontlik ilu.

Sellepärast on kodumaagi tõeliselt ilus vaid seal,
kus inimene on endale loonud inimliku korra,
inimliku ilu.

Tõeline ilu on tervik.

Laulge laulu terviku ilust!

K o h t u m i n e s e a l p o o l .

Kord omavahel paljust rääkisime,
kui põrgut tunda saime maisis majus
ja õõ me ümber oli ränk ja pime
ja linnad vabisesid pommisajus.

Mis vaevalt talutav, me talusime,
ent vahel näis, et aeg me ümbert hajus;
üks kauge aeg siis ilmus nagu ime
ja süda elamiseõnne tajus ...

Kui jälle kohtusime silmast silma
me sealpool - õnn näis vaba piinadest
ja paradiisis kõndisime ringi.

Siis vaikselt vaatasime alla ilma
ja toonast põrgut nägi õndsusest
paar siiski koju igatsevaid hingi.

U u e m a a l a u l .

Kui ükspäev korraks jätsid oma kodad
ja mesti löid ja läksid üheskoos
eestrepist üles lossi talupojad,
maa säras pidulikus valgusvoos.

Koos kõige muuga maagi ümber sündis,
sest teda nüüd ei valitsenud mõis,
ja traktorikolonn ta ümber kündis
ja tema iidset palet muuta võis.

Kui ükspäev terve küla vilja lõikas,
sest teda mõis ei valitsenud nüüd,
siis näis, et tema, maagi, kaasa hõikas,
kui kõlas viljakuse auks see hüüd:

On kadund sulaspõlv ja härrasvõim,
maad valitseb nüüd vaba inimhõim.

Bertolt Brecht.

(10. II 1898 - 14. VIII 1956)

L e g e n d s u r n u d
s ö d u r i s t .

1

Kui viiendat kevadet sõdind sai maa
aga rahu ei paistnud teps,
siis otsustas sõdur, et nii ei saa
ja sangarisurma läks.

2

Kuid sõja mõõt veel polnud täis
ja keisril oli hale meel,
sest tema sõdur, talle näis,
oli surnud liig vara veel.

3

Ju suvest lõi haljaks ta hauakoht,
und täis oli sõduri koon.
Siis, ühel ööl, tuli sõjaväetoht-
ritest tervise-inspeksioon.

4

Läks surnuaiale inspeksioon
ja kõlises labidaraud,
kui nõuetekohaselt avati
langenud sõduri haud.

5

Arst hoolikalt uuris sõdurit
või mis tast veel sisaldas sark.
Arst leidis, et sõdur on kõlbulik
ja redutseb, kuna on arg.

6

Kohe võtsid nad sõduri kaasa sealt,
öötaevas oli sinav ja lai.
Kel juhuslikult polnud kiivrit peas,
kodutähti see vaadata sai.

7

Ta kõdunend keresse ruttu siis
kallati tuline pits.

Käevangu tal seati kaks õde ja üks
poolalasti lits.

8

Ning et sõduril juures on laibalehk,
tal longates ees käib papp
ja viibutab viirukinõu, - et ehk
ta lehk pole siis nii ropp.

9

Orkester vahvat marssi taob,
trumm paugub tram-traram.
Ja pehkind sääri sõduril
veab takti harjund samm.

10

Kaks sanitari hoiavad
teda püsti kõigest väest,
sest juhtuda ei tohi, et
ta porri neil kukuks käest.

11

Must-valge-punaseks surisärk
tal võõbati tipp-topp
ja kanti nii ta ees, et jäi
värvide varju sopp.

12

Üks frakis saks käis esireas,
rind tärgeldatud ees.
See teadis oma kohust peast
kui täisverd saksa mees.

13

Trumm mürtsus, pime oli tee,
ning nagu näeks ta und,
läks sõdur kaasa, taarudes
kui tormis kübe lund.

14

Kõik kassid ja koerad karjuvad
ja väljal käib rotikontsert,
et prantslased olla ei taha nad,
sest see on häbiväärt.

15

Tee ääres naised, lahti suud,
ja marsist põrub maa.
Ja kummargil puud ja lai täiskuu -
kõik kisendab hurraa.

16

Papp, koerad ja naised ja rökk ja möll!
Trumm mürtsub trahh-trarahh!
Ja keskel neil surnud sõdur käib
just nagu purjus ahv.

17

Kuid teda näha ükski hing
sel õisel teel ei saa.
Nii paljud on ta ümber ning
nii rökkav on hurraa.

18

Nii hull on möll ta ümber, et
ei näe teda ükski hing.
Vaid ülevalt näeks teda ehk - aga seal
on ainult tähtede-ring.

19

Need tähed paistma seal ei jää,
kord punama lööb koit.
Kuid kangelasest-sõdurist
saab hauas ussitoit.

1918

Võitmatu raidkiri.

Maaailmasõja ajal
itaalia vangla San Carlo ühes kongis,
täis arreteeritud sõdureid, joodikuid, vargaid,
kratsis üks sotsialistist sõdur seinasse pliiatsi abil:
E l a g u L e n i n !

Päris kõrgel poolpimedas kongis, nii et vaevalt
võis näha,
seisis see tohutu suurte tähtedega.

Kui valvurid märkasid seda, siis saatsid nad
maalri lubjaümbriga.

Pika varrega pintsliga lupjas ta üle siis
ähvardava kirja.

Et aga tähtede järgi ta lupjagi seinale tõmbas,
siis jäi seinale lubjaga maalitult:

E l a g u L e n i n !

Alles üks teine maaler tõmbas sealt laia pintsliga üle
ja mitmeks tunniks kaduski kõik, kuid hommikuks jälle
kui lubi sai kuivada, nähti ta alt seda kirja:

E l a g u L e n i n !

Valvurid saatsid siis müürsepa noaga võitlema
kirja vastu.

Ta kratsis kõik täht-tähelt välja ja tööd tegi
terve tunni.

Kui töö oli valmis, siis seinale jäi ilma värvita,
ent sügavalt müürisse lõigatult võitmatu raidkiri:

E l a g u L e n i n !

Nüüd lõhkuge müür maha! ütles sõdur.

1927

Õ p p i m i s e ü l i s t u s .

Õpi kõige lihtsamaid asju! Neile,

kelle aeg on tulnud,

pole ial liig hilja!

Õpi aabitsat! Sellest ei piisa, kuid õpi! Ära pea
seda tüütuks!

Hakka pihta! Sest sa pead teadma kõik!

Sina

pead üle võtma juhtimise.

Õpi, mees maapaos!

Õpi, mees vanglas!

Õpi, naine köögis!

Õpi, kuuekümnepäevane!

Sina

pead juhtimise üle võtma.

Peavarjutu, vaata, kus on kool!

Külmetaja, hangi teadmisi!

Näljane, haara raamat, sest

see on relv.

Sina

pead juhtimise üle võtma.

Ära pelga küsida, seltsimees!
Ära lase enesele rääkida
auku pähe!
Vaata oma silmaga järele!
Mida sa ei tea ise,
seda sa ei teagi.
Kontrolli arvet,
sest sina maksad ta välja.
Pane sõrm igale summale,
küsi: kust on see tulnud?
Sina
pead juhtimise üle võtma.

1932

K i n d r a l , s i n u t a n k i l
p o l e j õ u d u .

Kindral, sinu tankil pole jõudu.
Ta murrab metsa maha ja sada inimest teeb lõmaks,
aga tal on üks viga:
ta vajab juhti.

Kindral, su pommituslennuk on võimas,
ta lendab tormist kiiremini ja kanda võib mitut
elevanti,

aga tal on üks viga:
ta vajab montööri.

Kindral, inimest on tarvis kangesti.
Ta oskab lennata ja oskab tappa,
aga tal on üks viga:
ta oskab mõelda.

1938

J a m i d a s õ d u r i
n a i n e s a i ?

Ja mida sõduri naine sai
Prahast tšehhide maalt?
Prahast sai ta paari lakk-kingi,
toreda kingi, paari lakk-kingi
Prahast tšehhide maalt.

Ja mida sõduri naine sai
Varssavist Visla jõelt?
Varssavist tuli talle linane särk,
oh kui peenike värk on see poolamaa särk
Varssavist Visla jõelt!

Ja mida sõduri naine sai
Oslost teiselt poolt merd?
Oslost tuli talle karusnahast krae,
oh kui ilus on, kae, see karusnahast krae
Oslost teiselt poolt merd!

Ja mida sõduri naine sai
Rotterdamis rikkustest?
Rotterdamist tuli talle villane pluus,
kirev ja uus hollandi pluus
Rotterdamis rikkustest.

Ja mida sõduri naine sai
Brüsselist belglaste maalt?
Brüsselist tuli talle haruldast pitsi,
mees polnud kitsi - haruldast pitsi
Brüsselist belglaste maalt.

Ja mida sõduri naine sai
sealt, kus särab Pariis?
Pariisist tuli talle siidine kleit,
vahib naabermaja eit - oi, siidine kleit
sealt, kus särab Pariis!

Ja mida sõduri naine sai
Liibüast Aafrikas?
Liibüast tuli talle peenike kett,
peenike kett, küljes vask-amulett
Liibüast Aafrikas.

Ja mida sõduri naine sai
Vene ääretult maalt?
Venemaalt sai ta leseloori,
pisaraid voori ja leseloori
Vene ääretult maalt.

1942.

Revolutsioonääri ülistus.

Kui rõhumine suureneb,
muutuvad paljud araks,
aga tema julgus kasvab.

Ta organiseerib võitlust
palgaveeringu pärast, teevee pärast
ja võimu pärast riigis.

Ta küsib omandilt:
Kust sa tuled?
Ta küsib vaadetelt:
Kellele toote kasu?

Kus ial vaikitakse,
seal tema kõneleb
ning kus valitseb rõhumine ja räägitakse
saatusest
seal nimetab ta nimesid.

Kus ta lauda istub,
seal istub rahulolematus lauda.
Toit muutub halvaks
ja kitsas leitakse olevat tuba.

Kuhu nad tema ajavad, sinna
läheb ülestõus, ja kust ta ära aeti
sinna jääb rahutus ometi.

Järelepõlvele.

1.

Tõesti, ma elan süngetil aegadel!
Tühine sõna on rumal. Sile otsaesine
osutab tundetust. See, kes naerab,
pole kohutavat teadet
ainult veel kätte saanud.

Mis ajad need on, kus
könelus puude üle on peaaegu kuritegu,
kuna selles on vaikimine nii paljudest
häbistavatest asjadest!

See, kes seal rahulikult üle tänava läheb
pole vist enam ligipääsetav sõprade jaoks,
kes on hädas?

Tõsi: ma teenin veel oma leiba.

Aga uskuge mind: see on ainult juhus. Mitte miski
selles, mida ma teen, ei õigusta mind kõhtu täis sööma.
Olen juhuslikult puutumata jäänud. (Kui mu õnn lakkab,
olen kadunud).

Mulle öeldakse: söö ja joo! Ole rõõmus, et sul on!
Aga kuidas saan ma süüa ja juua, kui
ma selle, mida ma süön, kisun nälgi ja käest, ja kui
minu klaasitäis vett janusel puudub?
Ning ometi süön ja joon ma.

Hea meelega oleksin ma tark.
Vanades raamatutes on öeldud, mida tähendab tark olla:
Hoida end maailma tülidest eemal ja elada oma napp aeg
ilma hirmuta.

Ka vägivallata toime tulla
Kurja heaga tasuda
Oma soove mitte täita, vaid need unustada
olevat tark.

Aga mina ei saa seda kõike.
Tõesti, ma elan süngetel aegadel!

2.

Linnadesse tulin ma rahutuste ajal,
kui seal nälg oli.
Inimeste hulka tulin ma mässude ajal
ning ma tõstsin mässu ühes nendega.
Nii möödus aeg,
mis mulle maa peal antud oli.

Oma toitu söin ma lahingute vahel.
Magama heitsin ma mõrtsukate sekka.
Armastust pruukisin ma hooletult
ja loodust vaatasin ma kannatamatult.
Nii möödus aeg,
mis mulle maa peal antud oli.

Teed viisid sohu minu ajal.
Mu kõne andis mind lihunikule välja.
Ma suutsin üsna vähe. Aga valitsejad
istusid minuga kindlamiini, seda ma lootsin.
Nii möödus aeg,
mis mulle maa peal antud oli.

Jõud olid napid. Siht
oli väga kaugel.
See oli selgesti näha, kuigi minu jaoks
vaevalt kättesaadav.

Nii möödus aeg,
mis mulle maa peal antud oli.

3.

Teie, kes te tõusete voogudest,
kuhu meie kadusime,
ärge unustage,
kui te kõnelete meie puudustest,
ka süngeid aegu,
millest teie olete pääsenud.

Läksime ju meie, vahetades sagedamini maid kui kingi,
läbi klassisõdade, meeleheitel,
kui nägime ainult ülekohut ega näinud vastuhakku.

Aga ometi on teada:
Ka viha alatuse vastu
moonutab nägusid.

Ka raev ülekohtu pärast
Teeb hääle kähedaks. Ah, meie
Kes metahtsime pinda valmistada sõbralikkusele
Ei saanud ise olla sõbralikud.

Teie aga, kui maailm kord nii kaugel on
Et inimene on inimesele abiks
Tuletage meid meelde
Andestamisega.

S õ j a j ä r g n e l a u l u k e .

1

Lenda, lohe, kui lind!
Sõjast puhas on taeva pind.
Ulatub, ulatub niit
Moskva ja Pekingi siit!
Lenda, lohe, kui lind!

Vurise, vurise, vurr!
Jälle õites on tee ja nurm.
Uut maja ju ehitab taat,
memm koristab kividest maad.
Vurise, vurise, vurr!

1950

K u b a (Kurt Bartel)
(8. VI 1914 -)

O n r a h v a o m a k o g u m a a .

On rahva omad mets ja loomad
ja kalad merevees
ning linnud taevaavarustes.
Kõik, mida varjab maa,
kõik, mida kannab maa -
vask punane maa sügavustes
ja põllul valge härjapea
on rahva omad.

On rahva oma kogu maa,
lai mereselg,
on rahva omad
minu käed
ning minu mõistus ja mu relv.

On rahva oma kogu maa,
mis võidab kõrgused
ja inimese kotkaks teeb,
loss pargis, vabrik mustas orus,
maapõues maagivarandused,
kõik saksa maad ja Saksa vabariik
ning minu laul
on rahva omad.

On rahva oma kogu maa,
lai mereselg,
on rahva omad
minu käed
ning minu mõistus ja mu relv.

T e e h h i

L a s t e b a l l a a d .

Ema magab koiduaegu.
Laps ent kisub silmad valla:
Surmakene istund praegu
voodiserva pääle alla.
Pärg pääs, nagu laps ta väike,
särgiväel ta lahja ihu,
hoiab liblikatevõrku
tema habras, kitsas pihu.
Kae ta käsivarsi nõrku,
leuba kollast vahaläike!
Koopais kustund silme päike.

"Tule, kulla, muga hulla!
Tule veidi minu tuppa.
Inglitega upa-upa
hõljume, et roosad palged,
lendame kui tuvid valged."

"Ema seda küll ei talu,
ja mul jalgades on valu."

"Tule, tibu, õienibu,
magusaimat toon sull' rohtu,
haiguses siis pole ohtu.
Sõuame kord inglihoole
all me üles taeva poole."

"Ema mind ei luba viia, -
kohe pää ta pöörab siia."

"Süda rindu! Tule lindu!
Jeesukene, taevapoju,
saadab mind ja kõrge emand,
näha tahavad sind nemad,

käskisid täis sooja indu:
kuldses vankris too ta koju."

"Läkim siis - ent tasa-tasa,
et mu emake ei ärkaks.
Nagu miskit rasket märkaks,
ohkab unes alatasa,
rind tal hüpleb üles-alla,
avab silmad - siis tal kohe nutt on valla."

T e i l l i

A r m a s t u s l a u l
S t a l i n g r a d i l e .

Maa kohal öö ... Ja rahutu on uni
peoonil, kes on istandikel töös ...
Ta ärkab nüüd. Käe sirutanud öösse,
ta äratab ka koidu vereva.

"Koit, ütle," - nõnda kõneleb peoon, -
"ja ütle sina mulle, päike, päeva
kuldvalgus, kas veel ikka kangelased
on kaitsmas Puhta Kuulsuse Paleed
su kiirte särasse metalli heites?
Kas ikka müriseb veel raske lahing,
kas ikka veel on kartmatuna seismas
maailma rahu eest seal tunnimees?"

"Ma ootan vastust," kõneleb peoon,
"kas endist viisi murelik Maailm
peab kogu südamega haistma verd,
mis voolab kangelaste haavadest
ses õudses öös, mis ripub üle kõige?
Kas endist viisi raksatavas tules
kui vägev taeva poole tõusev tüvi
veel võitmatuna püsib Stalingrad?"

Ja hallil merel otsib meremees
üht tähekogu niiskeist tähtedest
kesk taevalaotust, otsib Punatähte,
su tähte otsib, Kohkumatu Linn!
Ta leiab selle tähe oma põuest,
see nagu leek ta südant soojendab.
Kuid seda uhket tähte puudutada
ei söanda käega ta ... see niiske täht
on pisaraist ja armastusest tehtud.
"Oo imeline Linn, oo Punatäht," -
rii kõnelevad vood ja rahvad talle,
"veel kindlamini sulge raudne värav
ja koonda päiksekiiri murdvaks tuleks;
las lahingute verest punav loorber
veel tugevamalt ümbritseb su laupa;
öö võpatagu sellest karmist särast,
mis helgib sinu silmist; ise muutu
sa mõõkade ja tääkide planeediks!"

Hispaanlane, kel meeles on Madriid,
su poole, vennaslinn, nüüd saadab

neid armastusesõnu: "Võitle, usu,
oo Kuulsuse pealinn ... Su poole hüüab
Hispaania maapõuest vere lõõm
nii nagu jälle kaitstes isamaad,
Hispaaniat ... Ka seina ääres mõtleb
hispaanlane, et elab Stalingrad!"

Su nime kuuldes läbi vangla müüri
pilg tungib mitmesajast mustast silmast.
Jah, sinu langenute verest sünnib
nüüd erutus ja raev Hispaanias.
Ta ainult, Stalingrad, ju siis sai hinge,
kui sünnitas maailma kangelas
niisama vapraid nagu praegu sa!

Ta meelehärmsis verist piina tunda
sai ihuüksinda, Hispaania,
nii nagu praegu sina, Stalingrad.
Ta kõva kivi sisse küüned lõi ...
ent samal ajal ehtis end Pariis
veel toredamaks kui ta olnud eales.
Ja London? ... London muruplatse pügas
ja tiike luikedele kaunistas!

Ka sina, Venemaa, sa range sõdur,
eks sedasama praegu tundma pea,
nii üksindust kui külmi töotusi
täis hingetust ja valet ... Sinu rinda
kuul kuuli järel, miljon kuuli haavab.
Ju roomanud fašistlik skorpion
su müürideni, võimas Stalingrad,
sind püüdes nõelata! Kus on nad siis -
su liitlased ses hiiglaslikus sõjas?
New York lööb tantsu ... London süüvinud
on salakavalaisse mõtteisse ...
Oo häbi! - karjun neile. Minu süda
ei suuda enam, mele süda lõhkeb,
ei suuda ükski süda tuksuda
pealt vaadates, kuis hukuvad su pojad!

X X X

Teist rinnet pole! ... Aga, Stalingrad,
sa püsid, kuigi ööd ja päevad läbi
sind raud ja tuli murda püüavad!
Jah, surmgi jõuetu on sinu ees!
On sinu pojad saanud surematuks ...
Verd joostes, loovutanud viimse jõu,
nad surres, surmaski veel kaitsevad
su võitu, igavesti kuulus linn!
Käed, millelt helgib sinu võidusära,

su kangelaste põrmu koguvad
täis hellust ... selle külvavad maailma,
et sinu seemnest nii, oo Stalingrad,
saaks tõusta lõikus uue elu jaoks!

M i n u p a r t e i l e .

Sa äratasid minus vendlustunde
 ka selle vastu, keda ma ei tunne
Sa lisasid mu jõule kõigi nende jõu,
 kes elavad.
Sa andsid mulle uuesti mu kodumaa,
 mis sündimises.
Sa andsid mulle vabaduse,
 mis puudub sel, kes elab üksikuna.
Sa õpetasid, kuidas läita seltsimehelikkust
 nagu tuld.
Sa andsid mulle sirguse,
 mis vajalik on puule.
Sa õpetasid mõistma inimeste ühtsust
 ja nende erinevust.
Sa näitasid, kuidas ühe kannatus
 kaob kõigi võidus.
Sa õpetasid magama
 mind seltsimeeste kõvas voodis.
Sa ehitama panid mind
 reaalsusele nagu kaljule.
Sa tegid minust vaenlase türannile
 ja müüri hullumeelse müratsuste vastu.
Sa lasksid näha selgena maailma
 ja veensid mind, et rõõm on võimalik.
Sa tegid hävimatuks mind,
 sest sinu seltsis ma ei lõpe iseendas.

Ä r g a k u m e t s a r a i u j a (katkendeid).

On Colorado¹ jõest lääne pool üks paik,
mis mulle armsaks saanud. Seal
ma viibin tihti oma mõtete
ja tunnetega, kõigega, mis hinges tuksub.
Seal punetavad kõrged kaljud
kui ehitused, mida kujundanud
on metsikute tuulte tuhat kätt.
Ameerika mu ette laotub nagu pühvlinahk.
Öös põgusas ja õhuliselt selges
joon värsket kastet sinu karikast.

Ameerika! See, mida sinus armastame,
on sinu rahu, mitte sinu mask.
Su sõjamehe lõust ei ole ilus.
Sus peitub aga avarust ja ilu.
Jõevete läheduses
sa oled sündind madalas kui pesunaine.
Sa oled tundmatusse sirgund,
ja kärjevaikuses on varjul magus mesi.
Me armastame sinu lihtsat inimest,
kel käed on punased kui Oregoni² savist,
su musta last, kes oma valgest kodupaigast
on sulle oma lauluviisid andnud;
su linna armastame, valgust,
su mehhanisme, su energiat
ja vaikset mett su küla mesilatest
ja tublit noormeest traktoril
ja kaera, mis on päritud
veel Jeffersoni³ ajast,
ja mürarikkeid rattaid,
mis mõõdavad su maad,
ja suitsu vabrikust
ja tuhat tervitust su uuselt asunduselt.
Me armastame sinu talupojaverd
ja sinu seltsimehelikku, õlist kätt.

¹ Colorado - jõgi Põhja-Ameerikas, suubub Kalifornia lahte.

² Oregon - Ühendriikide osariik loodes, Vaikse ookeani ääres.

³ Jefferson - USA president 1801 - 1809.

Nad tulid koju Prantsusmaalt
ja Okinavalt¹, Leyte rōngassaartelt²
(on seda kirjeldanud Norman Mailer)³
ja tormidest ning laineilt - noored mehed.
Kuid mitte kõik ... Karm oli nende lugu
ja kibe, pori täis ja higi. Mõned
ei kuuland k allalt, millest karid laulsid,
said vaevalt puudutada saari,
neid aromaatsaid p argi keset merd,
kui surm neid tabas.

Veri, sõnnik, saast
ja rotid - kõik see käis neil kannul
ja rinnas peksles vaevatud ja v asind süda.
Kuid tagasi neid tuli.

Sina,
Ameerika, nad võtsid jälle oma rüppe.
Neil polnud kuulsust ega nime,
ja nagi lille lugematud  ilmel ehed
nad sulgusid, et jälle sündida
ja endist unustada.

2.

Kuid mis nad leidsid eest? Uus peremees
ehk oli majja kolind? Või nad nägid
n  ud kõike uute silmadega? Varem
ehk olid pimedad, kuid n  ud
on terav oksastik
neil lahti rebind silmalaud?
Või on Ameerika ehk ise teiseks muutund?
T  epoollest, vaata, sõdur,
veel eile võitlesid su kõrval vaprad neegrid,
n  ol pehme naeratus, kuid n  ud?
N  ud aetud asulate kõrval
on rist ja sellel põleb
su verevend. Kaasv oit leja ta oli sulle eile,
kuid täna talt on võetud elu igus.
Rist ühes käes ja teises kantsik,
kapuutsidesse peitund timukad
   varjus kogunevad kokku.
(Kas seda t ototati neegritele,
kui üle mere lahingud veel käisid?)

¹ Okinava - saarte rühm Jaapani saarestiku Riu-Kiu keskosas.

² Leyte r ongassaared - korallrahud Filipiinide saarestikus.

³ Viide ameerika kirjaniku N. Maileri romaanile "Alasti ning surnud" (1948), milles on kirjeldatud Ameerika II armee sõdurite kannatusi Vaikse ookeani saartel.

Näed, kutsumatu külaline
kui haarmetega koletis
on tunginud su majja, kallis sõdur.
Ta trükisõnast imbub mürki,
Berliini tuntud mürki. Ajalehed ("Times",
"News Week" jt.)

on muutund kollaseks,
täis salasepitsusi. Sama Hearst,¹
kes natsidele kiidulaulu laulis,
nüüd naeratades küüsi teritab:
sind jälle merele ja steppidesse
ta tahaks saata, võitlusesse
su uue peremehe eest, kes rõõvinud
su kodu ... Hingata nad sind ei lase.
Nad ihaldavad jälle müüa mürske
ja relvi, aina valmistada
uut püssirohtu, seda maha müüa enne,
kui värskemad veel juurde saab.

Ja kõikjale su uued peremehed
on sirutanud oma haarmed.
On neile armas must Hispaania.²
Nad ulatavad sulle klaasi verd
(ees tilgad tuhandetest mahalastuist).
Joo vennas - "Marshalli kokteil"!³
Verd värskemad veel võtkem,
verd Hiina talupoegadelt,
Hispaania vangidelt,
verd, high Kuuba suhkruistandikelt
ja pisaraid alt söe - ja vasekaevandustest
ka Tšiili naistelt.
Kõik hästi segamini pekske -
seks kõlbab timukate nuut -
ja ärge unustage killukesi jääd
ning tilgakesi hümnist:
"Me kristlikku kultuuri kaitseme".

¹ Hearst - suurim reaktsiooniliste ajalehtede väl-
jaandja USA-s.

² Must Hispaania - frankistlik (s. o. preestrite)
Hispaania.

³ "Marshalli kokteil" - viide USA riigisekretäri
Marshalli finantsplaanile (1948/52), mille eesmärgiks
oli Euroopa rahvaste majanduslik orjastamine.

Kas jook on kibe?
Küll harjud, vennike! Ükskõik kus ilma otsas
te olete, kas paistku kuu
või päike, toredas hotellis
te ainult seda karastavat jooki nõudke
ja makske kinni paberiga,
mis kannab Washingtoni näopilti!

Neid jõledusi kogu maailm jälgib
ning peavad rahvad silmas
neid häbiväärseid tribunaale,
kus ülbusega seltsib kättemaks,
kus ruumi on vaid verejanus babbiteile¹
ja orjapidajaile, mõrvareile,
kes tapsid Lincolni?
Kuld püstitanud uue tuleriida,
(ja mitte enam, nagu varem, rist),
see kuld, mis lõbumaja lauas
ja pangamajas laiutab. Ja sel
on õigus kohut mõista?
Ei! Ei tohi olla!

3

Ma rändan kaugel teispoole sinu piire,
Ameerika, ma hõljun unistustes,
mind kannab vaimustus, ma laulan
ja räägin keset meie päevi.
Ma jõudnud Aiasse,
Uraalis viibin ma, NSV Liidus.
Ma joobund vaikusest ja vaigulõhnast.

Mulkallis on siin kõik, mis ial
on inimene loonud armastades
ja võideldes sel hiigellagendikul.
Uraali männimetsa iidne õõ
veel varjab minu maja, ümber
kui kõrge sammaste seisab vaikus.
Siin inimese südames, ta käe alt

¹ Babbit - ameerika kirjaniku Sinclair Lewis'le
romaani "Babbit" peategelane. Kehastab dollaritemaal
valitseva nürimeelsuse, kitsarinnalisuse ja omakasu-
püüdlikkuse vaimu.

² Abraham Lincoln (1809 - 1865) - USA president
1860 - 1865. 1862.a. andis välja käskkirja orju-
se kaotamise kohta. Mõrvati ühe orjusepooldaaja poolt.

on üles tõusnud nisu, sündind teras.
 Siin haamrid laulavad sul ümberringi
 ja rõõmsalt elama lõõb mets,
 mis sinetab kui ime.
 Näen piiramatut maad, see kõik
 on inimese kodu, raamat,
 kust lugeda võin naistest, lastest, armastusest
 ja tehastest ja õnnelikest laulest
 ja koolidest, mis valendavad
 kui piibelehed metsas, seal, kus varem
 vaid rebased ja hundid jooksid.
 Ses avaruses võin ma käsi sirutada
 kas rohumaade haljusse või suitsu,
 mis tuhandest töökojast tõuseb,
 võin haista kudumise lõhna
 ja imetleda taltsutatud jõudu.
 Ja õhtul lähen koju mööda teid,
 mis äsja rajatud. Siin näen
 ma pulbitsevat lätet,
 uut allikat, mis toidab kogu ilma.
 Ka siin kord jõudsid koju noored mehed,
 kui jäidki mulda paljud miljonid.
 Neid põletati ahjus, poodi völlas,
 kuid elama nad jäävad rahva hinges.
 Maatasa elukohat tehti
 ja muldki purustati nende all.
 Kus seisid tehased, kus karjad söid,
 seal järele jäi klaasi-, kondipuru.
 Julm sõda hammastega haaras kinni
 kui metsloom kevadest. Kuid kõige kiuste
 on mehed jälle kodus. Armastavad nõnda
 nad oma paljukannatanud kodu
 ja oma tellingutes maad,
 et tuliselt neil soontes tuksub
 suur sõna "Kodumaa"
 ja iga verelible
 nõukogulikust elust laulab.
 Önn heliseb Berliini võitja hääles,
 kes koju pöördunud, et ellu äratada linnu
 ja loomi, kogu kevadet.

Walt Whitman, rohtukasvand habemega,
 löö silmad lahti,
 koos vaata minuga siit metsaservast,
 siit lõhnavatest toredustest!
 Mis paistab silma sinule, Walt Whitman?
 "Näen," lausub minule mu targem vend,
 "näen mürisevaid tehaseid ses linnas,
 ses au ja kuulsusega ümbritsetud paigas,
 kus suuri kangelasi mullas puhkab.

Näen Stalingradi säravatel lagndikel,
kus varem leeke lõõmas, kannatusi kuhjus,
uut põllu poole pörisevat traktorit
sel kargel hommiktunnil."

Walt Whitman, laena mulle oma hää
ja süda, mis sul põrmus puhkab,
ja näojooned, vintsked nagu juured,
et laulda sellest ülesehitusest!
Koos laulgem kõigest sellest,
mis tõusnud kannatuste rüpest, kõigest,
mis kerkind uhkest vaikussest
ja suurest võidust ...

Stalingrad, ma kuulen
su terashäält, kordkorralt tõuseb
su tulevik kui kollektiivne hoone,
sust läbind uue elu värin,
mis õpetab
ja ehitab
ja laule loob.

Sümfooniana uhkad rüpest verisest,
sa Stalingrad; raud, kivi, vesi -
kõik heliseb su võiduhümmis;
ja jälle ahjudes sul küpseb leib,
uus kevad tulnud koolidesse,
ja kerkind tellingud ja uued puud
ja vana terasvärvi Volga
taas rõõmsalt laineid loksutab.

Näen raamatuid
neis värskeis männi-, seedrikastides,
näen rahvamaju tõusvat varemete kohalt,
kus surmgi visadust ei suutnud murda.
On raamatud kui helged monumendid,
neid kerkib iga kangelase kohal
ja surma iga jalatäie kohal
ja igast au- ja kuulsusõilmelehest.

Nõukoguliku Vene südames,
Uraali lõhnavate mände alt
näen tõusvat lugemisesaale,
laboratooriume, mille vaikus
käib kibe töö, näen uute ehituste poole
puulaadungitega ja lauludega
üht rongi teise järel tormavat; kuis tuksub
ses aromaatses rahus uue, suure
ja võimsa elu süda! Vaata, tõttab
seal koju tüdrukute salk
kui valge tüviparv,
kuldviljas helgib apelsinivalu,

turg hommikuti
täis uusi värskaid lõhnu,
mia alla hoovand kõrgustikelt,
kust sõda üle käinud.
Siin insenerid arvutavad,
et muuta tundmatuse niid steppe,
kus keset talvekülma
kui usse naftajuhtmeid siigleb.

4

Ent kui te Washington ja New York,
armeesid relvastada mõtlete
ja purustada seda helget maad
või mõnda lihanikku
Chicago tapamajast saata
maailma valitsema, hävitama korda,
mis meile kallis on,

siis ilmume
te vastu kividest ja õhust,
et murda teid,

siis ilmume
te vastu igast aknaavast,
et sülitada tuld,

siis ilmume
vee sügavustest,
et läbi pista teid,

siis ilmume
ka vagudest, et seemned rusikatena
teid rabaksid,

siis ilmume,
et jätta ilma teid ka veest ja leivast
ning põletada teid te enda põrgutules.

Ei, sõdur, ära puutu oma jalaga
sa kaunist Prantsusmaad, me oleme seal sees,
et viinamari teile muutuks äädikaks,
et vaesed tütarlapsed talutaksid
teid sinna, kus ei ole hangund
veel hitlerlaste veri. Ära varju otsi ka
Hispaania sierradest: seal leek
lõõb välja igast kivist, kangelased
seal valmis võitlema kas tuhat aastat;
ka õlipuude saludesse ära eksi,
sest oma Oklahomat¹ siis sa enam kunagi ei näe.

¹ Oklahoma - USA osariik.

Ja ära Kreekassegi mõtle minna,
 seal tõuseb mullast, peatab sind
 veel praegu voolav veri.
 Ka Tocopillas¹ teil ei maksa kalu püüda:
 mõõkkala proovib teie endi sisikonda,
 ja sünge kaevur-araukaan
 toob maa alt välja muistsed nooled,
 et uut konkistaadori vastu võtta.
 Pead kartma gautsot, kui ta vidalit² laulab,
 ja külmutusehoone töolist, nendelt
 näed käsi rusikas ja välgutavaid silmi,
 venetsueellasestki hoidu, sellel
 on ühes käes gitarr, kuid teises süütepudel.
 Ka Nigaraaguas ei saa sa rahu.
 Sandino³ puhkab seal veel metsa varjus,
 liaanid põimunud ta püssi ümber
 ja vihmad teda uhtund,
 ta nägu laugudeta, kuid ta surmahaavad
 on sama värsked veel kui tollel päeval,
 mil teda mõrvasite, hõõguvad
 veel nagu Puertoriiko käedki soovist,
 et välgataks kord puss.

Ei tunne armu
 te vastu keegi, jah, ka mitte inimtühjad saared,
 või tuul, mis juba tunneb mässulisi sõnu.

Itaaliaski

sa hoidu partisini-paikadest
 ja ära lahku "sinivatimeeste" rivist,
 kes Roomas "korrapidamiseks" loodud,
 jää parem püha Peetri lähedusse.
 Sest lihtsad talupojad külas
 ja lihtsad kalamehed rannas -
 need armastavad seda suurt ja laia maad,
 kus õitsema on lõõnud uus maailm.
 Ka sildadest Bulgaarias sa hoidu eemal,
 sind juba läbi need ei lase,
 ja jõgedest Rumeenias, mis saavad lisa
 me tulisena keevast verest,
 et sissetungind vaenlast kõrvetada.

¹ Tocopilla - sadamalinna Põhja-Tšiilis.

² Vidalita - lüüriline rahvalaul Argentiinas.

³ Sandino - Nigaraagua vabariigi kindral, võit-
 les USA imperialistliku poliitika vastu. Mõrvati reet-
 likult 1934. aastal.

Seal talupoega ära kipu tervitama:
ta teab, kae asetsevad mõisnikkude hauad,
tal seisab püss ja ader valvel,
sind põrmuks põletab ta pilk.

Ka Hiinas
sa hoidu maabumast: ei võta seal sind vastu
nüüd Tšiang¹, see palgasulane,
ei müüdavate mandariine² kari,
vaid talupoega sirbimets
teid ootab seal ja püssirohumägi.

5

Ei, ärgu tulgu miskit säärast!
Las ärkab Metsaraiuja!
Las tuleb lincoln, kirves kaenlas,
puukausski käes, et nagu varem
koos talupoegadega süüa.
Puukoores aiman tema pead,
puulauas, tamme krobeduses
ta silmad viirastuvad mulle.
Nad jälle vaadaku maailma
neist männiladvust üle tõustes.
Las astub ta kui lihtne ostja
apteeki sisse rohtu saama,
las sõidab Tampas³ autobussis,
las hammustab kuld kollast õuna,
las läheb kinosse või räägib
lihtrahvaga kui vanastigi.

Las ärkab metsaraiuja!

Las Abraham me juurde pöördub,
las tema pärmist paisub haljas
ja kuldne illinoisi⁴ maa.
Koos oma rahvaga las tõstab
ta kirve mõrvarite vastu
ja uute orjapidajate
ning orje peksva nuudi vastu
ja trükisõna mürgi vastu
ning kõigi isandate vastu,

¹ Tšiang - Jiang Jie-shi - endise reaktsioonilise Kuomintangi valitsuse juht Hiinas.

² Mandariin - Hiina kõrgemate riigiametnike nimetus reaktsioonilise feodaalse režiimi ajal.

³ Tampa - sadamalinna USA-s.

⁴ Illinois - USA osariik, tähtis viljakasvatuse rajoon.

kel ainult kaup on inimveri.
Las noormees valge, kui ka must,
näol naeratus ja huultel laul,
Üksmeeles ründavad kuld müüre
ja vihkamise vabrikante
ning inimvere kaubitsejaid.
Las ärkab Metsaraiuja!

6

Ma nõuan rahu ämarike jaoks
ja rahu häälte jaoks, mis kõikjalt
mind otsivad ja paisuvad mu veres -
ning liituvad seal muistse lauluga
maamullast, armastusest; rahu
ka linnale sel varajasel tunnil,
mil ärkab koit ja küpseb leib,
ja tohutule Mississippil jõeale,
me kõigi jõgede ürgemale;
ja rahu ka mu venna särgi jaoks;
ma otsin rahu raamatuist -
see paistku sealt kui pitsat vastu;
ja rahu Kiievi kolhoosile, ja rahu
ka langenute põrmule
nii lähedal kui kaugel, rahu
Brooklyn¹ musta raua jaoks ja rahu
ka postikandjale, kes pauna kandes
käib majast majja ringi nagu päev,
ja rahu oma paremale käele,
mis tahaks kirjutada nime -
Rosario², ja rahu samuti
boliviilasele salapärasele
kui tinatükk, ja rahu sellekski,
et abielluda sa võiksid,
ja rahu saeveskitele Bio-Bio³, rahu
Hispaania partisanide
nii palju kannatanud südameile
ja rahu pisimuuseumile Wyomingis⁴ -

¹ Brooklyn - New Yorgi linnaosa.

² Rosario - Argentiina suuremaid linnu.

³ Bio-Bio - jõgi Tšiilis.

⁴ Wyoming - osariik USA läänes.

nii liigutav seal lihtne padjakene,
kus peale süda tikitud, - ja rahu
ka pagarile, tema armsamale,
ning jahule ja viljale, mis võrsub,
ja armastusele, mis lehestikust varju otsib,
ja rahu kõigi elavate jaoks,
ma nõuan rahu kõigi maade
ja rahu kõigi vete jaoks!

Nüüd aga lahkun teist
ja pöördun koduunelmaisse,
ma pöördun Patagooniasse,
kus talliseinu peksab tuul
ja piitsutab külm ookean.
Ma olen vaid poeet.
Ma armastan teid kõiki. Rändan ringi
maailmas, mis on mulle kallis.
Tean küll, et minu kodumaal
on vangi pandud kaevureid,
et kohtunikke käsutavad
seal sõjaväelased, kuid ometi
sind kõige südamega armastan,
mu külm ja väike kodumaa.
Kui tuleks tuhat kord mul surra,
siis sureksin vaid omal maal
mets-araukaariate varjus,
kui puhub lõunakaare tuul
ning helisevad vastsed kellad.
Ei, sõbrad, ärge mõelge minust,
vaid mõelgem parem kogu maast
ja löögem rõõmsalt vastu lauda!
Ei taha ma, et veri jälle
me leiba niisutaks ja ube
ja meie laule, tahaksin, et minu seltsi
nüüd tuleks kaevur, meremees
ja advokaat ning tütarlaps
ja nukumeister, läheksime
koos kinosse ja pisut hiljem
me maitseksime punast veini.
Maailma selleks sündisin, et laulda
ja et ka sina kaasa laulaksid.

Kuskil Ameerikas, mai 1948.

Oh, Täiili, pigergune õilmeleht
merest, veinist ja lumest,
millal,
millal, oh millal
kohtun ma uuesti sinuga;
millal võtad sa mind
oma must-valgesse vahurüppe,
et päästaksin valla
kõik oma laulud
sinu maapinna kohal?

On inimesi.
kes on pooleldi kala, pooleldi tuul,
on teisi, kes tehtud on veest.
Mina aga olen tehtud mullast.
Kõnnin mööda maailma
ning aina rõõmsamaks muutub mu meel:
iga linn mulle annab uut elu,
mu ümber sünnib uus ilm.
Kuid siis, kui sajab Lota's,
niisutab see vihm ka mind;
ja Longuilmays kui langeb lumi,
libisedes mööda lehti,
siis sajab lund ka minu kohal.
Minus võrsub Cautini tumeroheline vili;
ja Villaricas mul kasvab araukaaria;
kaugel põhjas on mul liivakõrbed;
kuldne roos mul kasvab San Fernandos;
ja tuul, mis rebib praegu
Valparaisos võimast lainet,
peksab mulle hooti vastu südant,
just nagu oleks mu süda siin
purustatud aknaga.

Juba on oktoober käes; nii vähe
on möödunud aega mullusest oktoobrist,
et näib, nagu oleksin ma terve aasta
vaid liikumatut aega jälginud.

Siin on sügis. Ma sõidan
läbi Siberi steppide
ning kõik on kollane mu ümber,
ja nii päev päeva järel -
puud ja tehased on kogu maa
ning kõik, mis uus inimene temas loonud;
täna on kõikjal kuld ja helepunane tuli,
homme - ääretus, lumi ja puhtus.

Mu kodumaal laskub kevad
põhjust lõuna poole täis aroome;
ta on kui paljasjalgne tütarlaps
kes Coquimbo musti kive mööda,
piki uhkelt vahutavat kallast
sakiliste saarestike poole lendab.
Ei meelita sa ükenes maaga, kevad,
kui kutsud koju mind.
Ma pole üksildane ilmas.
Sündisin lõunas. Piirilt
tõin ma kaasa viimase indiaanlaspealiku
üksilduse ja kõrkuse.
Kui Partei andis käsu mulle maha tulla ratsult,
ma muutusin inimeseks ja rändasin
liivastel randadel, mägedes,
armastades ja avastades elu.

Mu rahvas, kas on tõsi,
et kevadel sa kuuled mu nime
ja tunned mind ära,
nagu oleksin ma jõgi,
mis voolab sinu väravate ees?
Jah, olen jõgi. Ja kui sa kuulatad
Antofagasta kaevandustes, maa all,
või lõuna pool Osornost
või Melipilla mägedes
või Temucos, öösel -
kui tähed on niisked ja loorber heliseb, -
kui surud kõrva hästi ligi maad,
siis kuuled sa, kuis tõttan
ja sügavuses laulan.

Oktoober, Kevad, anna mind
tagasi mu rahvale!
Mis hakkab ma peale,
kui ei näe ma tuhandeid mehi
ja tuhandeid naisi,.
mis hakkab ma peale, kui ei saa ma kanda oma õlgadel
üht osagi meie ühisest lootusest?
Mis hakkab ma peale, kui ma ei saa sammuda lipuga,
mis meie pikal võitluseel
käest kätte rännates
ka minu kätte on jõudnud?
Oh Kodumaa, Kodumaa,
millal,
oh millal
kohtun ma uusti sinuga?

Kaugel sinust olen ikka veel su muld,
olen ikka su inimeseks jäänud.

Jälle läheb kevad mööda,
kuid mina olen täis su lilli,
ma lähen ja mu laubal särab sinu võit
ning su rüpes elavad endiselt mu juured.

Oh millal

kohtun ma su karmi kevadega,
millal võin ma su poegade seltsis
kõndida mööda su põlde ja tänavaid
oma vanades kingades;

oh millal

saan ma jälle käia koos Elias Lafferte'iga
mööda su kuldseid pampasid;
millal surun ma sinu suule,
täiillanna, kes sa mind ootad,
oma tuuldunud huuled?

Oh millal

olen jälle kord Partei istungitesaalis
ja istun kütja Pedro kõrval,
keda ma ei tunne ja kes siiski
on mulle lähedam kui oma vend;

oh millal

äratab mind unest su mererüü
roheline mürin;

oh millal, Kodumaa, ma valimiste päeval
saan majast majja sammuda
ja koguda kartlikku vabadust,
et hõiskaks ta keset tänavat;

oh millal, Kodumaa

sa tuled mulle naiseks,
kel silmad rohelised merelained ja lumekübar peas,
ja meie uued lapsed -
me miljoneid neid saame -
siis kogu maa kord näljastele kingivad?

Oh Kodumaa,

heida kaltsud enda ümbert!

Oh minu kevad,

millal,

oh millal

ärkan ma viimaks su embuses,
läbi imbunud merest ja kastest;
millal jälle saan olla su juures
ja hoida kinni su pihast,
et keegi ei puutuks sind
ning et ma kaitseksin sind
oma lauluga;

millal

tuled sa minuga, millal
olen kord sinuga, millal,
oh millal? ...

1918

A k n a d

Ma ei tea
kas oli see hommikul
või õhtu eel
võib-olla ka poole öö ajal
ma ei tea
tulid mu tuppa aknad
kardinatega kardinateta
armastan sitsist kardinaid
aga need olid tüllist
ja veel olid mustad rulood
jandasin nende ruloodega
siis jätsin nad sinnapaika
ühed ei laskunud alla
teised ei tõusnud üles
olid veel aknad katkiste klaasidega
lõikasin kätte
olid päris klaasidetagi
mind puudutavad väga klaasideta aknad
nagu klaasideta prillid

Aknad
vihm sadas teie klaasidele
tema punased juuksed olid nukralt pikad
ümisesin endamisi laulu
sigaret alahuule küljes
vihma häält armastan
rohkem kui enese häält

Aknad
kuuendal korrusel teie päikeseküllases tühjuses
on üks meri
meresinise sõrmusekivina
panin ta ettevaatlikult sõrme
kolm korda suudlesin teda
ja nuttes
surusin kolm korda laubale

Aknad
tõusin oma punase karvavaibaga voodist
surusin oma lapsenina higise aknaruudu vastu
toas oli kuum ja mu noore ema lõhn oli
väljas sadas lund
mina põdesin leetreid

Aknad

ma ei tea kas oli see hommikul
või õhtu eel
ma ei tea
olid tähed mu toas
nagu ööliblikad
pekslesid nad vastu ruutu
kartes neile kahju teha
avasid teid aknad
lasksin öösse need tähed
valgeks muutuvasse piiritult vahasse öösse
öösse kus lendavad kunstlikud kuud
hundid seisavad kuu all
 haiged näljased hundid
hundid seisavad minu akna all
ka siis kui katan akna tihedalt sametkardinatega
nad on seal ma tean
ja jälgivad mind

Aknad

kord kukkusin alla aknast
üht kaunitari vaadates
minu üle naerdi pehmelt
aga too ei pöördunud isegi ümber
võib-olla ei märganud

Aknad

aknad
neljakümne maja aknad tulid mu tuppa
istusid ühele neist
lasksin rippu oma jalad pilvedesse
olen õnnelik
 võiksin peaaegu öelda

N ä ä r i p u u

... Soome lahe lõunakaldal

öös mustava mere ligidal

on kullas-karras nääripuu

tumedate gooti tornide ja ordurüütlite vappide vahel
vabrikute korstnate keskel on nääripuu

on nääripuu lumisel väljakul on kõlamas eesti laulud

kullas-karras määratu nääripuu

juukseõlgede kollane ripamete sina

sa oled punase klaasmuna sees

selle siia ma riputasin sinu panin sisse

sinu valge kael on pikk on ümar

omaenda hirmude murede sõnade lootuste ja õrnustega
koos panin sinu ma klaasmuna sisse

kõigi nääripuude kõigi puude kõigi rõdude ja akende
ja naelte ja valude külge riputasin punase klaasmuna sinu
panin sisse

andesta mulle ma suren varsti ja jätan su siia

Eesti on kõige väiksem sotsialistlik riik

loeb kõige rohkem luulet inimese kohta

joob kõige rohkem viina

ja armastab kõige rohkem autosid mootorrattaid moto-
rollereid

on kuulus nahatöödega mööbli

ja kolmekümnetuhandliste kooridega

... praegu ma ei vaata surmavoodil lamajale otsa

härenen

elada on häbi kui keegi su kõrval hinge heidab

Marina on suremas Moskvas Entusiastide tänaval ma
ei tea mis numbriga haiglas

nägu kui pestud puulusikas

sulav pinnas peitub pimedikku

mööduvad autode voorid võibistavad asfalti

kas Marina pärast tappev tusk mu laubal

lasub

või mu enda ligineva surma pärast

on nääripuu lumisel väljakul on kõlamas eesti laulud

kullas-karras määratu nääripuu

andesta mulle ma suren varsti ja jätan su klaasmuna

sisse

elab selles ilmas üks olend endataolised tede ei näe

elab üks olend ja keegi peale minu ei märkagi teda

ma suren varsti andesta mulle ma suren varsti ja sina

purustad klaasmuna tuled välja ja langed lumisele väljakule

kas siis Moskvas või Tallinnas või Leningradis langed

lumisele väljakule nääripuu otsast

aga mina elasin selles ilmas sinu pärast ja ma pole

asjata elanud

Marina on suremas
nägu kui ehatanud puulusikas
... enne mind on suremas mis pean ma tegema pärast
tema surma
suurtest sõdadest saadik päris sassi on läinud surm
mööduvad autod võibistavad asfalti
müürilehtedel 65. aasta hiiglaarvud niimitu tonni
sütt niimitu naftat niimitu meetrit riidet
lumisel väljakul on nääripuu on kõlamas eesti laulud
tumedate gooti tornide vahel ja vabrikute korstnate
keskel on nääripuu

U n g a r i .

Endre Ady

(22. XI 1877 - 27. I 1919)

E i j ä r e l t u l i j a , e i õ n n i s
e s i i s a .

Järeltulija, esivanem,
ka tuttav või sugulane
pole kellelegi ma,
pole kellelegi ma.

Nagu teinegi inimene
olen saladus, põhjatäht ere,
kui virvatuli ma,
kui virvatuli ma.

Nõnda olla ei suudaks kaua,
ennast piinan, värssse laulan,
et mindki nähtaks kord,
et mindki nähtaks kord.

Selleks tahaksin ohvreid tuua,
et mind keegi armastaks kuumalt,
mind omaks hüüda saaks
mind omaks hüüda saaks.

D ó z s a G y ö r g y ' i l a p s e l a p s .

Ma rahvaosast nukker viisuaadlik -
on minu esiisaks Dózsa György.
He, härrased, ehk tunda oleks aeg
mu vikatiga rahvast kuigivõrd,

sest suvi lõõmab, vikat terav.
He, härrased, hulk karme vikateid.
Mis saab, kui Dózsa ärkav rahvas
pea raevus, maruhoona matab teid?

Kui tõuseb rahvas, härrased, mis saab?
Ei röövliurkad kaitsta jaksa.
Mis päästaks teie nõrka hulka,
kui rahvas väravalē raksab?

P r o l e t a a r l a s e p o j a v ä r s s .

Mu isa hommikust õhtuni
higipisaraie rühmeldab.
Mu isast paremat inimest
ei leia sa.

Mu isa käib kulunud kuues,
pojale vastset ent lubab -
ja saabuvast hommikust uuest
mul jutustab.

Mu isa on rikaste vangiks,
kelle piinajaks toorused,
kuid ikka ta perele pandiks
toob lootuse.

Mu isa on vapper, tugev mees,
me pärast uhkuse salgab,
kuid ennast iialgi raha eest
ei alanda.

Mu isa on nukker, on vaene,
aga poeg talt kui röövitaks,
katkestaks järsult me maise
komöödia.

Mu isa, kui teeks, mida tahab
rikkad koristaks viimseni.
Kõik poisid siis oleksid samad
kui minagi.

Mu isa, kui südameilt lausuks,
mis seal vermeina talletund, -
küll tarduksid siis nende naerud
ja trallitus.

Mu isa, ta võitleb ja töötab,
tema jõudu sa imetle!
On isegi kuningast võimsam
mu isake.

T a g a s i l ä e n k o d u k ü l l a .

Ei vārahtust ta ranges pilgusi!
Ei suurem arm ja ootushingus
eal hulgust õnnistand.

Ta salavõrke ammu laotas,
ja kui ma pea ta rüppe vaotan,
mu patud unustab.

Ma ketserina ringi uitan,
kuid tema südant tunnen kõikjal,
ta viibet kutsuvat.

Ja näe, - saab koltund, koitund mehest
taas katke d särgis poisikene,
kel ema na ratab ...

Ta sõnub: "Tule, laps, mu kaissu,
mu põuest leiad rahu, valkust,
ja tuge õla na'alt."

Nii suisutab ta mind ja tunnen,
kuis koduhaldja pühad huuled
mu hinge riivavad.

Ja nagu laps, kel vitsu antud,
end tühjaks nutnud, lõpuks taltub,
siin uinun jäädavalt - - -

S u r m a h o b u s e d .

Kuupaistel valget teed mööda,
Siis kui taevased lamburid
Ajavad pilve-karjasid,
Rautamatult siiapoolle
Ratsutavad Surma traavlid.

Mürata mõrtsuka hobused
Ja tondid-ratsurid seljas neil,
Kurb-vaikselt tondid-ratsurid.
Ka Kuugi kurtes põgeneb,
Kui tulevad teedel valgeil.

Kust tulevad, kes teab seda?
On kogu maailm magamas.
Jaluseid päästes seisatuvad:

Alati vabalt on hobune -
Sadul taas tühigi samas.

Kelle ette ta seisatub,
Liugleb sadula kahvatult -
Kihutab valget teed ta'ga
Surm kuupaistelisil öödel,
Uut saaki otsides ratsul.

R a s k e m a t a v ö ö r n i m e d e
h ä m l d a m i n e .

Ady - odi
Alexandre - ale'gzaa(n)dr
André - a(n)'dre
Antoine - a(n)'tuan
Apollinaire - apoli'neer
Aragon - ara'go(n)
Arthur - ar'tüür
Aumont-Thiéville - o'mo(n) tje'vil
Auteuil - o'töi
Avenues des Ternes - av'nü de'tern
Bara - ba'ra
Bastille - bas'ti
Baudelaire - bod'leer
Beaconsfield - 'bekonsfiild
Bourbon - bur'bo(n)
Brooklyn - 'bruklin
Cautin - kau'tin
Chamberlain - 'tseimbölin
Charles - šarl
Christine - kris'tin
Coquimbo - ko'kimbo

Delacroix - dōla'krua
 Delescluse - dōle'klūz
 Dozza György - doozo djördj
 Du Camp - dū'ka(n)
 Dumas - dū'ma
 Duval - dū'val

 Eluard - e'lūaar
 Emile - e'mil
 Endre - 'ändrā
 Eugène - ō'žen

 Ferré - fe're
 Flourens - flu'raa(n)s
 Fragonard - frago'naar

 Gabriel - ga'brjel
 Guillaume - gi'jom
 Guillén - gil'jen

 Hearst - hōöst
 Henri - a(n)'ri
 Honoré - ono're

 Jacques - žak
 Jean - ža(n)
 Jean-Baptiste - ža(n)ba'tist
 Jeanne d'Arc - žan'dark
 Jefferson - džefōra(ō)n
 Jersey - džōžzi
 Joseph - žo'zef
 Jules - žül

 Kléber - kle'beer

 Leconte de Lisle - lō'koo(n)t dō'lil
 Liebknecht - 'liibkneht
 Longimay - longimai
 Louis - luii
 Louise - luiiz

 Marianne - ma'rjann
 Maxime - mak'sim
 Melipilla - meli'pilja
 Michelangelo - mikel'andželo
 Millière - mil'jeer
 Moilin - mua'lā(n)

 Neruda, Jan - 'neruda, jan
 Neruda, Pablo - ne'ruuda, pavlo
 Nicolás - niko'lass
 Paul - pol
 Peri - pe'ri

Pierre - pjeer
 Poe - poo
 Pottier - po'tje
 Puget - pü'ze
 Rigault - ri'ge
 Rimbaud - rÄ(n)'bo
 Sainte Marthe - sÄÄ(n)t'mart
 Satory - sato'ri
 Temuco - te'muko
 Tocopilla - toko'pilja
 Vallès - va'less
 Valmy - val'mi
 Varlin - var'lÄ(n)
 Verhaeren - fer'haaren
 Verlaine - ver'len
 Versailles - ver'sai
 Villarica - vilja'riika
 Vinci - 'vintei
 Walt - uoolt, uot
 Watteau - va'to
 Whitman - 'uitmän
 Wuehan - uéan
 Wyoming - uai'omin(g)

S i s u k o r d .

S a a t e k s

A m e e r i k a

Edgar Allan Poe

Linn meres	5
Unimaa	6
Ronk (G.E. Luiga ja J. Aavik)	8

Walt Whitman

Mis sa arvad, mispärast ma võtan sulle kätte? (M. Nurme)	11
Vaprainad sõdurid (M. Nurme)	11
Ühele presidendile (M. Nurme)	11
Ma istun ja vaatan (M. Nurme)	12
Ema ja laps (M. Nurme)	12
Elu (M. Nurme)	13
Ma nägin unes (M. Nurme)	13
Sulle, oo demokraatia! (M. Nurme)	13
Tule põllult koju, isa! (M. Nurme)	14

Carl Sandburg

Rahvas elab edasi (A. Kaalep)	16
Neli prelüüdi tuule mängukannidele (A. Kaalep)	18

B e l g i a

Emile Verhaeren

Leivaküpsetamine (J. Semper)	21
Tehased (J. Semper)	21
Tuul (J. Semper)	24
Ülestõus (J. Semper)	25
Sepp (J. Semper)	28
Ülevedaja (J. Semper)	32

B u l g a a r i a

Hristo Botev

Kõrtsis (R. Parve)	35

Vassil Levski hukkamine	36
Hadži Dimitr.	37
Ivan V a z o v	
Tatuntšo (A. Kaalep).	39
Minu lüürale (R. Parve)	40
Disraeli (H. Tiidus).	42
Hristo - S m i r e n s k i	
Kõrgustesse (R. Parve).	43
Nikola V a p t s a r o v	
Meil on kodumaa (V. Beekmann)	44
Hüvastijätt (V. Beekmann)	44
On võitlus armuheitmatu ja vali (V. Beekmann)	44
Usk (V. Beekmann)	45
Krum K u l j a v k o v	
Kättemaks (R. Parve).	47
H i s p a a n i a	
Frederico Garcia L o r c a	
Romanss kuust, kuust (A. Kaalep).	49
I n d i a	
Rabindranath T a g o r e	
Kus vaim on hirmuta ja pead hoitakse püsti (H. Masing).	51
Taltsas lind oli puuris, vaba lind oli laanes (H. Masing)	51
Kes oled sa, lugeja, kes loed mu laule saja aasta pärast (H. Masing)	52
Ära hoi a endale oma südame saladust, mu sõber (H. Masing)	52
Armastan sind, mu armsaim (H. Masing).	52
Ei, mu sõbrad, minust ei saa kunagi lihasuretajat, õelge mistahes (H. Masing)	53
Naraijan Menon V a l l a t h o l	
India laul (A. Kaalep)	54
K u u b a	
Nicolás G u i l l e n	
Sõnad troopikas (A. Kaalep).	56

Ballaad kahest vaarist	57
Mõistatused	59
P r a n t s u s e	
Eugène P o t t i e r	
Internatsionaal (H. Pöogelmann)	61
Jean-Kehvik	62
Kommunaaride mälestussammas (V.Villandi)	64
Ta pole surnud.	65
Charles L e c o n t e d e L i s l e	
Keskpäev	67
Kondori uinak	68
Lõvi surm	68
Elevandid	69
Charles B a u d e l a i r e	
Tuletornid.	71
Spliin	72
Hardumus.	73
Ülenemine	73
Sügislaul I	74
Ilu (J. Semper)	74
Vastavused (J. Semper).	75
Paul V e r l a i n e	
Minu tee (J. Semper)	76
Serenaad (J. Semper)	76
Valge kuu (G. Suits)	77
Aotähele (J. Semper)	77
Sügiselaul (J. Semper).	78
Sõnadeta romanss (J. Semper).	79
Luulekunst (J. Semper).	79
Arthur R i m b a u d	
Meeleolu (J. Aavik)	81
Mu boheem (J. Semper)	81
Vokaalid (J. Kross)	82
Guillaume A p o l l i n a i r e	
Vöönd (J. Kross)	83

On (J. Kross)	84
Esmaspäeval Christine'i tänavas (A. Kaalep)	85
Kroon (O. Ojamaa)	87
Kaelaside (O. Ojamaa)	87
Paul E l u a r d	
Vaprus (A. Kaalep)	88
Vabadus (A. Kaalep)	89
Louis A r a g o n	
Moskva raadio	91
Prantsuse marss	92
Ballaad sellest, kes laulis piinamisel. .	93
Sirelid ja roosid	95
Rahu karavanid (J. Kross)	96
Kõik algab jaanuaris (J. Kross)	97
R u m e e n i a	
Mihail E m i n e s c u	
Kui öösel paplid	99
Kohtumine	99
Head ööd	100
Kõlvatud noormehed.	101
S a k s a	
Ernst T o l l e r	
Värsse "Pääsuraamatust" (A. Kaalep). . . .	104
Erich W e i n e r t	
Laste mäng Madriidis (J. Kaidla).	109
Kremlis näen veel tuld (V. Tobro)	110
Vana orja laul (K. Kangur)	110
Johannes R. B e c h e r	
Mälestusi ühest luuletajast (A. Kaalep). .	112
Ühine tee sinuga (A. Kaalep).	113
On juba pime (A. Kaalep)	114
Suveviis (A. Kaalep)	115
Pikk on tee (A. Kaalep)	115
Ettevalmistus (A. Kaalep)	116
Tuhandeaastane Lenin (A. Kaalep).	117
Kadestamisväärne inimpõlv (A. Kaalep) . .	118

On lõppenud lahing (A. Kaalep)	120
Pilt (A. Kaalep)	120
Kui ükspäev (A. Kaalep).	121
Lapse portree (A. Kaalep).	121
Pilt mälestuseks (A. Kaalep)	122
Ühe koolja käele (A. Kaalep)	122
Ulmadest (A. Kaalep)	123
Kaunis Saksa kodumaa (A. Kaalep)	123
Kohtumine sealpool (A. Kaalep)	124
Uue maa laul (A. Kaalep)	125
Bertolt B r e c h t	
Legend surnud sõdurist (J. Kross). . . .	126
Võitmatu aidkiri (A. Kaalep)	128
Õppimise ülistus (J. Kross)	129
Kindral, sinu tankil pole jõudu (A. Kaalep)	130
Ja mida sõduri naine sai? (J. Kross) . .	131
Revolutsionääri ülistus (J. Kross) . . .	132
Järelpõlvele (J. Kross)	132
Sõjajärgne lauluke (J. Kross).	134
K u b a (Kurt Bartel)	
On rahva oma kogu maa (V. Beekmann) . .	135
T š e h h i	
Jan N e r u d a	
Lasteballaad (M. Under)	137
T š i i l i	
Pablo N e r u d a	
Armastuslaul Stalingradile (A. Kaalep). .	139
Minu parteile (J. Semper)	141
Ärgaku metsaraiuja (J. Semper).	142
Mu kodumaal on kevad (I. Apananski) . . .	153
T ü r g i	
Nazim H i k m e t	
Aknad (L. Seppel)	157
Nääripuu (A. Kaalep)	159
U n g a r i	
Endre A d y	
Ei järeltulija, ei õnnis esiisa (L. Hainsalu)	162
Dozsa György'i lapselaps (L. Hainsalu). .	162
Proletaarlase poja värss (L. Hainsalu). .	163
Tagasi läen kodukülla (L. Hainsalu) . . .	164
Surma hobused (A. Kruus).	164
R a s k e m a t e v õ õ r n i m e d e	
h ä ä l d a m i n e (A. Hone ja O. Ojamaa) . .	165

Hind 30 kop.